

2—7 december

Debatter m. m.

Tisdagen den 6 december

	Sid.
Svar på interpellation av herr Helén ang. tillgodoseende av remissinstansernas behov av längre remissperioder	4
Interpellation av fröken Höjer ang. lämpligheten av att representeranter för läkarkåren deltaga i konferenser rörande atomenergiens fredliga användning	8

Onsdagen den 7 december fm.

Statens väghållningsskyldighet i städerna	10
Utredning av den enskilda väghållningens problem	10
Godkännande av beslut om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag	11
Godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner m. m.	15
Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter	23

Onsdagen den 7 december em.

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter (Forts.)	84
---	----

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 7 december fm.

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 182, ang. ersättning till V. Kenttä för krigsskada (gemensam votering)	9
— utlåtande nr 183, ang. anslutning till konventionen rörande EUROFIMA, europeiskt bolag för finansiering av järnvägsmateriel, m. m.	10

	Sid.
<i>Statsutskottets utlåtande</i> nr 184, ang. statens väghållningsskyldighet i städerna	10
— nr 185, ang. den enskilda väghållningen	10
— nr 186, ang. löne- och arbetsförhållanden vid vägförvaltningarna	10
— nr 187, ang. statstjänstemännens sjukvårdsförmåner m. m.	11
— nr 188, ang. ändrad lönegradsplacering för vissa tjänster m. m. .	11
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 57, ang. särskild tullavgift för vissa varuslag	11
— nr 58, om vissa enligt allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner m. m.	15
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 39, om ersättning för minskning i avlöningsförmåner från riksdagens verk under tjänstgöring som beställningshavare i reserven	23
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 38, om besvärsrätten i sjukförsäkrings- och pensionsärenden	23
Onsdagen den 7 december em.	
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 39, ang. den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter	84

Fredagen den 2 december

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 26 nästlidna november.

§ 2

Till bordläggning anmälades

statsutskottets utlåtanden:

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till konventionen rörande bildandet av EUROFIMA, europeiskt bolag för finansiering av järnvägsmateriel, m. m.,

nr 184, i anledning av väckta motioner angående statens väghållningsskyldighet i städerna,

nr 185, i anledning av väckta motioner om utredning av den enskilda väghållningens problem,

nr 186, i anledning av väckta motioner om utredning angående löne- och arbetsförhållandena för viss personal vid vägförvaltningarna,

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens sjukvårdsförmåner m. m., och

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lönegradsplacering för vissa tjänster m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av beslut om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och

handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner jämte därav föranledda ändringar i gällande tulltaxa, m. m.;

bankoutskottets utlåtande nr 39, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning om ersättning till ordinarie tjänstemän vilka fått vidkännas minskning i sina avlöningsförmåner från riksdagens verk under tjänstgöring som beställningshavare i reserven;

andra lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckta motioner om besvärsrätten i sjukförsäkrings- och pensionsärenden; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 39, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter jämte i ämnet väckta motioner.

§ 3

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 213, angående godkännande dels av tilläggsprotokoll nr 6 och 7 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion, dels ock av ett europeiskt monetärt avtal, tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.02.

In fidem
Gunnar Britth

Tisdagen den 6 december

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 29 och den 30 nästlidna november.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman Etty Eriksson på grund av Tracheolaryngit acuta är arbetsförmögen fr. o. m. den 5 dec. 1955 tills vidare intygas härmed.

Hälsingborg den 5 dec. 1955

N. G. Wallengren

Kammaren beviljade fru Eriksson i Ängelholm ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 5 december tills vidare.

§ 3

**Svar på interpellation ang. tillgodose-
ende av remissinstansernas behov av
längre remisstider**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Helén till mig riktat två frågor, nämligen dels en generell fråga om jag anser det möjligt att i fortsättningen genom förkortning av utredningsperioderna bättre än hittills beakta remissinstansernas rimliga behov av längre remissperioder, och dels en så att säga individuell fråga, om jag är beredd att ange en yttersta gräns för 1948 års konstitutrednings arbete.

Beträffande den första frågan utgår interpellanten från remisstiden för två under året avgivna betänkanden inom ecklesiastikdepartementets verksam-

hetsområde, handelsutbildningskommitténs betänkande om yrkesskolornas handelsundervisning m. m. och 1948 års tekniska skolutrednings betänkande om den tekniska skolutbildningen. Det förra betänkandet lämnades till departementet den 17 maj i år, och remissutlåtanden infordrades till den 15 september. Tekniska skolutredningens betänkande avlämnades den 17 juni i år, och remisstiden bestämdes till den 15 oktober.

De av interpellanten berörda två fallen illustrerar mycket bra de överväganden, som måste göras inom departementen varje gång ett betänkande skall remitteras. Inom departementen har man inget som helst särskilt intresse av korta remisstider. Tvärtom. En ordentligt utmätt remisstid gagnar saken bäst på alla sätt. I vanliga fall måste emellertid en remisstid av fyra månader, som givits i båda de berörda fallen, anses tillräcklig. Men om remisstiden löper under sommaren, bör hänsyn tas till semestrar och ferier och en viss förlängning ges. Då uppstår emellertid en annan komplikation.

Om möjlighet skall föreligga att utarbeta en proposition på ett betänkande till nästkommande års riksdag, måste i regel remissbehandlingen vara avslutad omkring den 1 oktober. Vill man alltså hålla möjligheten för en eventuell proposition till nästa riksdag öppen, måste remisstiden bestämmas här efter. Om den utsträcker till exempelvis den 1 december, har man i regel på förhand meddelat att man inte räknar med proposition till nästa års riksdag. När jag talar om remisstid, menar jag då der tid som bestäms för de viktigare remissmyndigheterna. Att en och annan förening eller sammanslutning, som be-

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av remissinstansernas behov av längre remisstider

retts tillfälle att avge yttrande, får medgivande att inkomma senare, rubbar icke tidsschemat för propositionsarbetet.

Interpellanten har emellertid tänkt sig det nu ifrågavarande problemet löst därigenom, att man från departementet skulle bestämma den längsta tidrymd utredningsarbetet får ta i anspråk. Något sådant kan väl tänkas ibland när särskilda skäl nödvändiggör att en utredning måste vara färdig inom viss tid. Men i vanliga fall kan man icke rimligen sätta tidsspärr för utredningar, åtminstone ej för utredningar som har att framlägga förslag i svåra tekniska och administrativa frågor. Riskerna för försening under utredningsarbetet är där mycket stora. Detta mitt uttalande betyder dock ej, att jag inte anser det synnerligen viktigt, att utredningarna själva på allt sätt beaktar vikten av att utredningsförslagen lämnas vid sådan tidpunkt, att erforderlig tid kan inrymmas åt remissbehandlingen.

Vad härefter angår interpellantens andra fråga — om en yttersta gräns för 1948 års konstituerings arbete — vill jag framhålla, att jag själv observerat de av interpellanten påtalade mindre tillfredsställande förhållandena. Sedan utredningen nu i november inkommit med en anhållan om tillstånd att trycka sitt betänkande och jag givit dylikt tillstånd, hoppas jag att en åtgärd som den av interpellanten ifrågasatta icke skall behöva bli aktuell.

Härmed anser jag mig ha besvarat interpellantens två frågor till mig.

Härefter anförde:

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för det svar han givit mig, både det principiella och det individuella. Med undantag för några få detaljer är jag helt överens med eck-

lesiastikministern om de åsikter han uttalar. Jag anser emellertid att denna fråga är av så stort principiellt intresse, att jag ett ögonblick måste uppehålla mig vid bakgrunden till interpellationen.

Det har uppenbarligen blivit en betydande tendens att förlänga utredningstider och förkorta remisstider. Av de tre utredningar, som jag exemplifierat min interpellation med, har en hållit på i tio år och de båda andra i sju år. Det är uppenbarligen inte lämpligt eller lyckligt med så långa utredningstider.

Jag skall inte påminna om det mest allvarliga som inträffat, nämligen när i vintras Svea hovrätt helt enkelt vägrade att yttra sig över ett lagförslag — detta faller ju inom ett annat departements arbetsområde. Men jag skall återge några rader, där landshövdingen i Kronobergs län tar upp detta problem. Han skriver:

»Vad angår tiden för avgivande av remissvar göres stundom den meningen gällande, att det är ganska likgiltigt, om tiden blir kort eller lång. Myndigheterna hinner ändå inte att taga befattning med remissärendet förrän kort innan svar skall avgis. Detta är fel. Många myndigheter måste planlägga sitt arbete för ganska lång tid framåt, utsätta tider för inspektioner och sammanträden etc. Detta gäller såväl domstolar som andra myndigheter. Ett krav på snabbyttrande rubbar cirklarna och bringar oreda i arbetets planläggning. En alltför kort remisstid medför också helt naturligt, att myndigheten icke hinner att så grundligt som är önskvärt tränga in i tankegångarna i ett betänkande och bedöma deras konsekvenser. Ett ståndpunktstagande behöver liksom mogna fram. Ju kortare remisstid, dess mindre värde med yttrandet.»

Det finns emellertid ytterligare en synpunkt, som inte hittills tagits upp i debatten, och det är att vi numera har en lång rad lekmannainstanser, för vil-

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av remissinstansernas behov av längre remisstider

ka det är en mycket viktig och värdefull uppgift att i remissyttrandets form få ta ställning till framlagda utredningsförslag. Här har vi ju möjlighet att i ett komplicerat samhälle ge röst åt de många särmeningar, intressen och erfarenheter, som inte ens expertisen i ett kanslihus kan täcka. Jag tycker att det skulle vara utomordentligt beklagligt, om remissinstitutet kommer i vanrykte på grund av att sådana händelser inträffar som de som ägt rum i samband med handelsutbildningsbetänkandet, då en mängd skolstyrelser helt enkelt vägrade yttra sig, därför att deras utlåtanden infordrades under semestertiden, då de inte hade möjlighet att sammankalla ledamöterna. Förr i världen skämtades det mycket med själva det sätt, på vilket remissvaren krävdes in. Den klassiska historien handlar ju om lotsstyrelsen, som hade att avge remissyttande över ett psalmboksförslag men nöjde sig med att behandla de psalmer som rörde sjöfolket. Detta är lyckligtvis en svunnen epok, men det gäller att inte skapa ett liknande läge genom tillämpande av alltför korta remisstider, så att instanserna kan ställas inför att behöva behandla ärenden under en semesterperiod.

Jag tror alltså att man måste gå vidare på den väg, som ecklesiastikministern antyder i sitt svar, nämligen att ge uttryck åt mera bestämda uppfattningar för hur lång tid olika utredningar får ta. Om det nu är så, att man inte kan i direktiven ange, när en utredning rimligtvis bör vara färdig, och om etiketten i kanslihuset är så sträng, att inte ens ett statsråd har rätt att sätta sig i förbindelse med ordföranden i en utredning och tala om, att denne måste slutföra sitt arbete vid den och den tidpunkten, så borde väl statsråden kunna begagna sig av möjligheten att i de uttalanden, som de då och då distribuerar via TT, göra klart att det vore värdefullt, att den och den utredningen

blev färdig. Jag skulle vilja rekommendera ecklesiastikministern, som ju också ibland har begagnat sig av TT, att överväga att göra det också i sådana angelägenheter.

Jag skall be att få återkomma till ett av de konkreta fall, som jag tagit upp i min interpellation, nämligen betänkandet om handelsutbildningen. Jag förmodar att det är detta som åsyftas, när ecklesiastikministern i svaret säger, att det viktiga är att vederbörande ämbetsverk lämnar sina svar inom den angivna remisstiden och att det är av mindre vikt, om några föreningar eller andra sammanslutningar lämnar sina yttranden senare. I det aktuella fallet har jag kommit underfund med att det bara var två statliga verk, som lämnade sina svar i laga tid, nämligen sparbanksinspektionen och arbetsmarknadsstyrelsen. Men hela näringslivssektorn och en rad statliga verk, såsom statskontoret, skolöverstyrelsen, kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning och kommerskollegium, har lämnat sina remissyttranden efter remisstidens utgång, därför att man uppenbarligen inte hunnit med saken under den tid som stod till förfogande. Under sådana förhållanden är det väl knappast för mycket att säga, att ärendet nästan glidit departementet ur händerna.

Jag tror, herr talman, att det finns allt skäl i världen att man i fortsättningen från departementens sida, trots de många viktiga arbetsuppgifter man där har, fäster så stor vikt vid dessa synpunkter, att det för dem som leder arbetet i utredningar framstår såsom ett tvingande krav att slutföra arbetet under en avsevärt kortare tid än perioder så långa som sju, åtta eller tio år. Vi kan inte rimligen i ett samhälle, som kräver så hög grad av central planering, arbeta med utredningsorgan som tar så lång tid på sig.

Svar på interpellation ang. tillgodoseende av remissinstansernas behov av längre remisstider

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Tidigare, under vårdagsdagen, väcktes från vår sida en motion, som hävdade liknande synpunkter beträffande kommittéarbetet som dem herr Helén framhållit i dag. Jag hoppas att detta leder till att vi, om vi avlämnar en liknande motion nästa år, då också får ett gott stöd från folkpartiet.

Det framhölls i denna motion, att man i riksdagsberättelsen hade angående en rad kommittéer år efter år framhållit, att den och den kommitténs arbete skulle vara färdigt under ifrågasvarande år. Detta hade när det gäller en viss kommitté upprepats ett tiotal gånger i följd! Man hade alltså gång på gång lovat att den kommittén skulle bli färdig. Detta påpekande gällde inte ecklesiastikdepartementet, men jag vill framhålla vikten av att det om möjligt införes en skälig tidsbegränsning för kommittéernas arbete. Riksdagsmajoriteten ville inte vara med på förslaget i fråga, men jag vill ändå understryka det viktiga i att man får bättre garantier för att utredningar verkligen blir färdiga inom rimlig tid.

Jag skulle emellertid nu också vilja ta upp en speciell fråga, som inte minst berörts i tidningar av olika partifärg och som gäller en kommitté, där statssekreteraren i ecklesiastikdepartementet är ordförande. I samband med den betydelsefulla realskoleutredningens arbete har från olika håll en del farhågor uttalats att remisstiden skall bli alltför kort när det gäller denna utredning. Jag vill framföra det önskemålet till chefen för ecklesiastikdepartementet, att denna för det svenska skolväsendets omdaning så betydelsefulla fråga blir föremål för en mycket grundlig prövning. Riksdagen uttalade som bekant 1950 för övrigt, att den framtida omgestaltningen av den svenska skolan borde äga rum mot bakgrunden av en omfattande och allsidig försöksverksamhet. Det är, när det gäller alla dessa

aktuella skolfrågor, av utomordentlig vikt att de kommunala organen i stad och på landsbygd får säga sin mening i samband med gjorda erfarenheter. Jag vill även yttra några ord om det mycket omfattande betänkande, som kallas 1951 års skolstyrelseutredning och där det föreslås en helt ny instansordning i fråga om t. ex. de disciplinära befogenheter, som de nuvarande folkskolestyrelserna i viss mån har med avseende på lärarna; denna befogenhet skall ju överflyttas på en mellaninstans. Mycket allvarliga farhågor har i olika avseenden uttalats rörande de olika förslagen. Man framhåller att inte minst landsbygdskommunernas nuvarande struktur försvårar genomförandet av åtskilliga av de reformer, som är av central vikt för det svenska skolväsendet. Det skulle vara ytterst egendomligt om man genomtrufade nya beslut på detta område utan att alla de sakkunniga instanserna får säga sin mening. Jag tror att det vore olyckligt, om man inte i dessa frågor medgav en tillräcklig remisstid.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 213, angående godkännande dels av tilläggsprotokoll nr 6 och 7 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion, dels ock av ett europeiskt monetärt avtal.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 183—188, bevillningsutskottets betänkanden nr 57 och 58, bankoutskottets utlåtande nr 39, andra lagutskottets utlåtande nr 38 och jordbruksutskottets utlåtande nr 39.

§ 6

**Interpellation ang. lämpligheten av att
representanter för läkarkåren deltaga i
konferenser rörande atomenergiens
fredliga användning**

Fröken HÖJER (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Den 4 december 1954 inbjöd FN:s generalförsamling till en konferens för undersökning av möjligheterna till utveckling av atomenergiens fredliga användning genom internationell samverkan. Konferensen var förlagd till Genève och pågick den 8—20 augusti 1955.

Vid konferensen var 73 nationer representerade med ett sammanlagt antal av omkring 3 000 delegater och observatörer. Åhörare och pressmän uppgick till ett tusental. Den svenska delegationen bestod av ett tjugotal ledamöter.

Mycket har skrivits i de dagliga tidningarna angående denna internationella konferens av vetenskapsmän, som behandlade frågor, vilka efter allt att döma kommer att bli av avgörande betydelse för folkens standard och allmänna välbefinnande.

Av programmet framgår att allmänna sessioner hölls bl. a. över användning av radioaktiva isotoper inom medicin och biologi samt över atomkraftverk från bl. a. biologisk synpunkt. I speciella sektioner diskuterades strålarnas kemiska och biologiska verkan samt medicinska och allmänna hälsoaspekter.

Av efterföljande referat framgår, att den brännande frågan om strålnings-skydd och om de tillåtna strålningsdoser diskuterades. Vid behandling av skadeverkningarna enades man om att på den för strålningen utsatta individen direkt iakttagbara skador var relativt lätta att studera. Svårigheterna gällde de genetiska verkningarna, d. v. s. skadorna på arvsmassan.

De frågor, som å denna synnerligen betydelsefulla konferens behandlades,

gällde med hänvisning till ovanstående icke endast atomkraftens utnyttjande och den värdefulla hjälp som härigenom kunde erhållas för att höja folkens standard med bibehållande av de naturvärden vi för närvarande disponerar i älvar och sjöar, utan en betydelsefull del upptog också de skadeverkningar, som uppstår vid användandet av strålar av denna typ. För att ingående kunna diskutera dessa problem torde läkar-expertis vara erforderlig. Att döma av sammansättningen av delegationerna från andra länder än Sverige var också denna vetenskapsgren väl tillgodosedd; sålunda ingick i delegationen från Danmark och Norge fyra resp. två läkare, och det torde vara svårt att uppbringa något land, som ej haft medicinsk fack-kunskap företrädd vid konferensen i Genève med undantag av Sverige. Vår strävan att höja folkens standard i fråga om sådana värden som t. ex. bekvämt inrättade bostäder med därtill hörande arbetsbesparande maskiner måste givetvis vägas mot vad eventuellt kan förloras i fråga om folkens hälsa. Det problemet är så uppenbart, att en utomstående inte kan förstå, varför inte de svenska experterna på detta område, läkarna, vilka såsom vetenskapsmän har ett högt internationellt anseende, var representerade vid den här berörda konferensen.

Med hänvisning till ovanstående an-håller jag om kammarens tillstånd att till hans excellens utrikesministern få rikta följande interpellation:

Anser inte Eders Excellens lämpligt att vid dylika konferenser även läkare är representerade,

och kan man vid ev. kommande liknande konferenser förvänta sig att även läkarkåren blir representerad?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkande nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investe-

ringsavgift för år 1956, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

§ 8

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 380, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av ytterligare kostnader för det svenska deltagandet i stilleståndsövervakningen i Korea; och

nr 381, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56 för tillverkning av polioympämne m. m.; samt

från första lagutskottet:

nr 376, i anledning av väckta motio-

ner om ändring av gällande bestämmelser angående vissa kungöranden i kyrka.

§ 9

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 710, av herr *Ohlin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 215, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56.

Denna motion bordlades.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.20.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 7 december

Kl. 10.00

§ 1

Anställdes, jämlikt § 65 riksdagsordningen, omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 182 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringsproposition:

Den som i likhet med första kammaren vill att motionerna I: 250 och II: 293 icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av motionerna I: 250 och II: 293, till Ersättning till Vilhelm Kenttä för viss krigsskada å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 14 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och utföll densamma med 70 Ja och 126 Nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 51 Ja och 73 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller 70 Ja och 126 Nej, sammanräkningen

visade 121 Ja och 199 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

Statens väghållningsskyldighet i städerna — Utredning av den enskilda väghållningens problem

§ 2

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den på kammarens bord liggande motionen nr 710 av herr *Ohlin m. fl.*

§ 3

Föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 59.

§ 4

Föredrogs den av fröken *Höjer* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående lämpligheten av att representanter för läkarkåren delta i konferenser rörande atomenergiens fredliga användning.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till konventionen rörande bildandet av EUROFIMA, europeiskt bolag för finansiering av järnvägsmateriel, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6

Statens väghållningsskyldighet i städerna

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 184, i anledning av väckta motioner angående statens väghållningsskyldighet i städerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr *GAVELIN* (s):

Herr talman! Jag har inte något yrkande, men jag skulle vilja ha antecknat till protokollet, att jag hoppas att denna utredning inte drunknar i mäng-

den av andra utan företages så snabbt som möjligt. Det råder en verklig orättvisa på detta område, och det är angeläget att det blir en ändring till det bättre.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Utredning av den enskilda väghållningens problem

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 185, i anledning av väckta motioner om utredning av den enskilda väghållningens problem.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr *ANDERSSON* i Brämhult (bf):

Herr talman! Jag har inte heller för avsikt att ställa något yrkande. Jag vill bara konstatera, att utskottet i sitt utlåtande angående framställningen om bättre möjligheter för de enskilda väghållarna inom vägföreningarna att utnyttja väg- och vattenbyggnadsstyrelsens maskiner m. m. skriver ungefär så, som om utskottet inte skulle ha haft något emot att begära en utredning på denna punkt, för så vitt motionen åsyftat även vägsamfälligheterna och inte enbart vägföreningarna. Det styrker mig i min föresats att återkomma till ärendet vid kommande års riksdag. Till dess avvaktar jag också med stort intresse resultatet av den inventering, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har satt i gång.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 186, i anledning av väckta motioner om utredning angående löne- och

Godkännande av beslut om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag

arbetsförhållandena för viss personal vid vägförvaltningarna;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens sjukvårdsförmåner m. m.; och

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lönegradsplacering för vissa tjänster m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9

Godkännande av beslut om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av beslut om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 30 september 1955 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 202, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att godkänna Kungl. Maj:ts beslut av den 30 juni 1955 och av den 30 september 1955 om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag, m. m., huvudsakligen inom textil- och läderområdet.

Till utskottet hade hänvisats de i anledning av propositionen väckta, likalydande motionerna I: 565 av herrar *Theodor Johansson* och *Weiland* samt II: 694 av herr *Nelander m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 202 måtte besluta, att tullen för till stat. nr 1034: 1 (ur tulltaxenummer 496) hänförliga varor (cordväv av bomull) skulle fastställas till åtta procent i stället för av Kungl. Maj:t beslutade 12 procent.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte godkänna Kungl. Maj:ts beslut av den 30 juni 1955 och av den 30 september 1955 om ut-

tagande av särskild tullavgift för vissa varuslag, m. m.; samt

2) att de likalydande motionerna I: 565 av herrar *Theodor Johansson* och *Weiland* samt II: 694 av herr *Nelander m. fl.* måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Sjölin* och *Stenberg*.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SJÖLIN (fp):

Herr talman! Tillsammans med herr *Stenberg* har jag avlämnat en blank reservation till föreliggande betänkande. Jag ber därför att med några ord få motivera denna åtgärd.

Avsikten med ifrågavarande provisoriska tulltariff har varit att ge bl. a. den inhemska textilindustrin ett bättre skydd än den på senare tid haft. Enligt gällande tulltaxa utgår tullen efter vikt, vilket emellertid med tiden gjort att tullskyddet blivit helt illusoriskt. Tullen skall därför baseras på värdet i stället för på varans vikt. Cordväv, som i detta sammanhang är aktuell, har tidigare haft en tull som räknats efter vikten och som motsvarat sex procent om man räknar efter värdet. Den provisoriska tullsatsen föreslås nu till tolv procent, dvs. dubbelt så mycket.

Om det gällt att skydda en svensk industri kunde denna åtgärd kanske ha varit motiverad, men detta är ju inte fallet, eftersom det inte finns någon svensk tillverkning av cordväv. Följaktligen synes mig också en dylik åtgärd i viss mån dåligt motsvara departementschefens uppfattning att tulltaxerevisionen skulle präglas av strävandena att bibehålla en låg tullnivå. Då som sagt cordväv inte tillverkas i Sverige synes det mig åtminstone inte finnas någon anledning att öka tullskyddet. Det medför ju endast ökade kostnader för folkhushållet, och det borde man enligt min mening söka undvika.

Godkännande av beslut om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag

Beklagligt nog har vi emellertid inte funnit något gehör för denna uppfattning i utskottet, och därför har vi inskränkt oss till att avge denna blanka reservation. Studerar man emellertid saken närmare finner man snart ganska starka argument för att den av motionärerna föreslagna tullsatsen av åtta procent i stället för tolv procent skulle gälla. Åtta procent gäller ju för bomullsgarn, och cordväv består till allra största delen av bomullsgarn. Varpen är bomullsgarn, motsvarande 99,24 procent av cordvävens vikt, under det att väften, som konstituerar varan som väv, endast utgör cirka 0,76 procent av vikten. Jag finner allt detta ge mig anledning att rekommendera tulltaxekommittén att ta under förnyat övervägande om inte en vara som cordväv, som till så stor del utgöres av bomullsgarn, borde kunna klassificeras på samma sätt som detta och åsättas ett tullskydd av åtta procent. Jag har emellertid inte något yrkande.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Det kan kanske för kammarens ärade ledamöter synas vara en ganska oväsentlig detalj som motionen II: 694 har aktualiserat i anledning av de nya provisoriska tullsatserna. Man har också nästan den känslan, att bevillningsutskottet inte så gärna har velat ta ställning till själva saken.

Det rör sig emellertid här om en principfråga. När utskottet i slutet av sitt utlåtande säger »att ett utbrytande av den i motionerna upptagna tullfrågan säkerligen skulle aktualisera frågan om ändrade tullsatsar på andra varor, beträffande vilka man med lika stort fog som i det föreliggande fallet kunde kräva ändringar», så torde detta knappast vara överensstämmande med verkligheten.

Enligt vad jag förspört var det endast från fyra håll som erinringar gjordes mot den av Kungl. Maj:t gjorda tull-

taxeändringen i somras. De tre var från sådant håll, där man ville ha högre tullar. Yrkandet om lägre tull på bomullscordväv var sålunda det enda i sitt slag. Textilnäringsen har, enligt vad jag erfarit, inte heller haft något att invända mot detsamma. Tillåt mig, herr talman, att något motivera varför jag anser att motionens här ifrågavarande förslag borde godtagas.

Cordväven användes endast av gummiindustrien och där så gott som uteslutande för tillverkning av däck för cyklar, motorcyklar och traktorer. Den utgör en mycket obetydlig förädling av cordgarnet, ett förädlingsarbete som knappast är större än arbetet att spola upp cordgarnet för att göra det lämpligt för distribution.

Om kammarens ärade ledamöter kunde se det prov på cordväv som jag här har med mig, skulle man snart finna att det i själva verket inte rör sig om någon verklig väv utan, som herr Sjölin nys påpekade, helt enkelt om cordgarn med mycket glesa inslag av klen bomullstråd — vanligen endast en inslagsstråd per centimeter — för att hålla ihop cordtrådarna. Världsmarknadspriserna på cordgarn och cordväv är praktiskt taget desamma eller cirka kronor 8:50 per kilogram för båda. Detta synes ha förbisetts av tulltaxekommittén i dess arbete. Trots detta har nämligen tullen för cordgarn satts till åtta procent och för cordväv till tolv procent; i tulltaxekommitténs förslag lär det till och med röra sig om 14 procent. Tullen på cordväv har sålunda höjts från sex procent, vilket motsvarar den nuvarande vikt-tullen, till det dubbla.

Den provisoriska tullhöjningen i juli medförde en höjning för ett flertal av gummiindustriens textilvaror, men endast ett fåtal gummitullar justerades samtidigt. För gummiindustrien blev sålunda den totala effekten en reduktion av nettotullskyddet. Det nuvarande tullskyddet utnyttjas för närvarande inte i sin helhet av gummiindustrien. Den

Godkännande av beslut om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag

marginal, som det outnyttjade tullskyddet innebär, ger industrien möjlighet att låta den höjda cordvävstullen slå igenom i priserna och med andra ord övervältras på konsumenterna.

Motionen har sålunda inte i första hand vänt sig mot den fördyring, som uppstår för gummiindustrien, utan mot den fördyring som åstadkommes på en viktig konsumtionsartikel. Detta är desto onödigare, då de tillverkare som under kriget ålades tillverkning av bomullscord genomgående förklarat sig ointresserade av en tillverkning av detta slag. Något textilskyddsintresse föreligger sålunda inte, vilket också påpekats av herr Sjölin.

För att ange storleken av den fördyring det här är tal om kan man lämpligen utgå från importsiffrorna för cordväv för år 1953. Man räknar nämligen med att 1956 års siffror kommer att hålla sig på samma nivå. År 1953 importerades 560 ton cordväv med ett värde av 4,93 miljoner kronor. Övergången från en vikttull av 50 öre per kilogram till en värdetull på tolv procent innebär en tullhöjning av 312 000 kronor. Eftersom vår motion för likställighet med cordgarnet går med på en tull av åtta procent blir skillnaden inte så stor, men det rör sig dock om ett belopp av över 200 000 kronor i fabrikantledet. För konsumenterna betyder detta en onödig belastning med över 250 000 kronor per år.

De obetydliga rubbningar, som genom en sänkning av den provisoriska cordvävstullen skulle uppstå i de kalkyler som ligger till grund för tulltaxekommitténs förslag till framtida gummitullar, är helt oväsentliga, speciellt som sänkningen endast berör varuslag, omfattande cirka 15 procent av en enda av gummiindustriens varugrupper, nämligen bil- och cykelgummi.

Kan nu denna höjning ha någon inverkan också på exporten? Härtill är först att säga, att exporten av cykeldäck för närvarande inte är så betydande,

vilket förklaras av de utomlands existerande höga tullmurarna, här och var i förening med importregleringar. Tullen ligger i flertalet länder på 25 procent och däröver. År 1954 uppgick exporten till 183 000 kronor. Dessutom exporterades motorcykeldäck med inlägg av bomullscord för 124 000 kronor. För alla grupperna torde exporten av däck med bomullscordväv kunna uppskattas till sammanlagt mellan en halv och en miljon kronor. Trots de höga tullarna arbetar den svenska industrien på att åstadkomma en ökning av exporten. Varje kostnadsstegring måste därvid inverka oförmånligt.

Herr talman! Jag tror mig med detta ha klarlagt att den av oss föreslagna sänkningen av den provisoriska tullen på bomullscordväv från tolv procent till åtta procent är en i dagens läge praktisk lösning, varigenom en onödig fördyring för konsumtionen undviks. Jag ber alltså att få yrka bifall till motionen II: 694, innebärande för cordväv av bomull med statistiskt nummer 1034:1 en ändring av propositionens förslag till åtta procents tullsats.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten på att det ärende vi här behandlar gäller tulljusteringar som betingas av att man har ansett, såväl i tulltaxekommittén som inom regeringen, att man inte har kunnat vänta med dessa frågor till dess det slutliga förslaget läggs fram. Det är således fråga om ett provisoriskt förslag, där det framför allt gäller att stödja textilindustrien, läderindustrien och gummiindustrien.

Kungl. Maj:ts beslut i juni och september, vilket nu har förelagts riksdagen för godkännande, innebär en kompromiss mellan de olika synpunkter som har gjort sig gällande i tulltaxekommittén. Det är nämligen ingen hemlighet för riksdagens bevillningsutskott

Godkännande av beslut om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag

att tullkommitténs förslag på denna punkt avser en högre tullsats än den som Kungl. Maj:t nu har underställt riksdagen för godkännande. Det har i stort sett inte heller varit svårt att i fråga om alla dessa olika grupper, som behandlas i proposition nr 202, vinna enighet i bevillningsutskottet.

Det är bara på en enda punkt — nämligen den som de båda föregående talarna har berört — där enigheten har brutits sönder. Två av utskottets ledamöter har avgivit en blank reservation. Den reservant som nyss har talat här har icke ställt något yrkande, vilket däremot huvudmotionären i denna kammare har gjort.

Motionärerna önskar sänka värdetullen — man går nämligen nu över till värdetullar — från den av Kungl. Maj:t fastställda tullsatsen av tolv procent till åtta procent. I den nuvarande tulltaxan är tullen på garnet 25 öre och tullen på den färdiga produkten 50 öre. Enligt upplysningar som utskottet har fått från tulltaxekommittén förhåller det sig på det sättet, att man i och med fastställandet av tolv procents tullsats för den färdiga produkten nyper tullskyddet i kanten en liten smula, vilket betyder att den färdiga produkten, till förmån för de här återopade konsumenterna, får avstå ungefär en procent av det tullskydd som den f. n. har.

Vi har i bevillningsutskottet kommit till det resultatet, att det är praktiskt taget omöjligt att tänka sig att utskottet vid en provisorisk reglering som denna på varje punkt skulle sätta sig att pröva huruvida det mellan råvaror och färdiga produkter kan föreligga samma förhållande på alla möjliga olika områden som det kan föreligga i fråga om den cordväv som motionärerna har tagit upp. Det är mycket troligt att man skulle kunna hitta mångfaldiga sådana fall, där det bara inte har lyckats för vederbörande intressenter att få någon riksdagsman att motionera i frågan.

Riksdagen bindes på intet sätt genom

det beslut som här i dag fattas. När tullkommitténs slutliga förslag kommer att föreligga, har riksdagen möjlighet att på längre sikt pröva vilket tullskydd som skall ges åt de olika varugrupperna och de enskilda varuslagen. En försäkring därför är ett penetrerande av detta problem, och tullkommittén har ju i årtal sysslat med det som bevillningsutskottet enligt motionärerna skulle kunna göra på någon vecka. Det är ju dock inte ett bagatellartat arbete som man sätter sig ner att göra, eftersom man måste ta hänsyn inte bara till en varugrupp utan till det svenska näringslivet över huvud taget. Därför har utskottet ansett att detta bör anstå, intill dess vi slutligen omprövar hela omläggningen av tullpolitiken och en övergång till värdetullar. Utskottet har kommit till det resultatet att det är klokast att bifalla det här föreliggande förslaget, ty det binder oss på intet sätt och hindrar oss inte att när det slutliga avgörandet skall ske gå in på en omprövning av dessa ting. Därigenom berövar man ju heller ingen rätten att vid det tillfället hävda de meningar, som därvid kan komma att göra sig gällande. Men jag vill starkt understryka att det väl ändå skulle vara orimligt, om man här på rak arm justerade och icke toge hänsyn till att tullkommittén har offrat år av arbete på att knyta ihop hela detta verk till en enhet.

Herr talman! Med anförande av dessa synpunkter ber jag få hemställa om bifall till bevillningsutskottets här föreliggande förslag.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Herr Adolv Olsson säger att det inte går att ta ställning till frågan därför att bevillningsutskottet under den tid det haft till sitt förfogande inte hunnit så noga penetrera detta ärende. Jag kan förstå att utskottet haft svårigheter härvidlag. Jag tycker dock att jag här försökt påvisa att detta är

Godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner m. m.

ett specialfall, att det berör en principfråga. Jag har framhållit att av fyra erinringar mot Kungl. Maj:ts förslag är det bara en enda som innebär att man vill ha lägre tullsats, och det är just i fråga om denna vara. När, såsom vi här påpekat, det inte är något textilskyddsintresse som kommer i kläm, tycker jag att man borde undvika denna onödiga fördyring av konsumtionen. Nu vill jag gärna ta fasta på herr Olssons uttalande att riksdagen, om den nu skulle komma att gå på utskottets förslag, inte binder sig vid en framtida omprövning utan då kan gå in för ett noggrannare övervägande. Med hänsyn till de synpunkter som här framhållits menar jag att tulltaxekommittén också bör göra detta. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Jag nödgas till den siste ärade talaren framhålla, att jag inte sagt att bevillningsutskottet icke noggrant penetrerat *detta* ärende. Men vi har inte kunnat dra ut konsekvenserna och undersöka om inte samma sak kanske gäller i fråga om tusentals olika fall i det svenska näringslivet. Vi har inte velat handla så att vi gynnar den ena och slår ihjäl den andra.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionen II: 694 av herr Nelander m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nelander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till motionen II: 694 av herr Nelander m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 10

Godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner jämte därav föranledda ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

I en den 28 oktober 1955 dagtecknad, till utskottet hänvisad proposition, nr 212, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels för sin del godkänna de nytillkommande och ändrade svenska tullkoncessioner inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT), som angivits i Bilaga 1 till statsrådsprotokollet i detta ärende;

dels besluta, att den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) fogade tulltaxan skulle i angivna delar erhålla ändrad lydelse på sätt framginge av Bilaga 2 till statsrådsprotokollet i detta ärende;

Godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner m. m.

dels förklara, att de föreslagna ändringarna i tulltaxan skulle träda i kraft å dag som Kungl. Maj:t komme att bestämma;

dels ock besluta, att Kungl. Maj:t, vad anginge sålunda sänkta tullar, skulle äga att, därest omständigheterna det påkallade och bestämmelserna i förevarande överenskommelser det medgäve, helt eller delvis återställa avgifterna till nuvarande höjd, i den mån icke andra avtal lade hinder i vägen därför.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 212.

I motiveringen hade utskottet bl. a. gjort följande uttalande:

»Särskild uppmärksamhet förtjänar resultatet av den återförhandling som förts beträffande tullkoncessionerna för färska äpplen och päron och som, på sätt framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen, lett till modifikationer i de tidigare från svensk sida lämnade tullbindningarna på dessa produkter och därav betingade förslag till ändring av frukttullarna. Med åtgärderna avses att ge ökat stöd åt den svenska fruktodlingen, varom under senare år från fruktodlarhåll framförts upprepade krav.»

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Då jag har begärt ordet med anledning av bevillningsutskottets betänkande är det därför att vi här går att ta ställning bland annat till frågan om att höja tullen på äpplen och päron. När man ute i bygderna diskuterar de prishöjningar på olika produkter som har kommit till stånd finner man en stark oro. Därför frågar man sig om det i nuvarande situation finns anledning att höja priserna på frukt till konsumenterna. Utskottet och Kungl. Maj:t tycks ha resonerat ungefär som

så, att det är producenternas intressen som man skall tillvarata. Men när man tänker på barnrikefamiljer och andra som för en god mathållning är beroende av att åtminstone i viss utsträckning kunna använda äpplen och päron i kosten, så frågar man sig om det är rimligt att man inte tar hänsyn även till konsumentensida.

Yrkesodlarna är cirka 1 900 till antalet, om man räknar med sådana som har minst 100 träd, och utöver dessa är det naturligtvis många som har fruktträd vid sina sommarstugor m. m. Jag frågar mig: Är det angeläget för statens del att i en situation med full sysselsättning försöka att få ytterligare en näring som staten skall garantera inkomsterna för? Jag vill bara påpeka att ingenting har inträffat som skulle behöva föranleda att riksdagen nu ändrar på tulltaxan i detta avseende. Jag vill därför i den delen yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

När man nu vill förändra tulltaxan innebär detta att man i stället för de skyddsåtgärder, som ju tullen här ursprungligen avsågs innebära, under viss tid får en ren finanstull. Det kan ju inte vara rimligt att belasta konsumenterna av päron och äpplen på detta sätt.

Jag vill även varna för att, om priserna på äpplen och päron drivs upp, en snedvridning av konsumtionen kan tänkas komma igen, så att vi får en väsentlig ökning av konsumtionen av exempelvis apelsiner. Skall man även möta den företeelsen genom att höja tullarna?

Jag kan därför inte inse att riksdagen kan behöva biträda Kungl. Maj:ts förslag i det här avseendet.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag med den ändringen, att den del av utskottets motivering, som börjar med orden »Särskild uppmärksamhet» och slutar med »upprepade krav», ändras till:

»Beträffande frågan om tullkonces-

Godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner m. m.

sioner för färska äpplen och päron kan utskottet icke finna att modifikationerna i de tidigare från svensk sida lämnade tullbindningarna på dessa produkter och därav betingade förslag till ändring av frukttullarna är motiverade.»

Jag har velat framföra detta därför att jag anser att man här bör beakta även konsumentintresset och låta detta väga tyngre än det intresse som cirka 1 900 fruktodlare i detta land representerar.

Jag vill tillägga att man frågar sig om det är finansministern eller jordbruksministern som har dikterat själva motiveringen till den föreslagna förändringen.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring som jag här har angivit.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Det är bara ett enda fel på herr Lundbergs yrkande. Det skulle ha ställts i våras, när riksdagen praktiskt taget enhälligt skrev och uppmanade Kungl. Maj:t att uppta dessa förhandlingar med Amerikas förenta stater och att försöka göra detta så att man på något sätt kunde sätta fruktodlingen i ett annat läge än den stora GATT-överenskommelsen för några år sedan hade försatt den i. Då hördes ingen opposition på denna punkt. Riksdagen är således, såvitt jag kan förstå, bunden av sitt ståndpunktstagande i våras, och Kungl. Maj:t har med framläggande av denna proposition ingenting annat gjort än följt den linje som riksdagen har uttalat sig för.

Jag måste nog säga att detta avslagsyrkande förvånar mig, eftersom riksdagen vid många tillfällen har behandlat detta spörsmål och praktiskt taget ingen opposition då har förelegat. Vid tillkomsten av GATT-överenskommelsen var vi ju överens om att fruktodlingen och lökodlingen hade kommit att

sitta emellan en liten smula vid denna uppgörelse till förmån för den svenska industrien. Då var vi bundna av GATT-avtalet. När nu GATT-avtalet skulle förlängas, hade vi möjlighet att få till stånd förhandlingar med Amerikas förenta stater, förhandlingar, som inte precis har varit alldeles smärtfria. Det har nämligen inte varit så enkelt, att man bara behövt säga, att det och det vill vi ha. Det finns nämligen en annan part här, och den parten är ju inte precis vem som helst, utan det är en part, som kanske inte alltid är så lätt att ha att göra med i sådana här sammanhang när det gäller tullar.

Jag skulle nog kunna tänka mig att ställa spörsmålet, om herr Lundberg anser, att vi bara skall avslå dessa punkter, som riksdagen själv har begärt, och om vi skall ta upp nya förhandlingar med Amerika. Det sista betraktar jag nog såsom uteslutet, sedan man har ställt sig på avslagsståndpunkten. Jag skulle i det sammanhanget också vilja spörja: Skall vi då bara övergå till de gamla GATT-bestämmelserna, som band oss vid den gamla tullsatsen?

Det som vi i bevillningsutskottet under årens lopp har betraktat som ett väsentligt problem i detta sammanhang har kanske inte varit så mycket föröringen i tull per kilo, utan den fråga som för vår del har varit den centrala är utsträckning av tiden för tullskyddet. Jag skulle nog tro, att det är den centrala frågan i det här sammanhanget. Är vi redo att avvisa det, ja, då är det bara att följa herr Lundberg. Är vi inte det, utan riksdagen anser sig böra kvarstå på sin ståndpunkt från i våras, där det ändå diskuterades så pass mycket att ingen borde sväva i okunighet om vad frågan gällde, ja, då synes det mig, som om det inte finns mer än en enda väg, och det är att följa bevillningsutskottet.

Jag ber, herr talman, att med hänvisning till vad som har förekommit i den-

Godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner m. m.

na sak och med hänvisning till att om det är någon, som är skyldig till något enligt herr Lundbergs uppfattning brottsligt i detta sammanhang, så är det riksdagens båda kamrar och ingen annan.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad beträffar brott och straff i detta sammanhang skulle jag vilja säga till herr Olsson i Gävle att här är det väl inte bara konsumenterna utan jämväl producenterna som man skall döma när det gäller att ge ett straff enligt herr Olssons definition.

Jag vill bara erinra om att utskottet i våras skrivit följande: »Med hänsyn till frågans natur torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att med beaktande av de möjligheter gällande avtal erbjuder och med hänsyn till de olika intressen som på detta område gör sig gällande bedöma vilka åtgärder som ur landets synpunkt kan vara mest ändamålsenliga i avseende å gjorda tullbindningar. Utskottet utgår från att Kungl. Maj:t kommer att fortlöpande följa dessa spörsmål med uppmärksamhet och att därvidlag även de i föreliggande motioner anförda synpunkterna beaktas.» För min del kan jag inte tolka detta på annat sätt än att vi har givit Kungl. Maj:t i uppdrag att beakta inte endast producenternas utan jämväl konsumenternas intressen.

Det kan inte vara ett konsumenternas intresse, speciellt för barnfamiljerna, att frukten skall stiga i pris med 25 å 30 öre per kilo under den tid, då frukt bör ingå i kosthållet mer än annars. Det är det som är orimligt.

Med anledning av herr Olssons uttalande om att yrkande borde ha ställts i annat sammanhang vill jag säga, att man givetvis kan ställa yrkanden i olika sammanhang, men att jag inte kunnat tolka ovannämnda skrivning som att vi

skulle ha givit Kungl. Maj:t något uppdrag att tillvarataga bara producenternas synpunkter. Men är det så att man skall fatta denna proposition och denna överenskommelse på det sättet att frågan redan är klar och att riksdagen inte har rätt att lägga sig i detta, så är det självklart, att det inte tjänar något till att ställa något yrkande här. Jag har emellertid fattat det så, att när Kungl. Maj:t skall höra riksdagen om en fråga, så sker detta, därför att även riksdagen skall få möjlighet att påverka den. Men det är kanhända fel enligt herr Olssons uppfattning.

Herr OLSSON i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga att vad riksdagen gjort eller inte gjort i det här fallet är väl alla, som deltagit i de fattade besluten i våras, medvetna om, förutsatt att de över huvud taget haft något intresse för den föreliggande frågan.

Man skall komma ihåg att detta ärende har diskuterats ända sedan GATT-avtalets tillkomst 1949. Då klagade fruktodlarna och då klagade lökodlarna på Öland att det var de som fått betala kalaset. Även om de kanske tog till litet för stora bokstäver, så låg det dock någonting under. De hade fått betala exportchanserna för delar av den svenska industrien.

Innan avtalet nu i höst skulle förnyas för två år framåt, hade riksdagen att yttra sig på basis av en motion i våras. Riksdagen uttalade då beträffande de återförhandlingar som skulle äga rum, att Kungl. Maj:t därvid skulle beakta de synpunkter som hade framförts.

Jag vet inte, hur man läser eller inte läser, men om man läser rätt vad bevillningsutskottet skrev i våras, så gällde det endast vilken knuff man skulle ge Kungl. Maj:t — det var därom som striden stod den gången. Men den som

Godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner m. m.

var med om skrivningen i våras kan inte, såvitt jag förstår, nu ställa ett avslagsyrkande.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Olsson i Gävle ändrade sitt första uttalande till att diskussionen i våras öppnade en möjlighet.

Om diskussionen öppnade en möjlighet för Kungl. Maj:t att pröva frågan ur olika synpunkter och, som det uttryckligen står här, bedöma saken med beaktande av olika intressen, så inlägger jag häri även konsumenternas intressen.

Man kan för övrigt fråga sig, om det inte är rimligt och riktigt i nuvarande situation, då man ställs inför detta förslag, att man också skall kunna göra ändring i detsamma.

Herr Olsson talade om fruktodlarnas klagan. Javisst! Här klagar stora arbetargrupper! Jag var med på 30-talet, då man klagade ganska kraftigt inom skogsindustrien. Men när klagomål framförs, inte beaktas de från sådana här synpunkter endast därför att någon har klagat, utan det föreligger väl andra skäl! I föreliggande fall anser jag att konsumenternas krav bör beaktas. Detta har varken utskottet eller Kungl. Maj:t gjort.

Herr OLSSON i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte sagt att diskussionen öppnade en möjlighet. Jag har sagt att avtalets förlängning öppnade en möjlighet att göra gällande svenska synpunkter, och det är någon skillnad, herr Lundberg.

Jag skall inte diskutera, om fruktodlarna kommer att skära guld med täljknivar efter detta. Jag är inte alldeles övertygad om det. Jag skulle nog vilja säga att man hellre bör uttala en varning till fruktodlarna att inte plantera alltför mycket fruktträd i Kristianstads

län utan att tänka på vad framtiden kan bära i sitt sköte. Denna varning, som jag skulle vilja ställa, tror jag är väsentligt mera berättigad än något annat.

Jag kan inte, herr talman, komma till annat resultat än att den skyldige här är riksdagen. Den har begärt att Kungl. Maj:t skall träffa detta avtal. Regeringen har efter mycket arbete lyckats att få detta avtal till stånd och förelägger nu riksdagen ungefär det som vi under åratals har diskuterat att ett sådant avtal borde innehålla.

Det kan ju hända att tullfrågorna, allteftersom de aktualiseras, också blir möjliga att använda som tillhygge vid alla tänkbara tillfällen, men jag tänkte att man för framtiden kanske kunde stanna inför detta spörsmål med ett klart observandum, att den fulla sysselsättningen medför att man bör se till att när man kan skydda svenskt näringsliv, så bör man också göra det.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Utskottet har här ett enhälligt utlåtande. Det har i denna fråga inte väckts någon motion, alltså icke heller av herr Lundberg. Det är klart att man kan göra som herr Lundberg, ta upp en överläggning här, men jag vill säga till herr Lundberg, att det inte är stora utsikter att han når något resultat med en sådan överläggning när utskottet är enhälligt.

Jag skall bara med några korta ord erinra om att när vi tog GATT-avtalet här i riksdagen 1950, var det bara kommunisterna som yrkade på avslag. Men diskussionen gällde då trots detta till mycket stor del tullarna på trädgårdsprodukter. Det fanns åtskilliga som yrkade, att man snart nog skulle ta upp förhandlingar härom. För min del ansåg jag att man vid lägligt tillfälle borde ta upp förhandlingar. När frågan behandlades här i våras skedde det med anledning av en folkpartimotion, i vil-

Godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner m. m.

ken yrkades på förhandlingar före den 1 juli i år. Dessa förhandlingar kom till stånd, och resultatet föreligger här. Såvitt jag kan förstå bör detta betraktas som en fördel för de svenska fruktodlarna utan att innebära någon större nackdel för konsumenterna.

Det gäller här att slå vakt om den svenska fruktodlingen. Man har mer och mer gått över till att odla vinterhårdiga sorter. Statsmakterna har gått in för att stimulera till lagring på detta område. Jag tror att det är viktigt just detta som herr Olsson i Gävle underströk, nämligen att man utsträckt tullskyddet för äpplen att gälla också under februari månad. Jag anser att den svenska fruktodlingen har sådana svårigheter att kämpa emot att den bör få detta stöd. Det är inte bara ett antal yrkesodlare som beröres, herr Lundberg, ty på många håll är fruktodlingen en binäring för jordbrukarna, och många gånger finns det trädgårdar, där fruktodlingen ger en god biinkomst.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag har, herr Olsson i Gävle, aldrig diskuterat frågan om fruktodlarna skurit guld med täljknivar eller inte. Hans uttalande i den delen kan man naturligtvis returnera så här: Tror herr Olsson att barnfamiljer och andra som äter denna frukt också skär guld med täljknivar och att de skall kunna fortsätta på det viset? Den saken kan vi väl lämna åsido i detta sammanhang, men om man ökar lönsamheten genom att bygga på detta tullsystem, kommer fruktodlingen kanske att ytterligare öka, och då är vi inne i en dans, där jag inte vill vara med.

Sedan talade herr Olsson om ett tullskyddat näringsliv. Jag vill fråga: Tror herr Olsson att Sverige med sin export

och sitt beroende av handeln med utlandet skulle vara betjänt av att det skapas ett näringsliv, som inåt skulle bygga på tullskydd, och att detta skall vara huvudfrågan?

Herr Kristensson i Osby anmärkte, att jag inte motionerat i ämnet. Vi har ju, när Kungl. Maj:t framlägger en proposition, utskott som skall pröva den även om det inte väcks någon motion i frågan. Jag anser det vara ganska självklart att ett utskott skall göra det, och hade man följt vad utskottet skrev vid värriksdagen, skulle konsumentintresset inte ha glömts bort på det sätt som nu sker.

Sedan talade herr Kristensson om, att det var bara kommunisterna som yrkade avslag på GATT-avtalet. Jag vet inte vad kommunisterna avsåg med det, men för konsumenterna kan detta inte vara en motivering för att höja priserna på frukten. Jag tycker att då en ledamot av bevillningsutskottet motiverar sitt resonemang så som herr Kristensson i Osby gör, bör han sysselsätta sig med något annat.

Vidare kommer vi till principfrågan. Om herr Olssons i Gävle tolkning rent principiellt av ett utskotts skrivning är riktig kan faktiskt riksdagen vid olika tillfällen alltid anse sig vara bunden av en skrivning. Efter vad jag kan förstå är det utskottets kläm som är det avgörande, och i den står det mig vederligtvis inte, att man skall ta hänsyn bara till producenterna men inte även till konsumenterna. Det är ur den synpunkten jag tror att även konsumenternas intressen bör röna litet beaktande även i riksdagens andra kammare.

Herr OLSSON i Gävle (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Lundberg, att han nyss lugnt och stilla var med om att genomföra en tulljustering på textilområdet, som utan

Godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner m. m.

tvivel kommer att betyda ännu mera för konsumenterna än det beslut som herr Lundberg nu inte vill biträda. Jag har i min hand det papper, som herr Lundberg här talat så mycket om och som jag vet varifrån det härstammar. Jag vet också att tullkommittén i våras inte var alldeles överens om den motivering, som då anfördes av dem som inte ville medverka till det resultat kommittén kom till. Det var att man ansåg det vara handelspolitiskt omöjligt att genomföra. Men det visade sig att Kungl. Maj:ts regering kunde åstadkomma det, och då menar jag, att den motiveringen i dag inte är värd något.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som herr Olsson i Gävle säger, att jag inte deltog i debatten i föregående fråga, och det kanske jag borde ha gjort för att över huvud taget våga framföra en uppfattning i här förevarande ärende. Jag vill emellertid upplysa om att jag inte röstade ja i den förra frågan, om det nu kan vara till någon glädje.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Det kan inte hjälpas att man blir förvånad över herr Lundbergs framträdande i denna fråga. Man frågar sig om herr Lundberg i själva verket vet vad han talar om, ty av hans uttalande att döma är han inne på ett område, som han saknar ingående kännedom om. Samtidigt som han anmärker på utskottets behandling av detta ärende, vänder han sig emot bevillningsutskottets ordförandes uttalanden, och han vill göra gällande, att man här har trampat konsumenterna mycket hårt på tårna samt att fruktodlarna genom den föreslagna åtgärden kommer att skära guld. Jag skulle vilja råda herr Lundberg att göra sig underkunnig om hur det verkligen ligger till beträffande den svenska fruktodlingen och odlarnas inkomster, vilka herr Lundberg tydligen

tror är mycket stora i dag. Alla i denna kammare bör annars känna väl till de stora förluster våra fruktodlare led under förra året, och förhållandena har sannerligen inte varit stort mycket bättre i år.

Herr Lundberg borde nog också studera förhållandena i de övriga nordiska länderna i vad gäller tullskydd för frukt. Se t. ex. på Norge! Där har man ett tullskydd på 50 öre för äpplen och päron. Om de svenska odlarna fick ett sådant skydd, så kanske det kunde finnas någon liten anledning för herr Lundbergs anmärkningar — men jag försäkrar att våra fruktodlare mycket väl behöver det skydd de nu får.

Hur skulle fruktpriserna för övrigt se ut, om den svenska fruktodlingen upphörde alldeles? Jag är övertygad om att vi då omedelbart — även under hösten — skulle märka olägenheterna av att icke ha någon svensk frukt, som kunde konkurrera med den utländska. Vi vet allesamman hur det brukar gå, när den svenska frukten är slut på marknaden. Då stiger priserna omedelbart. Det är ingen konst för herr Lundberg att gå ut i butikerna och konstatera den saken.

Det är ett mycket rättvist och mycket blygsamt handtag man ger odlarna med den föreslagna tullhöjningen på fem öre under viss tid. Jag är också övertygad om att den höjningen inte kommer att bli någon tunga för de svenska konsumenterna.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! Detta är ju en gammal fråga, som har diskuterats många gånger. Man kunde därför ha väntat att den nu skulle vara mogen för avgörande utan debatt.

Fruktodlarna har begärt ett betydligt högre tullskydd än det som nu föreslås,

Godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner m. m.

och de har också begärt att tullen skulle utgå under längre tid. Vidare är det väl ingen hemlighet att det förslag, som nu har lagts fram, exakt överensstämmer med det som tulltaxekommittén kommer att framlägga. I nämnda kommitté har man kommit fram till sina förslag efter en del kompromisser. Herr Olsson i Gävle har redan nämnt, att tulltaxekommitténs förslag beträffande textiltullarna ligger högre än det vi här fattat beslut om. Mellan de olika frågorna har i tulltaxekommittén förekommit vissa kompromissförhandlingar, vid vilka vi, som biträtt förslaget om en högre textiltull, har gjort det därför att vi anser att textilindustrin är berättigad härtill. Därför har också de representanter från herr Lundbergs eget parti, som deltagit i förhandlingarna, ställt sig bakom kompromisserna i kommittén beträffande frukttullen. På det sättet har vi från alla håll kommit fram till enighet.

Sedan påstod herr Lundberg att det är konsumenterna som drabbas av ett förbättrat tullskydd på frukt. Jag såg emellertid i höstas, när fruktodlarna i trädgårdarna fick 40 å 50 öre för frukten, att äpplena kostade 1:60 å 1:70 per kg i butikerna i Stockholm. Där har vi handelsmarginaler, jämfört med vilka den föreslagna femöreshöjningen på tullen ter sig som en droppe i havet. Man skall därför inte här skjuta fram konsumentintresset i förgrunden. Det finns andra områden — t. ex. mellanhandsvinsterna — där det finns större anledning att slå vakt om konsumenternas intressen.

Som herr Olsson i Gävle så riktigt säger har riksdagen givit regeringen i uppdrag att uppta förhandlingar med Förenta staterna i denna fråga. Regeringen har gjort som riksdagen rekommenderat och enligt min mening skilt sig från uppdraget på ett utmärkt sätt.

Herr talman! Men detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag har, herr Nilsson i Göingegården, i detta sammanhang aldrig talat om att skära guld med täljknivar. Men därest nu dessa 1 800 människor skulle ha det så dåligt, så faller ju denna fråga under socialhjälpslagen, som vi skall diskutera i nästa vecka, och vi får väl försöka lösa problemet då.

När vi talar om jordbruk och industri måste herrarna ändå komma ihåg, att även den svenska industrien har problem och att även de som arbetar där vill ha betalt för sitt arbete. Jag tror ni har nytta av att komma ihåg, att man kan inte övervältra bördorna från en grupp på en annan hur länge som helst.

Vad marginalerna beträffar, herr Hansson i Skegrie, vill jag fråga: Hur är det med de butiker, som mjölkcentralerna har? Är det lägre priser där, eller vad var orsaken till att mjölkföreningarna överlät sina mjölkbutiker? Är marginalerna för höga, eller är det något annat som spelar in? Jag tror att man skall vara försiktig, när man sitter i glashus.

Sedan framhölls det, att odlarna har begärt betydligt högre tull än som nu föreslagits. Det betvivlar jag inte alls, ty när man är van vid att få vad man begär, så begär man naturligtvis mycket. Jag skall villigt erkänna att jag inte har sett tulltaxekommitténs tryckta förslag, och därför kan jag inte yttra mig om det. Detta är naturligtvis ett förbiseende av mig, som jag beklagar, men det är ju bra, om ledamöterna kan sprida upplysningar.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring av motiveringen, som under överläggningen yrkats av herr Lundberg; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

§ 11

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande nr 39, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning om ersättning till ordinarie tjänstemän vilka fått vidkännas minskning i sina avlöningsförmåner från riksdagens verk under tjänstgöring som beställningshavare i reserven; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckta motioner om besvärsrätten i sjukförsäkrings- och pensionsärenden.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 39, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 12 maj 1955 avlåten proposition, nr 198, vilken hänvisats till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att medge att prissättningen på jordbruksprodukter fr. o. m. regleringsåret 1956/57 finge utformas i överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i propositionen.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

I: 550 av herrar *Öhman* och *Norling*, likalydande med II: 680 av herr *Hagberg* i Stockholm *m. fl.*,

I: 555 av herr *Ohlson* *m. fl.*, likalydande med II: 690 av herr *Ohlin* *m. fl.*,

I: 556 av herr *Ewerlöf* *m. fl.*, likaly-

dande med II: 684 av herr *Hjalmarson* *m. fl.*,

I: 557 av herr *Elofsson*, *Gustaf*,

I: 558 av herr *Werner* *m. fl.*, likalydande med II: 688 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*,

I: 559 av herr *Holmquist* *m. fl.*, likalydande med II: 691 av herr *Severin* i Stockholm *m. fl.*,

I: 560 av herr *Andersson*, *Lars*, och herr *Pålsson*, likalydande med II: 689 av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*,

I: 561 av herr *Jonsson*, *John Wiktor*, *m. fl.*, likalydande med II: 687 av herr *Ahlsten* *m. fl.*,

I: 562 av herr *Larsson*, *Sigfrid*, *m. fl.*, likalydande med II: 685 av herr *Hansson* i Önnarp *m. fl.*,

I: 563 av herr *Persson*, *Karl*, samt

II: 686 av herr *Johnsson* i Kastanjegården.

I motionerna I: 550 och II: 680 hade hemställts, »att riksdagen, med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 198, måtte uttala

att särskilda kalkyler upprättas för det mindre jordbruket i södra och mellersta Sveriges skogs- och dalbygder samt i Norrland, vilka ges en med det centrala kalkylunderlaget likvärdig ställning så till vida, att de lägges till grund för socialt betonade stödåtgärder, respektive fortlöpande anpassning av dessa, som erfordras för att småbrukets utövare skall kunna tillförsäkras en högre standard;

att statlig priskontroll upprätthålles i förädlings- och handelsleden på alla viktigare jordbruksprodukter samt beträffande vegetabilieproduktionen på brukningsdelar överstigande 50 har också i produktionsledet;

att importavgifter ej uttages på fodersäd och övriga fodermedel av betydelse för det mindre jordbrukets animalieproduktion;

att sockerbetsodlingen på Öland och Gotland samt sockerproduktionen vid fabrikena i Mörbylånga och Roma

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

upprätthålles i minst hittillsvarande omfattning;

att margarinpriset sänkes med 45 öre per kilo;

att leveranstillägget för mjölk höjes med 5 öre per kilo samt

att det extra mjölkpristillägget för Norrland fördubblas.»

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte medge, att prissättningen på jordbruksprodukter fr. o. m. regleringsåret 1956/57 måtte utformas i överensstämmelse med de riktlinjer, utskottet angivit i utlåtandet, samt således

1) beträffande problem i samband med överskottsproduktionen av jordbruksprodukter bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

2) i fråga om jordbruksbefolkningens inkomstläge, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 558 och II: 688, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

3) beträffande det svenska jordbruket och utlandsmarknaden bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

4) i fråga om utformningen av gränskyddet med hänsyn till handelspolitiken och det internationella samarbetet bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

5) i vad anginge förhållandena i slättbygderna som underlag för prisstödet avvägning, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 560 och II: 689, godkänna vad utskottet anfört;

6) beträffande småbruksfrågan, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med anledning av motionerna I: 556 och II: 684 ävensom med avslag å motionerna I: 550 och II: 680 — samtliga motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad utskottet anfört;

7) rörande formerna för prisstödet bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

8) i vad anginge utformningen av prissättningen på jordbruksprodukter, med bifall till Kungl. Maj:ts framställ-

ning samt med anledning av motionerna I: 556 och II: 684, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 557 samt I: 563, godkänna vad utskottet anfört;

9) i fråga om prisgränser, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 558 och II: 688, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

10) beträffande import- och regleringsavgifter, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med anledning av motionerna I: 555 och II: 690 ävensom med avslag å motionerna I: 550 och II: 680 samt I: 558 och II: 688 — samtliga motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad utskottet anfört;

11) rörande exportförhållandena, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, godkänna vad utskottet anfört;

12) i fråga om särskilda spärregler, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 555 och II: 690 samt I: 558 och II: 688 — samtliga motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad utskottet anfört;

13) beträffande ikraftträdande och allmän översyn av systemet, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 558 och II: 688, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

14) angående informationsmaterial om förhållandena i jordbruket bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

15) i vad anginge brödsäd m. m. bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

16) beträffande fodersäd och andra fodermedel m. m., med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 550 och II: 680 samt I: 555 och II: 690 — samtliga motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad utskottet anfört;

17) i fråga om potatis bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

18) angående potatisprodukter, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

I: 559 och II: 691 samt II: 686, godkänna vad utskottet anfört;

19) beträffande socker och sockerbetor m. m., med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 550 och II: 680, såvitt nu vore i fråga, ävensom motionerna I: 561 och II: 687 samt I: 562 och II: 685, godkänna vad utskottet anfört;

20) angående fettvaror, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 555 och II: 690, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

21) i fråga om mjölk och mejeriprodukter, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med anledning av motionerna I: 555 och II: 690 ävensom med avslag å motionerna I: 550 och II: 680 — samtliga motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad utskottet anfört;

22) beträffande kött och fläsk m. m. bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

23) i vad anginge ägg bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

24) i fråga om övriga produkter bifalla Kungl. Maj:ts framställning.

Reservationer hade avgivits:

beträffande punkten 1 (problem i samband med överskottsproduktionen av jordbruksprodukter):

av herrar *Eskilsson* och *Hæggbloom*, vilka ansett, att viss del av utskottets yttrande såvitt anginge denna punkt bort hava annan, av reservanterna angiven lydelse;

beträffande punkten 2 (jordbruksbefolkningens inkomstläge):

a) av herrar *Nord*, *Hansson*, *Johnsson* i Kastanjegården, *Svensson* i Ljungskile och *Widén*, vilka ansett, att viss del av utskottets yttrande i fråga om denna punkt bort hava annan, av dessa reservanter angiven avfattning;

b) av herrar *Eskilsson* och *Hæggbloom*, vilka ansett, att viss annan del av utskottets beträffande punkten avgivna yttrande bort hava den lydelse reservationen utvisade;

beträffande punkten 8 (utformningen av prissättningen på jordbruksprodukter):

av herrar *Eskilsson* och *Hæggbloom*, vilka ansett, att utskottet i denna punkt bort hemställa, att riksdagen måtte i vad anginge utformningen av prissättningen på jordbruksprodukter med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 556 och II: 684, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 557 samt I: 563, godkänna vad reservanterna anfört;

beträffande punkten 10 (import- och regleringsavgifter):

av herrar *Nord*, *Hansson*, *Johnsson* i Kastanjegården, *Svensson* i Ljungskile och *Widén*, vilka ansett, att utskottet i denna punkt bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande import- och regleringsavgifter, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 555 och II: 690 ävensom med avslag å motionerna I: 550 och II: 680 samt I: 558 och II: 688 — samtliga motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad i reservationen anförts;

beträffande punkten 12 (särskilda spärregler):

av herrar *Nord*, *Hansson*, *Johnsson* i Kastanjegården, *Svensson* i Ljungskile och *Widén*, vilka ansett, att utskottet i nämnda punkt bort hemställa, att riksdagen måtte, i fråga om särskilda spärregler, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med anledning av motionerna I: 555 och II: 690 ävensom med avslag å motionerna I: 558 och II: 688 — samtliga motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad reservanterna anfört;

beträffande punkten 13 (ikraftträdande och allmän översyn av systemet):

av herrar *Tjällgren*, *Sigfrid Larsson* och *Pettersson* i Dahl, som ansett, att utskottet i denna punkt bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande ikraftträdande och allmän översyn av syste-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

met, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom med bifall till motionerna I: 558 och II: 688, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförts;

beträffande punkten 16 (fodersäd och andra fodermedel m. m.):

av herrar *Nord, Hansson, Johnsson* i Kastanjegården, *Svensson* i Ljungskile och *Widén*, vilka ansett att utskottet i denna punkt bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande fodersäd och andra fodermedel m. m., med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 555 och II: 690 ävensom med avslag å motionerna I: 550 och II: 680 — samtliga motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad dessa reservanter anförts;

beträffande punkten 19 (socker och sockerbeter m. m.):

av herrar *Anderberg, Lage Svedberg, Jon Jonsson, Hjalmar Nilsson, Mossberger, Gustafson* i Dädesjö, *Andersson* i Hyssna, *Jonsson* i Strömsund samt *Ekdahl* och fru *Lindskog*, vilka ansett, att utskottet i denna punkt bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande socker och sockerbeter m. m., med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med anledning av motionerna I: 550 och II: 680, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 561 och II: 687 samt I: 562 och II: 685, godkänna vad i reservationen anförts; samt

beträffande punkten 20 (fettvaror):

av herrar *Nord, Hansson, Johnsson* i Kastanjegården, *Svensson* i Ljungskile och *Widén*, vilka ansett, att utskottet i nämnda punkt bort hemställa, att riksdagen måtte, angående fettvaror, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 555 och II: 690, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförts.

Därjämte hade särskilt yttrande avgivits av herr *Svensson* i Ljungskile.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Det är mer än åtta år sedan riksdagen knäsatte de nu gällande principerna för jordbrukspolitiken. Efter ett flerårigt förarbete nåddes då allmän enighet om huvudlinjerna. Det centrala jordbrukspolitiska målet blev inkomstlikställighet mellan jordbruksbefolkningen och jämförliga befolkningsgrupper. Målet skulle nås dels genom olika prisstödjande åtgärder, dels genom en rationalisering av jordbruksdriften.

Enigheten om huvudprinciperna har inte betytt, att den jordbrukspolitiska diskussionen under de gångna åren präglats av något slags stillestånd. Tvärtom har meningarna ofta gått isär när det gällt den praktiska utformningen av olika åtgärder. Även om man kunnat enas om målsättningen, har medlen att nå denna ofta framkallat ganska heta diskussioner. Inte minst har meningsskiljaktigheter kommit till synes i fråga om formerna för prissättningen och jordbrukskalkylen som prissättningens underlag.

Vid prissättningen på jordbruksprodukter har vi sedan början av 1940-talet använt jordbrukskalkylen som beräkningsgrund. Genom räknekarlarnas ambition förbättrades kalkylen alltmera under årens lopp och blev säkert allt bättre som en skattning av den ekonomiska utvecklingen. Samtidigt blev det dock svårare för lekmanen att orientera sig i kalkylberäkningarna. Inte minst detta skapade irritation och en kritisk inställning mot kalkylen som prissättningsunderlag.

Kritiken blev med åren allt starkare. Man har bland annat sagt att kalkylen är alltför osäker och att den inte tar hänsyn till jordbruksbefolkningens alla inkomster och kostnader och till de olikartade förhållandena i skilda delar av landet och inom olika storleksgrupper. På sina håll ansåg man vidare att prissättningen genom kalkylen hade

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

blivit direkt beroende av avtalsförhandlingarna för lantarbetarna och att en ur olika synpunkter olycklig bundenhet hade uppstått vid kalkylresultaten. Stor uppmärksamhet tilldrog sig vidare svårigheten att beräkna arbetskostnads-posten i kalkylen. Genom bristen på tillförlitligt statistiskt underlag kunde rationaliseringsavgången beträffande arbetskraft endast ungefärligen uppskattas. Kalkylen blev härigenom omgiven av inte obetydliga felmarginaler.

Jag skall här inte närmare gå in på det berättigade och icke berättigade i den kritik, som har riktats mot jordbrukskalkylen. Man kan kort och gott säga att den uppfattningen alltmer gjorde sig utbredd, att man genom kalkylen hade kommit att eftersträva en exakthet i regleringen, som på grund av felmarginalerna i verkligheten blott var skenbar men som trots detta medförde en betydande och ur flera synpunkter mindre lämplig bundenhet. Alltmer gjorde sig önskemålen gällande att finna sådana former för prisregleringen som innebar, att denna skulle ske efter mera schematiska regler och dessutom i högre grad än kalkylsystemet medgav en smidig anpassning till förändringarna i produktions- och avsättningsförhållandena och i den allmänna löne- och kostnadsutvecklingen.

År 1952 tillkallade jag en utredning för översyn av prissättningssystemet. I direktiven till denna utredning framhöll jag, att den i 1947 års riksdagsbeslut fastställda principen om inkomstlikställighet även skulle vara vägledande för utredningens arbete. Vidare anförde jag bl. a. att man skulle beakta önskemålet, att största möjliga frihet skulle beredas de enskilda producenterna och att konsumenterna icke skulle belastas hårdare av regleringarna än som var nödvändigt för att uppnå de mål som åsyftades. Detaljreglering skulle således i möjligaste mån undvikas.

Nu har man i motioner fört fram en del kritiska synpunkter på propositionen,

men jag för min del anser att man därvidlag faktiskt endast försökt slå in öppna dörrar. När jordbruksprisutredningen vid senaste årsskiftet framlade sina förslag, förordade dess majoritet ett system, där för olika produkter fastställdes en övre och en nedre prisgräns. Dessa gränser skulle avvägas så, att mittpriset representerade den i 1947 års riksdagsbeslut angivna inkomstlikställigheten. Vidare skulle importavgifterna i utgångsläget avvägas så, att denna likställighet då uppnåddes. Sedan systemet trätt i kraft skulle importavgifterna endast ändras om den nedre prisgränsen underskreds eller den övre prisgränsen överskreds. Eljest skulle de enligt utredningen hållas oförändrade under en period av fem år. Inom prisgränserna skulle den internationella prisutvecklingen även ge utslag på vår hemmamarknad. Tanken var helt enkelt att avvikelserna från inkomstlikställighetsnivån under enstaka år skulle utjämna varandra. Jordbrukarna skulle inom ramen för prisgränserna ta risken för prisfall på den internationella marknaden, medan konsumenterna skulle ta risken för en prisstegring.

Det är klart att det angivna systemet endast kunde införas, om prisläget på den internationella marknaden hade uppnått en viss grad av stabilitet. Skulle det däremot exempelvis vara tydligt att priserna håller på att falla, vore det ju svårt för jordbrukarna att acceptera systemet. Jordbruksprisutredningen ansåg att den nödvändiga stabiliteten på den internationella marknaden förelåg. I många tyckte vilade dock denna bedömning på en alltför osäker grund.

Det var tydligt att det föreslagna systemet innebar åtskilliga fördelar, bl. a. genom den större frihet det medförde ur jordbrukets synpunkt och den naturliga marknadsanpassning som därvid åstadkoms. Personligen satte jag stort värde just på den minskning av detaljregleringarna, som man genom systemets införande syntes kunna upp-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

nå. Samtidigt fann jag dock riskerna med systemet, såsom det utformats av jordbruksprisutredningen, vara alltför stora för att ge jordbruket den säkerhet i fråga om inkomster, som man åsyftat i 1947 års riksdagsbeslut.

I utgångsläget skulle importavgifterna bestämmas så, att inkomstlikstäligheten då förverkligades. Emellertid kunde sedan sådana förskjutningar inträffa, att denna likställighet gick förlorad. Man kan här skilja på följande fall.

För det första kan rationaliseringen i jordbruket komma att fortskrida i långsammare takt än inom övriga näringar. Vid oförändrat gränsskydd skulle då den till jordbruket bundna befolkningen kunna förlora utgångslägets inkomstlikställighet. Vi vet att rationaliseringen inom jordbruket hittills har varit betydande och torde ha legat åtminstone i nivå med industriens. Vi vet dock ingenting med säkerhet om rationaliseringsmöjligheterna i framtiden. Emellertid är det här fråga om en utveckling på något längre sikt. Hänsyn till de rubbningar i likställigheten, som kan komma att förorsakas av skiljaktigheter i rationaliseringstakten, kan lämpligen tas vid de med vissa års mellanrum återkommande översynerna av systemet. Som bekant har jag föreslagit att sådan översyn skall göras efter tre år. Jag anser att tillräcklig hänsyn till eventuella skillnader i rationaliseringstakten kan tas med en sådan prissättningsperiod.

Eftersom importavgifterna och prisgränserna anges i nominella värden, d. v. s. i ören och kronor, kan inkomstlikstäligheten även rubbas vid förändringar i penningvärdet. Därför har föreslagits att om socialstyrelsens konsumentprisindex har ändrats med minst fem procent, motsvarande procentuella ändringar även vidtas i fråga om samtliga importavgifter och prisgränser. Nu innebär denna justering inte att producentpriset utan vidare höjs med fem procent. Resonemanget vid utformning-

en av regeln har varit att en ändring i penningvärdet sällan är endast en nationell företeelse. Är penningvärdeförändringen att hänföra såväl till den inhemska som den utländska marknaden, är regeln fullt tillfredsställande. Emellertid är jag medveten om att det även kan inträffa en situation, då penningvärdeförändringen helt eller väsentligt är att hänföra endast till vårt land. Verkningarna av femprocentregeln är sålunda svår att överblicka. Jag har därför nu inte föreslagit någon ändring av regeln, särskilt som denna även ingår i det kompromissförslag som jag strax närmare kommer att beröra. Utskottet har förutsatt, att Kungl. Maj:t framdeles kommer att ha uppmärksamheten fäst vid frågan om femprocentregeln. Det är också min mening, att dess verkningar nogga bör följas.

Utom genom olika rationaliseringstakt och genom förändringar i penningvärdet kan inkomstlikstäligheten även rubbas vid en förskjutning av priserna på den internationella marknaden. Enligt jordbruksprisutredningens förslag skulle åtgärder endast vidtas vid prisgränserna. En bedömning av den internationella marknadsutvecklingen är givetvis mycket vanskelig. Man kan dra fram skäl för och emot utredningens bedömning, att det internationella prisläget har uppnått för systemet nödig stabilitet. Jag vill emellertid påpeka, att utvecklingen hittills i och för sig icke har motsagt utredningens påstående. En säker framtidsbedömning kan emellertid inte göras, och därför bedömde jag riskerna med systemet som alltför stora. Hade priserna skyddats endast vid den nedre prisgränsen och producentpriserna sjunkit med exempelvis tio procent, skulle detta för jordbruket inneburi en inkomstminskning av inte långtifrån samma omfattning, som årets torka medfört. Jag vill betona, att det ur jordbruksbefolkningens synpunkt är angeläget att erhålla viss trygghet i inkomsthänseende. Detta trygghetsbehov

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

är ju för övrigt inget säreget för jordbrukets folk. Det var därför naturligt att man från jordbrukarhåll var betänksam mot ett system, som avsågs kunna leda till betydande inkomstminskningar.

Under remissbehandlingen av utredningens förslag etablerades kontakt mellan representanter för jordbruksnämnden, Lantbruksförbundet, Riksförbundet Landsbygdens folk, Landsorganisationen och Kooperativa förbundet. Man kom därvid fram till ett kompromissförslag, som senare godkändes även i jordbruksnämndens råd, med dess representation för olika intressegrupper. Det är enligt min mening av stort värde, att man har kunnat komma fram till en lösning i prissättningsfrågan, som såväl jordbrukets som konsumenternas stora organisationer har varit eniga om. Det bör ju vara ett för oss alla gemensamt önskemål att för jordbruket vitala frågor kan lösas i samförståndets tecken.

Kompromissförslaget gav enligt min mening de garantier åt jordbruket, som saknades i jordbruksprisutredningens ursprungliga förslag. Man föreslog nämligen en särskild spärranordning mot starkare avvikelser från mittprisinivån. Man skulle månadsvis beräkna en producentprisindex, som inställdes på 100 vid prissättningsperiodens början. Om avvikelserna från 100 uppgick till minst sex enheter, d. v. s. producentpriserna hade sjunkit till minst 94 procent eller mindre av de ursprungliga respektive stigit till 106 eller mera, skulle en varningslampan tändas. Man skulle dock icke omedelbart vidta några åtgärder. Man skulle skrida till verket endast om varningslampan hade varit tänd i flera månader.

Som regel uppsattes i kompromissförslaget, att de ihopräknade avvikelserna från 100 sammanlagt skulle få uppgå till 30. Uppnåddes detta tal, skulle genom ändringar i importavgifterna priserna för olika produkter återföras till

mittprisinivån. I kompromissförslaget hade man därvid uppställt krav på att avvikelserna skulle komma i månadsföljd. Kravet på månadsföljd uppställdes, eftersom regeln var avsedd att lämna skydd vid mera långvariga förskjutningar i de internationella priserna. Man ansåg att spärregeln inte borde utformas så, att den kunde träda i kraft vid tillfälliga prisleförskjutningar. För min del ansåg jag, att regeln väl fyllde sitt syfte med den utformning den hade fått i kompromissförslaget. Ur jordbruksbefolkningens synpunkt var det icke givet, att ett frångående av kravet på månadsföljd alltid var önskvärt. Regeln är ju dubbelsidig, och det kan mycket väl tänkas att de internationella priserna tillfälligt går upp. Är då kravet på månadsföljd alltför mycket uppmjukat, kan regeln träda i kraft vid den övre kritiska gränsen utan att en verkligt långvarig internationell prisstegring har ägt rum.

Nu har ju jordbruksutskottet föreslagit, att man skall acceptera avbrott i månadsföljden med högst en månad. Även om jag av anförda skäl anser, att kravet på månadsföljd innebär vissa fördelar, ändrar utskottets förslag enligt min mening icke på något väsentligt sätt sexprocentregeln. Jag är också medveten om att vissa skäl kan anföras för den föreslagna uppmjukningen.

Jag vill i föreliggande sammanhang fästa uppmärksamheten vid att man i kompromissförslaget även hade enats om att föreslå ett genomsnittligt bättre skydd för en del animalier. Enligt min uppfattning har detta varit ur olika synpunkter önskvärt, och utskottet har tydligen varit enigt med mig i denna fråga.

Som jag förut nämnde, föreslog jordbruksprisutredningen att en översyn av systemet skulle ske efter fem år. Trots de spärregler, som tillförts systemet, är det enligt min mening ändå svårt att på förhand helt överblicka dess verkningar. Jag har därför icke ansett mig

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

kunna acceptera en femårsperiod, utan föreslagit att översyn skall ske redan efter tre år. Riskerna för oväntade utslag av systemet begränsas givetvis genom en sådan förkortning av prissättningsperioden.

Det nya prissättningsystemet innebär ingalunda, att man under en löpande prissättningsperiod låter bli att följa utvecklingen inom jordbruket. Tvärtom skall man kontinuerligt följa, hur jordbrukets inkomstläge vid det nya systemet gestaltar sig. Det kan givetvis inträffa att ogynnsamma omständigheter medför att jordbrukets inkomster minskas på ett oförutsett sätt. Detta kan bland annat bli förhållandet vid svåra skördeskadador, så länge frågan om skördeskadetäckningen icke är tillfredsställande löst. Som bekant arbetar en utredning för närvarande just med dessa spörsmål. Det är självklart att statsmakterna inte kommer att låta utvecklingen inom jordbruket gå vind för våg, om landet drabbas av missväxt och ersättning härför icke kan fås på annat sätt.

Som jag tidigare framhöll, skall det nya systemet utformas så, att vid de fastställda importavgifterna inkomstlikställighet för jordbruksbefolkningen uppnås i utgångsläget. Bestämningen av den nivå, som kan anses ge sådan likställighet, är sålunda en av de väsentligaste frågorna vid systemets konkreta utformning.

27-mannakommittén kom i mitten av 1940-talet till slutsatsen, att en betydande klyfta då förelåg mellan jordbruksbefolkningens och jämförliga gruppers inkomstläge. För jordbruksprisutredningen blev det en central arbetsuppgift att utröna, vilka förändringar som sedan dess inträffat. Nu visste man ju i förväg, att åtskilliga svårigheter var förenade med ifrågavarande inkomstjämförelser. Vid en jämförelse mellan olika befolkningsgrupper kan man inte såsom på ett exakt mätinstrument avläsa resultatet av beräkningar-

na. För att bilda sig en uppfattning i frågan fick utredningen plocka fram material från olika håll. Jag skall inte gå in på de olika statistiska problem som därvid uppstod, utan bara beröra några mera centrala spörsmål.

Vårt jordbruk har under de gångna åren genomgått en omfattande mekanisering. Bl. a. i samband därmed har även skötseln av ett basjordbruk kommit att kräva allt större yrkeskunskap. Det är väl knappast någon som vill påstå, att skötseln av en rationellt driven gård är ett okvalificerat arbete. Det skulle sålunda enligt min uppfattning rimma dåligt med 1947 års riksdagsbeslut, om man jämförde brukarna av basjordbruk med den helt okvalificerade arbetskraften på landsbygden. Den genomsnittliga industriarbetarlönen, som utredningen bl. a. jämförde med, anser jag i föreliggande sammanhang godtagbar. Inom den sålunda utvalda gruppen ingår ju till icke oväsentlig del arbetare med arbetsuppgifter som kräver god yrkeskicklighet.

Jag har i propositionen endast berört de jämförelser jordbruksprisutredningen utfört. Under den tid, som omfattas av dessa jämförelser, gällde ännu den gamla dyrortsindelningen. Sedermera har som bekant dyrortsindelningen ändrats. I utskottsutlåtandet göres det uttalandet, att man framdeles bör jämföra med industriarbetare och liknande inom de två lägsta dyrortsgrupperna enligt den nya indelningen och att man därvid bör ta hänsyn till jordbruksnäringens omfattning inom var och en av dessa ortsgrupper. Enligt min mening anknyter man därmed även framdeles till ungefär den jämförelsegrupp, som jag i propositionen ansett vara godtagbar.

Det hade givetvis varit önskvärt, att jordbruksprisutredningen hade kunnat göra en jämförelse mellan timlönerna i stället för årsinkomsterna. Emellertid har det statistiska materialet för en sådan jämförelse icke funnits. Det är

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

också tydligen mycket svårt att framskaffa uppgifter om arbetsåtgången. Jag utgår från att man fortsätter att söka få fram uppgifter om arbetstiderna i jordbruket. Jag är dock medveten om att man för närvarande inte kan säga hur långt experterna kan nå på detta område.

Jag har förut framhållit, att inkomstjämförelser näppeligen kan bli föremål för en exakt mätning. Man måste räkna med att man även framdeles får utgå från olika material för att bilda sig en uppfattning i denna fråga. Det är dock av stor betydelse, att man gör vad man kan för att få fram så fullständiga uppgifter som möjligt.

Min allmänna bedömning av utredningens material utmynnar i slutsatsen, att tillräcklig grund förelåg för antagande, att den i 1947 års riksdagsbeslut åsyftade inkomstlikställigheten i huvudsak uppnåtts med utgången av den tid utredningens jämförelser avser. Det sista år utredningen hade med i sina beräkningar var emellertid 1952/53. Vi vet, att mycket har inträffat sedan dess. Det är då inte endast fråga om hur jordbruksbefolkningens inkomster har utvecklats, utan även vilka förskjutningar som har inträffat i de jämförda gruppernas inkomstläge. När det nya prissättningssystemet träder i kraft måste dessa förskjutningar beaktas. Såsom jag förut betonat skall i utgångsläget för det nya systemet inkomstlikstälighet föreligga.

Jag vill kommentera propositionen på ytterligare några punkter. Av praktiska skäl har jag föreslagit, att kalkyler för slättbygderna skulle sättas som ett centralt underlag för prisstödets avvägning. Inkomsterna i skogsbygderna varierar ju ganska betydligt från år till år på grund av förändringarna i priserna på skogsprodukter. Jordbruksutredningens siffror har dock visat, att genomsnittsinkomsten för ett basjordbruk i skogsbygderna har legat väl i nivå med genomsnittsinkomsten

för basjordbruken på slättbygderna. Det kan hända att man under löpande prissättningsperiod måste göra en översyn och att man då närmare behöver granska jordbruksbefolkningens inkomstläge. Har man då skogsbygderna med kan det inträffa, att de inkomster man får fram är påverkade av en tillfällig skogskonjunktur. Detta skulle direkt påverka prissättningen på jordbruksprodukterna. För att undvika detta har jag förordat, att man skall utgå från slättbygdskalkylerna.

Jag vill emellertid starkt framhålla, att slättbygdskalkylernas införande på intet sätt innebär att inkomstutvecklingen i skogsbygderna lämnas obeaktad. Vid den periodiskt återkommande översynen skall material även finnas rörande inkomstutvecklingen i dessa bygder. Vid denna översyn skall man också se till, att skogsbygderna inte sackar efter i inkomstutvecklingen.

Frågor som rör småbruket är av stor betydelse för landsbygden. En stor och betydande befolkningsgrupp är knuten till jordbruk under 10 hektar. Denna idoga och vid jorden bundna befolkning har all rätt att kräva en inkomstandard, som står i rimligt förhållande till vad brukare av större jordbruk erhåller. Det är emellertid av mycket stor betydelse även för det mindre jordbruket hur det allmänna prisstödet utformas. Småbrukets inkomstbildning bestäms ju i första hand av de generella jordbrukspriserna. Det är sålunda enligt min mening viktigt, att man har full klarhet om det allmänna prisstödet utformning när man ger sig i kast med en översyn av småbruksstödet. De av mig i somras tillkallade sakkunniga kommer sålunda att ha möjlighet att vid sin revision av småbruksstödet ta hänsyn till de ändringar som eventuellt kan vara påkallade på grund av omläggningen i det allmänna prisstödet.

Jag vill här också påminna om att jag har föreslagit säkrare stöd för en del animalieprodukter. Beträffande

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

översynen av småbruksstödet vill jag vidare tillfoga, att den tillsatta utredningen har vidsträckta möjligheter att underkasta småbruksfrågan en genomgripande prövning. Utredningens samsättning borgar också enligt min mening för att uppdraget blir genomfört på ett grundligt sätt.

Utskottet har ingående behandlat frågan om mjölkproduktionen. Jag kan i stort sett instämma i de synpunkter som därvid anförts. Utvecklingen på mjölkproduktionens område har under det senaste halvåret varit oroväckande. Benägenheten hos många jordbrukare att överge mjölkproduktionen tyder på att mjölkinkomsterna icke har varit tillräckliga för att bland annat kompensera den bundenhet, som denna produktion medför för den enskilde. Många tätorters försörjning med konsumtionsmjölk synes ha kommit i farozonen. Denna utveckling bör givetvis beaktas vid den konkreta utformningen av prissättningssystemet. Det bör även då avgöras, om möjlighet finns att genomföra den tidigare påtänkta prisändringen på smör och margarin.

Utskottet har föreslagit att slopandet av Sockerbolagets importmonopol skall uppskjutas. Utskottet anser dock liksom jag, att ett friare system bör införas även i fråga om socker. Enligt utskottets mening är det dock svårt att införa det nya systemet redan från och med nästa produktionsår. Även jag har varit medveten om att en omläggning av sockerregleringen inte kan ske utan svårighet. Enligt min mening var det dock icke lämpligt att bryta ut en produkt ur det nya systemet.

Det har glatt mig att allmän enighet har rått om att sockerbetsodlingen på Öland och Gotland skall bevaras. Det är en angelägenhet för oss alla att ge näringslivet på öarna ett väl behövt stöd.

Detta var, herr talman, några synpunkter som jag ville framföra i detta sammanhang. Den fråga som nu skall

avgöras av riksdagen är av stor betydelse för vår jordbruksbefolkning. Det har varit glädjande, att ganska stor enighet om huvudprinciperna i det nya förslaget har rått mellan representanter för olika grupper. Det är min förhoppning, att den strävan till saklig bedömning som i huvudsak har kännetecknat ställningstagandena i denna fråga, även kommer att präglade den nu följande debatten.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s):

Herr talman! Departementschefen har utförligt och ingående redogjort för huvudprinciperna i det nu framlagda förslaget till nya grunder för prissättningen på jordbrukets produkter. Han har understrukt, att det vid de årliga diskussioner vi har haft kring prisuppgörelsen har riktats stark kritik mot det hittillsvarande systemet med kalkylredovisning och fortlöpande kostnadstäckning. Man kan, som departementschefen nyss gjorde, säga att denna kritik varit mer eller mindre rättvis. Det är dock ett faktum, att det gamla systemet undan för undan har brutits sönder och att det följaktligen inte återstod något annat än att för de närmaste åren söka sig fram på andra vägar.

Det förslag som prisutredningen framlade för ett år sedan var i flera avseenden byggt på kompromisser, även om dess båda alternativ vittnade om att man inte helt lyckats överbrygga motsättningarna mellan producent- och konsumentintressen. Man måste förstå, att jordbruksministern i den situationen har funnit det angeläget att konstruera propositionen så, att den i princip kunde accepteras från båda hållen. En sådan justering var också politiskt nödvändig. Ett system, som under ett flertal år framåt skall tillämpas på ett så känsligt område som prissättningen på

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

jordbrukets produkter är, måste vinna anslutning på bredast möjliga bas i politiskt hänseende.

Som departementschefen erinrade om upptogs genom jordbruksnämnden förhandlingar med representanter för jordbruksorganisationerna, KF och LO. I det av dessa parter godkända kompromissförslaget har man räknat med en översyn efter tre års erfarenhet av systemets verkningar. Detta kompromissförslag vill ge säkrare grunder för att inte inkomstlikställigheten skall äventyras av olika anledningar, t. ex. av en långsammare rationaliseringstakt eller av förskjutningar i penningvärdet inom landet eller på den internationella marknaden. Departementschefen har därefter vidtagit vissa jämkningar av kompromisskaraktär i förslaget och likaså utskottet. Vari de senare består kommer jag till längre fram.

För att göra en kort sammanfattning av förslaget så föreligger här en gång på gång genomtänkt och överarbetad proposition, och jag anser att vi med gott samvete bör kunna godkänna den föreslagna försöksverksamheten under de närmaste tre åren. Jag vill inte dölja, att jag för egen del hellre hade sett, att man räknat med en omprövning först efter fem år. Detta inte bara av bekvämlighetsskäl. En längre intervall mellan omprövningarna skulle otvivelaktigt ha skapat bättre balans mellan goda och dåliga skördeår. Hade systemet tillämpats de senaste tre åren, hade det knappast funnits några goda år att utjämna med. Om nu alla spärrar och hakar fungerar på det sätt man har tänkt sig, är emellertid en tidrymd av tre år inte längre än att några katastrofer i vare sig den ena eller andra riktningen knappast torde behöva befaras.

Liksom de flesta barn är även detta med smärta fött till världen. Faddergåvorna blev många vid motionstidens utgång. Särskilt de som frambars från den närmaste släkten var emellertid inte precis guld, rökelse och myrra. Jag har

inte någon anledning att spekulera över vilka taktiska eller andra motiv som föranlett bondeförbundsmotionärerna att göra sitt utbrytningsförsök. Ett beaktande av de förslag och de krav som har ställts i motionerna skulle ha inneburit klara avvikelser från principerna för 1947 års beslut, som ju inte avsågs skola rubbas genom de nya grunderna för prissättningen, och skulle dessutom ha omöjliggjort hela systemets funktion i dess viktigaste punkter. Jag behöver bara erinra om kraven beträffande vilka jämförelsegrupper som skall avses och kraven på timlönsberäkning, hänsyn till obekvämt arbetstid, skärpningen av femprocentsregeln och uppmjukningen av sexprocentsregeln m. m., som jag återkommer till längre fram.

Eljest är jag angelägen om att betyga att det inom utskottet har visats utomordentliga prov på berömvärd strävan från olika håll att nå fram till samförstånd och positivitet i detta ärende.

Jag har tagit till orda vid denna tidpunkt i debatten, inte för att lämna någon redovisning av propositionens olika avsnitt — det har departementschefen redan gjort — utan för att kommentera de uttalanden i utlåtandet, om vilka enighet har nåtts efter vissa jämkningar, och även de uttalanden, där reservationer vittnar om att enighet icke har kunnat vinnas.

I fråga om det jordbrukspolitiska principprogrammet från år 1947, som ju inte på någon punkt rubbas av den föreslagna formeln för prissättningen, deklarerar herr Svensson i Ljungskile i ett särskilt uttalande en avvikande mening. Och kammaren visste ju redan förut att herr Svensson tänker annorlunda.

När jag i förrgår kväll satt och funderade på detta mitt inlägg kom jag att fästa ögonen på herr Svenssons i Ljungskile recension av utskottsutlåtandet i den kvällstidning, där han med inte alltför glesa mellanrum under-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

håller sin läsekrets. Det är med stor respekt för hans pedagogiska förmåga som jag tar mig friheten att behandla vissa aktuella punkter i samma ordning som han har redovisat dem i denna sin recension.

Utskottet har på flera punkter skrivningar som uppenbarligen är avsedda som kompromisser. I den mån dessa har tillmötesgått vettiga krav — framförda av herr Svensson i Ljungskile eller andra — förbigår han detta i sin artikel med en känd, blygsam tystnad. Jag kan bara erinra om en sådan sak som mjölken, denna nyckelprodukt framför allt för det mindre jordbruket, som ju sedan propositionen lämnades har blivit föremål för prishöjningar i annat sammanhang, liksom även smöret. Detta är ju en omständighet som har gjort en kringgående rörelse nödvändig i utskottets skrivning. Det är inte bara missväxtens foderknapphet med följande utslaktning som har rubbat situationen sedan i våras, utan det finns anledning att uppmärksamma konsumtionsorternas mjölkförsörjning även på längre sikt. Övergången till kreaturslösa jordbruk kan ge anledning till oro för den framtida mjölkförsörjningen.

Det fanns utsikter att vinna enighet om mjölken i utskottet, och man lyckades genom en delegation att utan reservationer brygga över de meningskiljaktigheter som kom fram, något som jag för min del noterar som en framgång. Den lilla framgången kunde ju ändå herr Svensson i Ljungskile ha noterat.

En annan liten seger kunde han ha inkasserat i sin recension, om han inte hade varit så förtvivlat blygsam. I folkpartimotionen ville han ha årlig redovisning av hur regleringsavgifterna och importavgifterna hade disponerats, och det kravet på insyn fanns det ju ingen rimlig anledning att inte tillmötesgå.

Men om jag återgår till övriga frågor i den ordning som herr Svensson i

Ljungskile har följt och uppehåller mig vid de frågor där reservationer vittnar om att enighet inte har uppnåtts i utskottet, så vill jag först stanna vid de s. k. spärreglerna.

Principen är ju den — det har jordbruksministern nyss understrukt — att det för viktigare jordbruksprodukter skall fastställas en övre och en undre prisgräns och att mittpriserna mellan gränserna skall fastställas så att jordbrukarna skall tillförsäkras den inkomstlikställighet som beslöts år 1947.

Denna mittprisnivå skall vårriksdagen fatta ställning till efter förslag från statens jordbruksnämnd, framställt efter samråd med jordbrukets representanter. Detta blir sannolikt en mycket svårlöst och kanske i åtskilliga avseenden delikat fråga att lösa. Mellan prisgränserna är importen fri för vem som helst mot erläggande av importavgift. Överskrids övre prisgränsen bör jordbruksnämnden stegvis reducera importavgifterna ned till noll. Stiger det inhemska priset trots att importavgifterna slopas, kan Kungl. Maj:t återigen sätta den suspenderade kvantitativa importregleringen i kraft eller också pålägga importavgifter. Underskrides den nedre gränsen skall jordbruksnämnden höja importavgifterna, men det är då klart uttalat att de inte annat än i extrema fall bör höjas över 25 procent av importpriset. Detta är en mycket betydelsefull skyddsanordning för konsumentintressena. Även här kan kvantitativa importregleringar tillgripas som ett yttersta skydd.

Nu kan det, som jordbruksministern påpekat, inträffa förskjutningar som rubbar kraven på likställighet. Sådana förskjutningar kan uppkomma av flera anledningar. De kan orsakas av den minskade rationaliseringstakten inom jordbruket, vilket är en mera långsiktig historia och kanske kan regleras i den allmänna översynen om tre år. Rubbningar kan också uppstå på grund av förskjutningar i penningvärdet inom

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

landet och även på utlandsmarknaden. I fråga om förändringar i penningvärdet är socialstyrelsens konsumentprisindex tänkt som en mätare. Femprocentregeln avses skola innebära att — då index ändras med minst 5 procent, räknat från systemets genomförande eller närmast föregående justeringstillfälle — motsvarande ändringar i samtliga importavgifter och prisgränser skall vidtagas.

I detta sammanhang bör kanske observeras att justeringen gäller importavgifterna och sålunda icke priserna. Om importpriset är 4 kronor och importavgiften 1 krona per kilo, höjs det inhemska priset genom tillämpningen av femprocentregeln till kronor 5:05; höjningen blir alltså 1 procent. På denna punkt hade bondeförbundsmotionärerna föreslagit att importavgiften skulle ändras till 5 procent av mittpriserna. Enligt ett av motionärerna anfört exempel skulle detta i ett extremt fall ha inneburit en höjning med inte mindre än 26 procent. Det hade varit en överkompensation som utskottet givetvis inte kunde acceptera.

Den andra spärregeln, som det har stått strid om, är sexprocentregeln. Den är avsedd att värna om inkomstlikställdheten vid mera långvariga förskjutningar av priserna på den internationella marknaden. Som underlag för tillämpningen av denna regel skall konstrueras en producentprisindex som ställes in på 100 då systemet träder i kraft och prissättningsperioden börjar. Översyn skall sedan äga rum när avvikelser från 100 uppgår till minst 6 enheter, och sådana avvikelser beräknade för de månader i följd, för vilka de registrerats, har uppnått summan 30. Om index t. ex. låg vid 94 under 4 månader i följd och sedan steg till 96, var de tidigare månaderna ur räkningen. Om index återigen sjönk till 94 fick man börja räkna på nytt. De stränga kraven på månadsföljd överensstämde mycket väl med sexprocentregelns ka-

raktär av skydd vid verkligt långvariga förskjutningar i den internationella prisnivån.

I detta avseende yrkade bondeförbundsmotionärerna att kravet på månadsföljd skulle utgå. Detta kunde självfallet icke överensstämma med sexprocentregelns syfte. Utskottet gick emellertid med på att sexprocentregeln ändrades så, att man skulle kunna tolerera överhopp på högst en månad. På denna punkt har viss tveksamhet om tolkningen framkommit, närmast föranledd av att orden »under en 12-månadersperiod» står kvar i utskottets skrivning. Om man vill se till de praktiska verkningarna i tillämpningen av den skrivning utskottet sålunda stannat för, skulle det rätteligen ha stått 9 månader i stället för 12, men om den rätta tolkningen torde enligt min mening ingen tveksamhet behöva råda.

Jag medger att ändringen innebär, att chanserna att sexprocentregeln träder i kraft något ökas, men möjligheten är också, som jordbruksministern antydde, över huvud taget endast teoretisk. Jag kan även understryka vad jordbruksministern påpekade, nämligen att regeln självfallet är dubbelsidig. Stiger priserna ökas genom den uppmjukning av regeln, som utskottets formulering innebär, också chanserna för att den träder i kraft vid den övre kritiska gränsen och att avgifterna sänkes.

Sedan skall vi observera bestämmelsen om att importavgifterna inte annat än i undantagsfall bör överstiga 25 procent av importpriserna. Denna i och för sig obetydliga kompromiss gjordes för att vinna relativ enighet inom utskottet på denna punkt. Folkpartiets utskottsledamöter gick emellertid sin egen väg, mest av formella skäl, om jag tolkat deras reservation rätt i detta avseende.

Jag är så framme vid den andra stora tvistefrågan, där utskottet har tagit sig friheten att formulera något som var avsett att utgöra ett förtydligande av

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

propositionen. Det gäller spørsmålet vilka grupper jordbrukarna skall jämföras med vid beräkningen av deras inkomstläge. Jag hänvisar till jordbruksministrernas redogörelse för den tolkning han kommit fram till. Oppositionen har valt att jämföra med industriarbetare och liknande i de två lägsta ortsgrupperna. När utredningen gjorde sina beräkningar fanns ortsgrupp 1 ännu kvar, men sedermera har den försvunnit. Formuleringen »de två lägsta ortsgrupperna» har emellertid vandrat vidare i skrifterna ända fram till utskottet, och utskottsmajoriteten ansåg det vara befogat att i varje fall försöka närmare inringa begreppet. Hela ortsgrupperna 2 och 3 kan väl knappast läggas till grund för jämförelsen, och inte heller kan man använda det aritmetiska medeltalet för inkomsterna i ortsgrupperna 2 och 3. Då har vi försökt ange en riktpunkt genom formuleringen »industriarbetare och liknande i de för närvarande andra och tredje dyrortsgrupperna». Hänsyn skall dock tagas till jordbruksnäringens omfattning inom var och en av dessa ortsgrupper.

Jag kan inte se någon oklarhet på den punkten, och jag kan inte heller se att vi för närvarande, då vi inte har tillräckliga statistiska beräkningar att grunda ett närmare angivande på, kan komma sakfrågan närmare. I verkligheten torde det väl betyda ortsgrupp 2 och en mindre del av ortsgrupp 3, d. v. s. ett med hänsyn till jordbruksbefolkningens omfattning vägt medeltal. Visst hade det varit värdefullt att kunna grunda ställningstagandet på ett bärigt statistiskt material, men vår anvisning torde väl ändå inte slå alldeles fel. Sakkunskapen påstår i varje fall, att det är ganska sannolikt att experternas beräkningar ungefär sammanfaller med de linjer som utskottet angivit.

Bondeförbundet ville gå avsevärt längre och yrkade att jämförelsen skulle göras med yrkesskickliga arbetare inom industrien, att beräkningen skulle

grundas på timlönen och att hänsyn skulle tagas till obekvämlig arbetstid. Även om timlönejämförelsen teoretiskt kunde anses befogad, är det ju ändå omöjligt att i praktiken beräkna den effektiva arbetstiden inom jordbruket, som har flera hundratusen brukningsdelar och där förhållandena på den ena gården inte är lika förhållandena på den andra. Vi vet alla att jordbrukarna ofta får arbeta på obekvämlig arbetstid, i varje fall på de icke kreaturslösa jordbruken, men vi måste medge att det också förekommer bekvämlig arbetstid, och det går icke att kontrollera vad som är obekvämlig eller bekvämlig arbetstid. Vi kan ju icke ta med tidtagarur i kök och ladugårdar.

Hittills har jag följt herr Svenssons i Ljungskile disposition i hans tidningsartikel. Han sätter där punkt med följande retoriska tirad: »Kan det verkligen vara socialdemokraternas mening att det nya systemet skall utrustas med alternativa tolkningsmöjligheter och reservutgångar i stil med den gamla jordbrukskalkylen?»

Vad är det de socialdemokratiska ledamöterna har gått med på i fråga om inkomstjämförelsen? Vi uppmanar dem som skall utarbeta förslaget till jämförelse att undersöka, om inte den föreslagna riktpunkten kan vara rimlig och riktig. Det är raka motsatsen till att hålla reservutgångar öppna.

Efter denna fråga sätter herr Svensson i Ljungskile punkt. Jag vet inte om det beror på att utrymmet på tidningssidan var slut — i vederbörande kvällstidning får ingen artikel på den ena sidan gå över på den andra. Eljest skulle det vara intressant att redan på det stadiet få ta del av herr Svenssons och folkpartiets motivering för sitt ställningstagande i en annan fråga, där utskottets socialdemokratiska ledamöter genom ödets mellankomst har stannat i majoritet, nämligen frågan om socker näringen.

Det har inte gått att vinna enighet i

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

utskottet angående sockret. Vi reservanter har i anslutning till propositionen vid vår bedömning av vad som kan anses vara ett rimligt gränsskydd åt sockernäringen påpekat, att skillnaden mellan det inhemska priset och världsmarknadspriset under flera år har varit väsentligt större än motsvarande skillnad för flertalet andra produkter och att gränsskyddet därför har måst vara tämligen högt. Just på grund härav är det angeläget att det föreslagna prissättningssystemet icke brytes i fråga om sockret. Produktionskostnaden för socker var hösten 1954 i Sverige 91—92 öre per kilo, medan importpriset var 60,5 öre, vilket innebar ett skydd av ungefär 50 procent. Sedan dess har importpriset sjunkit, så att skillnaden hösten 1955 är 70 procent. Skillnaden beror naturligtvis till största delen på den stora arbetskraftsförbrukningen här hemma och de sämre konkurrensmöjligheter som därav följer. De synpunkter, som vi här i vårt land måste lägga på behovet av stöd åt sockernäringen, är socialpolitiska och beredskapspolitiska synpunkter och hänsyn till strukturförhållandena inom industrien. De socialpolitiska synpunkterna koncentreras ju närmast till odlingen på Gotland och Öland. Inom övriga betodlardistrikt torde inte några mera allvarliga sociala problem uppstå. Det är ganska svårt att få arbetskraft till betfälten, men på öarna är alternativen odling eller ingen odling alls, eftersom de fabriker, som finns i Mörbylånga och Roma, om de skall drivas, måste förses med råvaror som producerats på öarna. Detta problem är emellertid ett specialproblem, som egentligen ligger vid sidan om de jordbrukspolitiska frågeställningarna. Jag kan inskränka mig till att framhålla att inom det av jordbruksministern framlagda prissättningssystemet ryms alla möjligheter att ge ett särskilt stöd i tillräcklig omfattning åt odlingen på öarna, vare sig det ges i form av pristillägg eller arealbidrag,

vare sig det kommer att utgå direkt eller från den föreslagna konjunkturutmjänningsfonden. Med det nuvarande gränsskyddet på 70 procent av importpriset kostar detta de svenska konsumenterna drygt 100 miljoner kronor om året, trots att näringen på intet sätt kan betecknas som efterbliven. Man kan instämma i att stora ansträngningar har gjorts att minska produktionskostnaderna, och ändå torde det, som det står i propositionen, vara riktigt att möjligheter till ytterligare rationaliseringar synes vara icke obetydliga. Man kan inte räkna med att dessa möjligheter till rationaliseringar blir tillvaratagna så länge det nuvarande importmonopolet består.

Man kan heller inte bortse från den principiella sidan av saken. Vi kommer ju att få ett friare regleringssystem för t. ex. stärkelsen. Om vi följer utskottsmajoriteten, skulle sockret bli det enda kvarstående importmonolet inom jordbruksregleringen. En prolongering av den nuvarande ordningen innebär i realiteten att vi skjuter undan rationaliseringsprocessen och därmed också ett rimligare sockerpris tre år in i framtiden. Vi reservanter vill i likhet med departementschefen slopa importmonopolet och att prisgränserna fastställas till plus minus tio av mittpriset, att en särskild regleringsfond inrättas och att producentpriset på sockerbeter blir föremål för förhandlingar mellan Sockerbolaget och Betodlarnas centralförening.

I det senaste numret av tidskriften *Industria* behandlas sockerindustrien och sockernäringen här i landet. Där har Sockerbolaget självt sagt ifrån att ingen är rädd för konkurrensen. Där har också påvisats vilken lönande näring sockerindustrien är och att sockeraktierna är guldkantade papper. Jag tror att det finns starka skäl för att vi redan nu fattar ett beslut om sockermonopolets upphävande och att vi avslutar i överensstämmelse med herr An-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

derbergs m. fl. reservation, som är desamma som bifall till den kungl. propositionen på denna punkt.

Jag skulle ha kunnat sluta här, men jag ber om ursäkt om jag nu återkommer till den av herrar Tjällgren och Pettersson i Dahl m. fl. avgivna reservationen i punkt 13, ikraftträdande och allmän översyn av systemet, som står på s. 78 i utskottsutlåtandet.

I punkt efter punkt godkände bondeförbundsrepresentanterna i utskottet den skrivning som blev utskottets. Det gällde frågan om prisgränserna, frågan om import- och regleringsavgifterna och frågan om de särskilda spärreglerna. Endast på punkt 13 anmälde herrarna reservation. Med mycket stor förvåning tog jag del av reservationens formulering. Där upprepas punkt för punkt den motionens krav, som med herr Petterssons i Dahl m. fl. godkännande hade avstyrkts av utskottet. Reservationen är ingen reservation. Den är en ny motion väckt i anledning av utskottets utlåtande. Jag vill bara ställa en enda fråga till herr Pettersson i Dahl. Det gäller den sista meningen på s. 79 och första raden på s. 80, där han säger att de i motionen framförda synpunkterna i ej oväsentlig mån vunnit beaktande. Och så fortsätter han: »Vi förutsätter, att hänsyn till vad i motionerna anförts togs vid tillämpningen av systemet...»

Har herr Pettersson i Dahl och hans utskottskamrater godkänt utskottets skrivning i de punkter jag nyss läste upp eller har ni det inte? Ett klart och entydigt svar härpå är en fråga som min sida inte opåkallad begär.

Vi har en serie av öppna punkter och öppna frågor som i propositionen har skjutits undan för vidare utredning eller vidare beaktande: småbruksfrågan, prisavgränsningen och minimiprisnivån, regleringsavgifternas storlek och användning, informationsmaterial om förhållandena inom jordbruket, avtrappningen av gränsskyddet åt pota-

tisnäringen, omläggningen av stärkelseproduktionen, sockerindustrin och stödet åt sockernäringen, tätorternas försedde med konsumtionsmjölk, utredning om torrmjölk. Det återstår således ett mycket omfattande utredningsarbete, innan systemets alla detaljer har trimmats för sina funktioner. Men huvudlinjerna är uppdragna, och om vi i dag fattar ett principbeslut i huvudsaklig överensstämmelse med propositionen kan vi göra detta i känsla av att ha skapat en friare ordning på marknaden för jordbruksprodukter och större utrymme för anpassning till en önskvärd produktionsutveckling, och vi har lyft frågan om prissättningen ett stycke över partigränserna, vilket bör tillförsäkra systemet ett ökat förtroende.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande på alla punkter utom i fråga om sockret, där jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Anderberg m. fl.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! När den nuvarande regeringens trädde till på hösten 1951 fanns det ett par satsar i regeringsprogrammet som har varit av intresse i fortsättningen för jordbrukets vidkommande. Å ena sidan utlovade man en översyn över prispolitikens grunder, vilket för övrigt jordbruksministern erinrade om i dag. Å andra sidan kom man överens om att man skulle lämna täckning för jordbrukets kostnader enligt jordbrukskalkylen i avvaktan på nämnda utredning. Den sista satsen har ju, som alla vet, trots att jordbruksministern här i dag upprepat den principdeklaration som fanns i 1952 års proposition, pressats mycket hårt i vissa sammanhang. Jag vet inte vem som har skött om pressen, kanske det inte är herr Norup utan godsägare Liedberg. Det vill jag låta vara osagt. I alla hänvelser fick vi vänta ganska länge på

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

denna utredning. Den tillsattes i maj 1952, men först nu är vi i tillfälle att ta ställning till en proposition i frågan.

När denna väntan blev så lång, angav folkpartiet på våren 1954 en del synpunkter för sin del på hur jordbrukspolitiken i fortsättningen borde utformas. Det var ju ändå alldeles klart, att beslut måste fattas, innan man återigen kom till en valrörelse, och därför ansågs det rimligt att på det sättet ange en del synpunkter.

Nu kan det naturligtvis vara delade meningar om hur långt man skall gå i första etappen när det gäller att försöka nå fram till en friare prisbildning. Jag får för min del säga, att jag finner det ganska förklarligt, ifall man på jordbrukarhåll känner en viss oro när det gäller att kasta loss ifrån de gamla invanda ståndpunkterna och försöka sig på en friare ordning. Jag kan också säga, att den allmänna ekonomiska utvecklingen under senare år inte har varit så stabil, att den varit ägnad att i så särskilt hög grad minska en dylik oro. Det frimodiga skrytet om penningvärdets stabilisering och den ekonomiska stabiliseringen över huvud taget, som man i andra sammanhang så hejdlöst hängivit sig åt, tar sig ett annat uttryck när man för egen del drar slutsatserna av den ekonomiska situationen. Då märks inte så stor kolartro på stabiliteten.

Från min synpunkt och jag kan säga i viss grad från vår synpunkt inom folkpartiet har inte denna proposition givit allt vad man har kunnat önska, men den ger å andra sidan väsentliga saker. Vi får nu flerårsperioder i prissättningen, vi får en friare inre marknad ur de förutsättningar som förut angivits av jordbruksministern, vi får force-majeure-bestämmelser för kritiska krislägen. Detta ligger i linje med vad vi på våren 1954 ansåg vara riktigt. Vi har också anledning stryka under, att den ökade uppmärksamhet som man nu från alla håll ägnar det mindre jord-

bruket ligger i linje med vad vi år efter år försökt föra fram i debatten, fastän många gånger med ganska liten framgång.

Både med hänsyn till att väsentliga ting har vunnits och till önskvärdheten av att man nu försöker få en viss avspänning på det jordbrukspolitiska området har vi menat, att man i huvudsak borde acceptera jordbruksministerns proposition som utgångspunkt för en samförståndslösning. Att man ändå inte kunnat nå fram till en sådan samförståndslösning beror i första hand på att majoriteten av jordbruksministerns eget parti fronderat.

Herr Gustafson apostroferade en artikel, som jag hade i måndags i en kvällstidning, och det gläder mig naturligtvis, om jag med denna artikel har kunnat hjälpa herr Gustafson med studierna av detta utlåtande. Att jag tog fram just de i artikeln berörda sakerna berodde helt enkelt på att jag tyckte det var de svåraste frågorna i utlåtandet, som bäst behövde belysas. Annars fanns det nog en del andra saker, som från taktisk synpunkt med större fördel kunnat behandlas av mig — det håller jag med herr Gustafson om — men de frågorna finns ju kvar. Jag skall nämna några saker nu, som inte kunde tas med i denna artikel.

Som herr Gustafson nämnde har vi från folkpartiets sida anledning att med mycket stor tillfredsställelse notera vad utskottet nu har sagt i fråga om mjölken. När socialdemokraterna, högern och bondeförbundet tillsammans slog in på en ny jordbrukspolitisk kurs 1951, var vi tveksamma inför den alltför hårda omläggningen av prissättningen och produktionsavvägningen. Jag skulle kunna läsa upp långa rader av citat, men jag skall inte trötta kamraren med detta. Den som har lust kan ju själv gå till skrifterna.

Nu tycks man vara överens om att här måste en justering ske. Det erkände också jordbruksministern i sitt anfö-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

rande, och det är glädjande att så stor enighet har kunnat nås.

Jag skall inte upprepa de fakta vi har fört fram i vår motion angående den nuvarande situationen i fråga om mjölkproduktionen. Jag bara konstaterar att slutsatsen som vi drog i vår motion var, att man bör eftersträva en sådan prissättning att på lång sikt tendensen till minskning av mjölkproduktionen hejdas. Både ur folkförsörjningens synpunkt och med hänsyn till flertalet jordbrukare är detta önskvärt.

Nu har jordbruksutskottet redovisat sin ställning på s. 68 och 69, och jag konstaterar att den allmänna inställning, som utskottet där ger uttryck för, helt och hållet överensstämmer med vad vi fört fram i vår motion. Jag skall inte trötta med att läsa någonting av det. Vi omnämnde också, att frågan om man i fortsättningen skulle kunna utnyttja torrmjölken borde utredas, och även i detta fall har utskottet litet klarare än i våras anslutit sig härtill. Det föreligger nu en direkt hemställan om en utredning, och jag hoppas, herr jordbruksminister, att den kommer så fort som möjligt. Det är en fråga på lång sikt — den berör ju inga problem för dagen — men jag tror den är mycket viktig.

När det gäller prisrelationen mellan smör och margarin har vi från folkpartiets sida ibland haft avvikande mening under de sista åren. Nu har man i utskottet accepterat en skrivning, som inte ger den hårda bundenhet som man tidigare har haft. Först instämmer man i jordbruksministerns uttalande om att avsättningsmöjligheterna för mjölkprodukter, framför allt smör, inte bör försämrats, och så fortsätter utskottet — och den meningen skall jag citera: — »Utskottet vill instämma häri och framhålla att man bör undvika en sådan ändring av prisrelationerna emellan smör och margarin, som kan leda till att på grund av minskad smörförbruk-

ning ett svårsålt smöröverskott uppkommer.»

Denna skrivning innebär inte, att man inte får ändra prisrelationerna mellan smör och margarin. Den avgör inte heller om smöret skall säljas hemma eller borta utan tar fasta på det som för jordbrukarna är det väsentliga, nämligen att man inte skall åka fast för ett svårsålt smöröverskott. Nu har det gått i detta fall liksom i så många andra när man kritiserat folkpartiet för att vi velat få fram ändrade marginaler. Man har huvudstupa ramlat i en mycket värre situation och herr Norup har accepterat en större spänning mellan priset på smör och margarin än vi någonsin föreslagit. Nu experimenterar statsrådet mycket farligare än vi gjort, och det är med spänning man motser resultatet av ett dylikt experiment. Men som sagt är utskottets skrivning nu sådan, att den bereder utrymme för en friare diskussion och ett friare förhandlande än som det tidigare varit möjligt att nå enighet om.

Det är en sak till i fråga om mjölken som jag vill notera. Propositionen var i det fallet både oklar och säkerligen mycket opraktisk. Den innebar ju, om jag förenklar saken, att om man företog en viss prissänkning på smör och margarin skulle riksdagen därmed lova att binda margarinaccisen och det allmänna mjölkpriset med resultat, såvitt jag förstår, att prissättningen på konsumtionsmjölk skulle bli *fullständigt fri*. Men om man inte kan genomföra den operationen, skulle prissättningen på konsumtionsmjölk bli *fullständigt bunden* eller rättare sagt bunden i samma grad som enligt proposition nr 180 som gäller årets priser och bara medger vissa lokala justeringar. I det avseendet föreslog vi i vår motion, att det skulle bli för prissättningen på konsumtionsmjölken som för andra varor en begränsad rörelsefrihet. Detta har utskottet accepterat, och jag tror att med hänsyn till att det här rör sig om en tid av tre

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

år framöver är det det enda praktiskt rimliga att man försöker få en sådan frihet. Denna fråga om mjölken är nog med avseende på vår motion det viktigaste i utskottsutlåtandet, och där har utskottet blivit enigt. Jag har velat kommentera denna sak en smula eftersom herr Gustafson i Dädesjö efterlyste mitt understrykande av vad vi vunnit.

När det gäller systemets allmänna utformning föreligger här ett par skrivningar, som både statsrådet och utskottets vice ordförande varit inne på utan att sprida precis någon större klarhet i frågorna. Som tidigare i dag nämnts byggde jordbruksprisutredningen sin inkomstjämförelse på basjordbruksinnehavarna å ena sidan och industriarbetarnas genomsnittslön i de två lägsta dyrorterna å den andra sidan. Emot detta opponerade sig LO i sitt remissyttrande och menade, att man skulle gå på grovarbetarlönen som man gjorde 1947. Statsrådet tillbakavisar detta och säger, att man inte kan göra gällande att den som sköter ett basjordbruk är en okvalificerad arbetare. Vi har i vår motion understrukit detta. Vidare säger statsrådet, såsom också framgår av hans anförande i dag, att man kan acceptera jordbruksprisutredningens resultat att inkomstlikstälighet nåtts vid den tidpunkt då utredningen företogs. Men om det är så, herr statsråd, att man dels försvarar jämförelsen mot LO och dels medger att slutresultatet torde vara riktigt kan man väl inte därav sluta sig till annat än att statsrådet accepterat den jämförelse som jordbruksprisutredningen bygger på — jag kan inte förstå annat. Men så har den tekniska historien inträffat att det som var i de två lägsta ortsgrupperna *då* inte längre var det efter 1954 års ingång. Detta har utskottet sysslat med, såsom redan framgått av tidigare anföranden här. Jag måste nog därför läsa upp ett stycke i första delen av utskottets utlåtande. Det heter där: »Utredningen har jämfört jordbrukarnas

inkomster med den genomsnittliga industriarbetarlönen i de två lägsta ortsgrupperna vid den vid jämförelseperioden gällande dyrortsgrupperingen. Utskottet delar departementschefens uppfattning, att utredningen härmed i huvudsak har utgått från en jämförelsekategori, som kan anses motsvara de i förut nämnda riksdagsbeslut uppställda kraven. Det bör betonas, att en begränsning av jämförelsegruppen till helt okvalificerad arbetskraft icke kan anses motiverad. Såsom departementschefen också framhållit, kan skötseln av ett basjordbruk icke betecknas som ett okvalificerat arbete.»

Det är första delen av det stycke, som skall ange utskottets ståndpunkt. Från folkpartiets sida har vi där avgivit en motion, som på ett naturligt sätt ansluter sig till denna del av utskottets skrivning. Men när herr Gustafson i Dädesjö och hans kamrater samt herr Pettersson i Dahl och hans kamrater sedan skulle hitta på en kompromisskrivning — som herr Gustafson i Dädesjö här med ringa framgång har försökt förklara — så har man skrivit att man skall bygga på de nuvarande dyrortsgrupperna 2 och 3. Sedan har de emellertid kommit underfund med att detta måhända är en aning äventyrligt, och därför har de sagt att hänsyn skall tagas till jordbruksnäringens omfattning inom var och en av dessa grupper. Herr Pettersson i Dahl har vidare begärt att man inte skall acceptera jämförelsen mellan jordbrukarna och industriarbetarna, utan att jämförelser i stället skall göras mellan jordbrukare och mera kvalificerad arbetskraft. Utskottet förklarar då, att man kan anse industriarbetarna som kvalificerad arbetskraft — och därmed är den saken förklarad. Det där anser herr Gustafson i Dädesjö vara ett förtydligande, ett försök att närmare inringa begreppet, som herr Gustafson icke kan se någon oklarhet i. I verkligheten betyder nämligen detta att man tar hela dyrortsgrupp 2

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

och en del av dyrortsgrupp 3, varför beräkningen inte kan vara så alldeles felaktig.

Men utskottet har ju i den citerade delen av sin skrivning accepterat det jämförelsematerial, som jordbruksprisutredningen redovisat, och låtsats vara överens med departementschefen om det riktiga häri — men sedan har man helt plötsligt tagit ett helt annat jämförelsematerial. Om detta kan kallas ett förtydligande, så är sannerligen vårt svenska språk svårtolkat!

Vidare är det en annan sak, som är otydlig, nämligen den att man skall använda jordbrukets omfattning inom var och en av de nämnda dyrortsgrupperna som vikter. Men vad innebär ordet jordbruksnäringen i detta sammanhang? Det skulle jag önska att jordbruksministern, herr Gustafson i Dädesjö eller herr Pettersson i Dahl ville förklara. Enligt de uppgifter jag inhämtat — vilka emellertid icke gör anspråk på att vara exakta — uppgår den yrkesarbetande jordbruksbefolkningen till 54 procent i grupp 2 och till 46 procent i grupp 3. Där väger det med andra ord tämligen jämnt. Räknar man däremot med hela jordbruksbefolkningen, så finns $\frac{2}{3}$ av densamma i grupp 2 och $\frac{1}{3}$ i grupp 3. Om man i stället med begreppet jordbruksnäringen förstår hela produktionsvolymen, antalet hektar åker eller antalet bönder och småbrukare — och jag förmodar att bondeförbundet framför allt ansluter sig till det sistnämnda — så finns det följaktligen minst fem olika betydelser av nämnda uttryck. Jordbrukskalkylen slutade vad arbetskraftredovisningen beträffar med fem olika tolkningsalternativ, och nu menar sålunda bondeförbundarna, socialdemokraterna och högern att man skall börja med fem olika tolkningsmöjligheter.

Därför herr Gustafson i Dädesjö är det ingen retorisk fråga utan en rent saklig och torr kommentar, när jag säger: Kan det verkligen vara socialde-

mokraternas mening att det nya systemet skall utrustas med alternativa tolkningsmöjligheter och reservutgångar i stil med den gamla jordbrukskalkylen?

Vi kan inte göra något uttalande om innehållet i utskottets skrivning, eftersom egentligen ingen vet någonting om dessa saker. Vi tycker emellertid det är orimligt att acceptera en skrivning av denna mångtydiga och från början oklara karaktär. Det hade varit mera naturligt att tills vidare hålla fast vid det gamla jämförelsematerialet och låtit bli att göra kategoriska principuttalanden. Det gamla materialet kan mycket väl gälla framöver, till dess vi får ett bättre utredningsmaterial.

Nu säger statsrådet, som talade mycket skickligt och på väsentliga punkter mycket otydligt, att han för sin del kunde godtaga föreliggande skrivning som ett uttryck för vad han avsett i propositionen. Men vilket av alternativen har statsrådet avsett? Utan svar på den frågan blir det här inte något förtydligande.

På ungefär samma sätt förhåller det sig med den s. k. 6-procentsregeln, även om den troligen spelar mindre roll. Även där skulle herr Gustafson i Dädesjö och de andra socialdemokraterna kompromissa med herr Norups meningsfränder, och så gjorde de denna underliga konstruktion, som redan har berörts här ett par gånger. I stället för att räkna fem månader i följd med avvikelser på minst sex procent har man tillåtit att månadsföljden får brytas, dock endast med en månad. Men det står ingenting i skrivningen, om huruvida man får bryta tidsföljden med bara en månad en gång, eller om man får bryta med en månad hur många gånger som helst, d. v. s. de fyra gånger, som det teoretiskt kan bli. Sett ur prissynpunkt innebär det systemet »ett upp och ett i minne» hela vägen.

Nu säger herr Gustafson, att om man tar fem månader och skjuter in en månad i varje intervall, så får man 5

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

+ 4 = 9. Tolv kan det alltså inte bli, men då säger utskottets vice ordförande att rätteligen skulle det ha stått nio. Men, säger han, regeln är ju dubbelsidig, den verkar både upp och ned — vad nu detta kan ha med siffran nio att göra. Vi gick, säger utskottets vice ordförande, på en annan linje av formella skäl. Ja, jag medger att det är svårt att förstå vad denna ändring rent materiellt kan innebära, men det är väl ändå ett rimligt krav att riksdagen, när ett nytt principbetänkande för prissättningen på jordbrukets produkter skall utarbetas, försöker skriva så, att vem som helst kan begripa det något så när, eller åtminstone de som måste begripa det.

I det sammanhanget har vi ytterligare ett stycke i vår reservation, som inte har någon motsvarighet i propositionen eller i utskottsmajoritetens skrivning. Vi har varit en aning betänksamma inför förslaget att man skulle återföra prisnivån till utgångsläget. Detta innebär nämligen, att det kunde vara av ett visst intresse för den ena eller andra parten att öka avvikelserna för att komma tillbaka till utgångsläget. Hur stor den risken kan bli är svårt att säga något om. Vi har ändå accepterat denna regel såsom jordbruksministern har lagt upp den — jag hoppas att han också själv accepterar sin egen regel.

För vår del har vi emellertid gjort det tillägget, att det är önskvärt att det producentprisindex, till vilket 6-procentsregeln skall anknyta, blir så konstruerat, att det i största möjliga utsträckning förebygger möjligheten till spekulation i prisändringar. Därför har vi uttalat, att man så långt möjligt bör bygga på partipriser i marknaden och inte på avräkningspriser till jordbrukarna. Det står som sagt ingenting i propositionen om detta. Detta index är inte konstruerat ännu, men vi tror att detta observandum behöver göras, därför att även om risken inte är så stor

kan väl ändå alla vara överens om att man inte skall skapa några instrument, som kan användas i spekulativt syfte.

Beträffande import- och regleringsavgifterna säger statsrådet i sin proposition, att jordbruksnämnden bör redovisa importavgifterna för Kungl. Maj:t. Det tycker vi också att jordbruksnämnden bör göra, men det förefaller som om statsrådet hade tappat bort en sak i sammanhanget, nämligen att det statsorgan, som i första hand skulle nödgas i viss mån avstå från sina konstitutiva befogenheter, är riksdagen. Därför har vi i vår motion hemställt, att Kungl. Maj:t å sin sida årligen skall lämna riksdagen en redovisning, och detta har utskottet accepterat.

När det gäller regleringsavgifterna kan man föra fram vissa betänkligheter, exempelvis mot att de organ, på vilka man delegerar beslutanderätten genom någon författning, får lägga på regleringsavgifter på svenska produkter, vilka samtidigt lägges ovanpå importavgifterna på importerade produkter. Man kan anföra vissa principiella betänkligheter i det avseendet, men det torde å andra sidan knappast vara möjligt att få denna jordbruksreglering att fungera utan en dylik apparat. Vi har därför stannat vid att kräva att även dessa regleringsavgifter bör redovisas för riksdagen. Varför socialdemokraterna inte kunde vara med om det har jag litet svårt att förstå; att inte också högern och bondeförbundet kunde gå med på saken begriper jag för övrigt inte heller.

Vi har även en reservation rörande fodermedlen. Därvidlag har utskottet gjort några påpekanden, som jag gärna tacksamt vill stryka under. Vad vi har yttrat i det sammanhanget tycks i någon mån ha gjort intryck. Man säger alltnog ifrån, att man bör inte belägga en import av majs och oljekraftfoder med importavgifter så länge importen inte är större än som kan motiveras med hänsyn till foderstaternas samman-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

sättning. Här tillkommer också det besvärliga problemet med pengar till äggexporten. Det vore önskvärt att man kunde klara den saken på något annat sätt än som föreslagits.

Utskottet säger, att man förutsätter att försiktighet iakttages vid bestämmandet av berörda importavgifter, och det är bra. För vår del har vi emellertid ställt oss tveksamma när det gäller exportpremierna på fodersäd. Vi tror inte det är nödvändigt med sådana. I varje fall menar vi att man borde ta en treårsperiod utan dessa exportpremier på fodersäd. Därmed vill vi inte förneka, att det naturligtvis kan tänkas situationer, där premier är befogade, men den erfarenhet vi har av hur foderpolitiken skötts här i landet under de senaste åren talar för att man här skall säga nej.

Vi sålde i fjol ungefär 500 000 ton brödspannmål, bland annat cirka 150 000 ton råg för omkring 26 öre kilot. Nu motiverar man det höga fläskpriset, som till stor del kommer den södra landsändan till godo, med att vi har brist på fläsk, och vi importerar fläsk. Först säljer vi alltså säd till underpris, sedan köper vi fläsk till överpris och så höjer man fläskpriset här hemma med motiveringen att vi är tvungna till detta för att få tillräckligt med fläsk. Det är ju inte bara dessa 150 000 ton råg som sålts utan mycket annat också, och man förlorade flera gånger mer på denna spannmålsexport än man förlorat på smörexporten. Det vore önskvärt att både riksdagsmän och tidningsredaktörer observerade den saken någon gång.

Med denna erfarenhet bakom oss menar vi alltså, att det går att reda sig utan exportpremier på fodersäd, därför att brödsädsregleringen har så starka återverkningar på fodertillgången och foderpriserna, att det kan räcka.

I en reservation om fettvarorna berör vi tre olika saker. Jag skall för-

söka fatta mig kort, fastän mycket vore att säga.

Först och främst menar vi, att en utredning bör göras med översyn över hela den mycket krångliga och invecklade fettregleringen. Det finns ett visst stöd för ett sådant krav i departementschefens uttalande. Vi tror, att utredningen bör göras av en vanlig kungl. kommitté och inte av det tillämplande organet. Systemet att den myndighet, som skall tillämpa en reglering, också skall tillverka den har sina avvisidor.

Den andra frågan vi tar upp gäller inblandningstvånget för rapsolja i margarin. Vi gick emot förslaget härom redan när systemet infördes för ett par år sedan. Vi tror inte att det är nödvändigt med något inblandningstvång, och dessutom är det rätt betänkligt med en sådan anordning i en situation, då vi håller på att försöka lägga den nordiska samhandeln till rätta. Jag vet inte vad ministern för nordisk samordning egentligen gör, när jordbruksministern ordnar med margarin- och fettregleringsfrågor. Vid konferensen på Harpsund för något år sedan, strax efter Nordiska rådets möte i Oslo, utsågs ju inom regeringen en samordningsminister, som inför riksdagen högtidligen påtog sig ansvaret för att det skulle tas en smula nordiska hänsyn i olika frågor. Han tycks emellertid ha haft någonting annat att göra, när jordbruksministern sysslade med dessa frågor.

Vi går slutligen in på ytterligare ett problem som rör fettvarorna, nämligen frågan om ett fast inlösningspris på oljeväxtfrö. Departementschefen och utskottet påstår, att man bör ha ett fast inlösningspris på oljeväxtfrö. Men varför behöver man det? Här är ju handeln samlad på ett enda organ, och det går mycket lätt att ordna efterbetalningar med hänsyn till hur exporten utfaller. Därför behövs inte något fast inlösningspris. Det föreslås ju i propositionen att sockerpriset skall få svaja, och

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

man skall laborera med efterbetalningar. Så sker ju också för de flesta andra varor, men för oljeväxtfröer skulle man ha ett fast inlösningspris, och för att få en konjunkturutmättningsfond, som försvarar detta fasta pris, skänker statsrådet oljeväxtodlarna tio miljoner kronor i startkapital. Tänk vad det är svårt att få några hundra tusen kronor exempelvis till äggen! Om mjölkproducenterna fick motsvarande startkapital, skulle de ha 130 miljoner kronor. Men bara med ett par rader i propositionen har saken klarats upp för oljeväxtfröerna.

Så ett par ord om sockret, som herr Gustafson i Dädesjö var inne på. Jag förstår att detta är det sötaste för hans del — det finns ju åtskilligt annat, som inte kan vara så roligt för honom att tala om. Nu säger herr Gustafson, att man inte skall tillåta någon särbehandling av just sockerproduktionen. Men denna kan inte inrymmas under 25-procentsregeln utan måste även om man går på departementschefens linje sättas i särklass.

Herr Gustafson m. fl. reserverar säger, att garantierna för öarna är fullgoda enligt reservationens förslag. Är de, herr Gustafson, lika fullgoda som de som riksdagen och departementschefen en gång lämnade när jag interpellade om sockerbetsodlingen i Västergötland? Vi hade långa debatter om saken, och vi fick högtidliga löften av regeringen att man skulle säkra sockerbetsodlingen i Västergötland. Men den fabrik till vilken man skulle frakta betorna är borta. Över huvud taget har dessa frågor utveckling inte varit så rolig, ty det som har hänt har vanligtvis hänt innan riksdagen hunnit säga någonting om saken. I remissyttrandena har man fått uttala sig om Lidköpingsfabriken, men när vi skall behandla frågan i riksdagen finns denna fabrik inte längre. Därför är åtminstone jag en aning kritisk mot dessa »fullgoda garantier».

Jag skall villigt erkänna att reservan-

ternas principlinje är den riktiga. Det är bara det att det är precis samma linje som utskottets ledamöter har, ty de säger tydligt ifrån: »Utskottet vill slutligen understryka att på längre sikt samma prissättningssystem bör tillämpas för socker som för andra jordbruksalster. — — — Utskottet förutsätter, att man under denna period» — d. v. s. under den kommande treårsperioden — »grundligt förbereder införandet av det i propositionen föreslagna systemet eller ett annat friare system, vartill en fortsatt utredning kan ge anledning.» Principdebatten kan vi alltså avsluta. Vi menar visserligen att det är enklast att behålla status quo medan vi väntar på utredningen, men vi vill fördenskull inte uppge den principiella ståndpunkten.

Vad man också måste ta hänsyn till är att sockerbetspriset till mycket stor del är arbetslön. Medan t. ex. ett ha höstraps fordrar 60 arbetstimmar fordrar ett ha sockerbetor 450 arbetstimmar. Detta innebär att en svajning i sockerpriset medför en svajning i arbetslönen.

Jag vill, herr talman, i likhet med herr Gustafson sluta med att säga ett par ord om bondeförbundsreservationen.

Jordbruksministern började sitt anförande med att säga att en del motioner slår in öppna dörrar. Vilka motioner och vilka dörrar han syftade på sade han inte, men jag förmodar han menade den motion som har lämnats av herr Pettersson i Dahl och hans 27 kamrater, d. v. s. 20 motionärer i andra kammaren och åtta i första. Två motioner kommer med ännu mera långtgående krav, en som har väckts av herr Elofsson i Vä och en av herr Persson i Vinslöv. Det är alltså 30 motionärer, som har en principiellt ganska avvikande uppfattning.

I fråga om den principiella ståndpunkten säges i motionen av herr Pettersson i Dahl m. fl., att »förutsättningen för en sådan liberalisering måste

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

vara — — — att inkomstlikställighet garanteras». Att vi skall eftersträva inkomstlikställighet på lång sikt genom att starta det nya systemet med ett riktigt prisläge och genom att justera prisläget vid periodens slut är vi alla överens om. Den saken har över huvud taget inte diskuterats sedan 1947 och knappast innan dess heller. Det kan alltså inte vara detta, utan det måste vara att jordbruket skall ha inkomstlikställighet under den löpande perioden som motionärerna kräver. Reservanterna föreslår en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran »om skyndsamt utredning och förslag rörande sådan komplettering av prissättningssystemet, att vid förändringar i det allmänna löneläget — — — den avsedda inkomstrelationen må kunna återställas». Det kan alltså här inte bara vara fråga om vad 5-procentsregeln och 6-procentsregeln och valutaförbehållet har att ge utan om mera långtgående garantier.

Motionärerna går alltså med på en liberalisering, som innebär att ta vissa risker och utnyttja vissa chanser, men uppställer som förutsättning för denna liberalisering, att inkomstlikställigheten *garanteras* inte bara på lång sikt utan också år från år. Att då säga att det inte finns någon principiell skillnad mellan motionärernas och propositionens förslag är att driva med både Sveriges riksdag och Sveriges folk. Vad herr Pettersson i Dahl i denna reservation i själva verket begär är, att jordbruksministern skyndsamt skall utreda möjligheterna att sätta sitt eget förslag ur funktion. Det är väl inte att slå in öppna dörrar. Det är att slå ihjäl hela förslaget.

Högern går egentligen i armkrok med herr Pettersson i Dahl. Vad de säger i sin reservation på s. 77 är i princip ungefär detsamma. Herr Hjalmarson, som var så kvick att kommentera och betygsätta folkpartiets jordbruksprogram, kunde nog ha ett visst behov av att som jordbrukspolitisk general inspek-

tera den egna frontlinjen, från Gösta Liedberg och över Einar Hæggbloom och Folke Kyling fram till fru Märta Boman — jag bara tar dessa namn för att liksom ge en bild av den jordbrukspolitiska terrängen ute i bygderna. Herr Hjalmarson skulle säkert göra intressanta upptäckter, ifall han på allvar företog en sådan inspektion.

Att det är något litet mystiskt med den här kompromisskrivningen och reservationen, bestyrkes av vad som står att läsa i det senaste numret av tidskriften *Aktuellt* för den 30 november. Där skriver den socialdemokratiska partisekreteraren Sven Aspling: »Vid höstriksdagens början väckte ett antal bondeförbundare motioner, som, därest de bifallits, hade inneburit att den ena parten ryggat sina åtaganden. Under riksdagsbehandlingen har emellertid opponenterna frånfallit sina yrkanden och den preliminära uppgörelsen har med några och principiellt obetydliga detaljustyckningar blivit av riksdagen fastställd i stor enighet.»

Det förefaller som om *Aktuellt* var alldeles för aktuell den gången. Men jag förmodar att partisekreterare Aspling haft litet kontakt med socialdemokraterna i jordbruksutskottet, och innan man skrivit den här oklara kompromissen och herr Pettersson i Dahl hängt på sin reservation var väl läget sådant som *Aktuellt* beskrev det. Men nu är det ju ett annat. I reservationen tar man i allmänt svepande formuleringar med praktiskt taget allt som herr Gustafson har kompromissat bort. Jag förstär därför, om herr Gustafson har anledning att vara en aning missbelåten.

Det är också alldeles riktigt som herr Gustafson säger, att bondeförbundsreservationen egentligen inte är någon reservation utan snarare en kommentar eller en ny motion, hur man nu vill se det. Och i denna kommentar heter det: »Vi förutsätter, att hänsyn till vad i motionerna anförts tagas vid tillämp-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

ningen av systemet.» Vad menar herr Pettersson med det? Om motionerna bifalles är det självklart att det skall tagas hänsyn till dem, eftersom det är riksdagens beslut. Om de inte bifalles, kan det väl inte vid tillämpningen tas hänsyn till vad riksdagen avslagit. Vad är det för slags demokrati som ligger i sådana uttalanden?

Härmed har jag, herr talman, framfört de små anmärkningar som jag skulle vilja göra till det föreliggande förslaget. Avslutningsvis skall jag be att få tacka jordbruksministern för uttalandet om att småbruksutredningen har vidsträckta fullmakter. Detta är mer än vad själva direktiven ger vid handen, men det måtte väl vara den auktoritativa tolkningen av dessa direktiv.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Debatten om jordbrukspriserna uppges åtminstone handla om hur man skall bära sig åt för att förbättra levnadsstandarden för vissa eftersatta grupper — senast har jordbruksministern i dag givit en förklaring i den riktningen. Vid alla tidigare sådana diskussioner har det funnits ett par grundläggande utgångspunkter, som väl i princip accepterats av alla. Det är för det första uppfattningen att man i och för sig kan uppnå vissa fördelar för eftersatta grupper även genom en omfördelning av tillgängliga resurser, självfallet under förutsättning att omfördelningen sker till *förmån* för de eftersatta. Den andra utgångspunkten gäller den s. k. »gemensamma kakan». Det handlar därvid om, hur man skall kunna öka denna kaka för att få litet mera att ta av.

I båda dessa avseenden har emellertid regeringen i sina senaste jordbrukspropositioner vänt upp och ned på alla tidigare vedertagna begrepp

om vad som är vettigt och rättvist. I den mån det har handlat om en annan fördelning än tidigare av tillgängliga resurser har det i stor omfattning, för att inte säga huvudsakligen, gällt en överflyttning från befolkningsgrupper med de sämsta inkomsterna, först och främst arbetare och småbönder, till de rikaste storbönderna. I bästa fall har jordbruk i mellanstorlekarna fått några småsmulor, medan storbönderna höstat in väldiga vinster.

Alldeles särskilt upprörande orättvist är det, när man dels genom redan tidigare fattade beslut, dels genom de riktlinjer för den framtida prissättningen på jordbruksprodukter, som vi nu behandlar, ordnar det så, att de stora barnfamiljerna får en starkt försämrad levnadsstandard. Så verkar det nämligen, när man höjer konsumentpriserna i stället för att genom subventioner ta ut nödvändiga förbättringar exempelvis åt mjölk- och köttproducenterna.

Lika orimlig är uppfattningen att man skall kunna höja levnadsstandarden för vissa eftersatta grupper genom att *minska* den gemensamma kakan. Om herr Norup på den punkten företräder hela regeringens uppfattning, då måtte han ha lyckats ur sina regeringskolleger knåda ut varje uns av arvssynden från den tid, när efterkrigsprogrammet kom till. Helt i strid med detta program förklarar regeringen nämligen, att vår stora olycka består däri, att vi producerar alldeles för mycket livsmedel! Framför allt påstås vi ha för mycket högvärdiga livsmedel, smör och andra mjölkprodukter, kött och annat som kommer från småbruket. Därför skall inriktningen nu vara, enligt det principprogram som utskottet framlagt, att begränsa denna produktion och bl. a. lägga ner en massa småbruk och plantera skog på åkrarna. Efter allt som skattebetalarna satsat för nyodling och förbättrade jordbruksmetoder, efter alla bemedanden som gjorts av hushållningssällskap och andra jordbruksorga-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

nisationer för att t. ex. flytta odlingsgränserna längre norr ut och efter alla bestämmelser om vanhävd skall vi nu klubba ett beslut i riksdagen om avsiktlig vanhävd i jätteskala — eller rättare sagt, vi skall ytterligare konfirmera denna jordbrukspolitiska linje. Det är ju nämligen sant som jordbruksministern sagt här i dag, att denna politik inleddes redan 1947. Den systematiska utsvältningen av småbruken har emellertid framför allt den nuvarande jordbruksministern framgångsrikt fullföljt t. ex. genom de senaste årens propositioner om skördeskadorna.

Hur fastställer man egentligen att det finns ett faktiskt överskott av livsmedel? Är det bara en fråga om tillgång och s. k. köpkraftig efterfrågan? Spelar numera näringsfysiologiska och sociala synpunkter ingen roll? Det är ju inte så särskilt länge sedan en offentlig utredning konstaterade, att ensidig kost inom stora delar av det svenska folket — särskilt i vissa landsdelar — var ett allvarligt hot mot folkhälsan. Även i detta avseende skulle det vara välbehövligt om herrarna i regeringen toge del av synpunkterna i efterkrigsprogrammet när det gäller detta problem. Där konstateras bl. a.: »Endast en minoritet av det svenska folket har en livsmedelskonsumtion som i varje avseende fullt tillgodoser alla näringshygieniska krav.» Detta berodde enligt efterkrigsprogrammets författare på flera orsaker, men de underströk bl. a. att det »inte sällan förekommer kvantitativa brister i livsmedelskonsumtionen». Så är det fortfarande ställt i en situation, när man skall begränsa livsmedelsproduktionen — framför allt produktionen av högvärdiga livsmedel.

Nu finns det i herr Norups överväganden inte en rad om sådana hänsyn till folkhälsan och andra sociala synpunkter. Jag är dock säker på att om han tagit experter av även detta slag till hjälp när det gällde formuleringarna i propositionen, så skulle kapitlet om

överproduktionen ha fått ett helt annat innehåll. Om regeringen korrigerar en del av de åtgärder som lett till försämrad levnadsstandard för de stora konsumentgrupperna skulle den också snabbt upptäcka, att överskottet av livsmedel inte är mycket att hurra för. Sänk räntan och därmed hyrorna, ge subventioner i stället för den senaste prishöjningen på livsmedel och återställ barnbidragens realvärde så blir det ett snabbt uppsving för försäljningen av smör, kött och andra högvärdiga livsmedel!

Mot de invändningar som kommer från småbrukarhåll när det gäller regeringens nuvarande kurs säger jordbruksministern och utskottet: Javisst är det svårt för småbruket, till och med mycket svårt, men den frågan skall vi inte behandla nu. Den saken skall vi utreda. Med den utgångspunkten kan man säga, att herr Norup just nu fördelar sina håvor ungefär så här: konsumenterna får vidkännas ökade livsmedelspriser, vilka berövar de stora barnfamiljerna flera hundra kronor per år. Storbjordbrukarna som odlar spannmål och oljeväxter får ett fortsatt starkt skydd för de höga priserna och mångfaldigt större skördeskadehjälp än småbrukarna — även i sådana fall när de inte haft några skördeskador — och småbrukarna får en utredning!

Det är naturligtvis en helt orimlig metod att skjuta småbrukarnas problem på framtiden när man nu skall fastställa principiella riktlinjer för jordbruket, riktlinjer som så genomgripande berör även småbruket. I dessa principer ingår ju nämligen bl. a., att en betydande del av småbruket skall nedläggas. Det blir ju jordbruksbefolkningens majoritet som på detta sätt kommer utanför den principiella bedömningen. Alla vitsordar också att de allvarligaste problemen i dessa sammanhang gäller småbrukat, ja, att även verkningarna av det nya prissystemet hårdast griper in i småbrukets förhållanden. Men den sa-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

ken skall man som sagt inte behandla på annat sätt än med tomma fraser.

Jordbruksministern förklarar emellertid, att småbruksfrågan hör till de viktigaste av de spörsmål som berör landsbygdens livsvillkor. Så är det naturligtvis, eftersom det handlar om det stora flertalet jordbrukare. Till och med i Skåne är småbruken i överväldigande majoritet, och i Norrland finns det praktiskt taget inga andra jordbruk än småbruk. När vi föreslagit, att man redan i det principbeslut som nu skall fattas skall skriva in några riktlinjer även om hur småbruket skall tillgodoses, då avfärdar emellertid utskottet detta med tre rader och säger, att den saken inte skall behandlas. Utan att göra någon utredning anser utskottet sig kunna utfärda en dödsdom över en stor del av småbruket men kan däremot inte göra en principförklaring, att man vid framtida prissättning på jordbrukets produkter inte kan utgå bara från förhållanden vid jordbruk på den syd- och mellansvenska slättbygden och därtill jordbruk av en storleksordning, som bara förekommer i mycket ringa omfattning, utan att man också måste göra särskilda kalkyler för småbruket så som vi har föreslagit. Inga fraser kan dölja, att bakom en så osaklig ståndpunkt gömmer sig en klassegostisk politik, en politik uteslutande i storböndernas intresse.

I högerns och folkpartiets motioner vinlar det också av beklaganden över det öde, som nu skall drabba småbönderna. Högern medger, att dessa redan nu har ett mycket svårt läge och med säkerhet kommer att få det ännu sämre om man följer de föreslagna riktlinjerna. Högermotionärerna säger sig särskilt ömna för Norrland. Men vad hjälper alla dessa krokodiltårar, när högerns enda avvikelse från herr Norrups politik är att föreslå åtgärder, varigenom storbönderna skall få ännu mer, delvis på bekostnad av småbrukarna? Så blir exempelvis fallet, om

de borgerliga partiernas förslag beträffande sockermonopolet antas av riksdagen. Därigenom vill de borgerliga partierna rädda ytterligare 100 miljoner kronor per år åt storbönderna, vilket belopp tas ut på konsumenternas bekostnad. Ytterligare några tiotal miljoner kronor går åt samma håll genom de förmalningsavgifter, som tas ut även av småbrukare, som anlitar kvarnarna för eget behov.

Folkpartiets motion innehåller också många exempel på favorisering av storbönderna. Herr Svensson i Ljungskile har ytterligare utökat katalogen över sådana exempel. I motionen konstateras, att det länge har pågått en medveten krympning av den svenska mjölkproduktionen. Den har gått till så, att storbönderna har fått möjlighet att ta ut mycket höga priser på fodermedel. Det har fått följder även för större gårdar, som bedrev mjölkproduktion, men där kunde en övergång till annan verksamhet ske utan förluster eller, för att citera folkpartiets motion, »vid dessa större gårdar kunde driften ordnas på ett privatekonomiskt nöjaktigt sätt utan mjölkproduktion».

Helt annorlunda ställer det sig emellertid för småbrukarna. Högt uppdrivna priser på fodermedel i förbund med den regeringspolitik, som bedrivits gentemot småbrukarna bland annat i samband med skördekadorna, har tvingat tiotusentals småbrukare att kraftigt begränsa sin mjölkproduktion, varigenom självfallet även deras inkomster minskat. Det har måst ske utan att småbrukarna haft någon möjlighet att kompensera sig på annat sätt, t. ex. genom att övergå till annan odling, vilken möjlighet stått till förfogande för storbruket.

När nu regeringen skisserar ett jordbruksprogram med innebörden, att man skall fortsätta på detta sätt gentemot småbrukarna, kommer folkpartimotionärerna emellertid till den märkliga slutsatsen, att herr Norup därigenom

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

»mera än tidigare synes vara beredd att beakta småbrukets problem». Efter en sådan folkpartistisk kullerbytta bör man kanske inte förvåna sig över att motionärerna å ena sidan förklarar, att foderpriserna är alldeles för höga, men å andra sidan förenar sig med övriga utskottsledamöter om avslag på vårt förslag om en sänkning av dessa priser.

Samma olikhet mellan ord och handling förekommer i folkpartiets befattning med margarinpriset. I motionen konstateras, att det »inte är genom exportförluster utan genom margarinbeskattningen som de svenska konsumenterna får betala stora kostnader för smörets marknadsproblem. Denna kostnad rör sig om 100—130 miljoner per år. Dessa pengar tillföres inte jordbruket utan har i stället karaktären av en skatt som drabbar dem hårdast vilka har minsta förmågan att bära den.»

Det är så riktigt sagt, som om det vore direkt avskrivet ur den kommunistiska motionen. I stället för att av detta förhållande dra samma slutsats som kommunisterna och yrka på en sänkning av margarinskatten har emellertid folkpartimotionärerna förenat sig med övriga utskottsledamöter om att bibehålla margarinskatten oförändrad. Varför skall man dröja med att lindra en beskattning, som har de orättvisa verkningar som beskrivits i motionen?

Herr talman! Som vi frambållit i vår motion anser vi, att utgångspunkten för bedömningen av jordbrukets problem och näringspolitiska frågor över huvud taget skall vara bland annat, att man skall på bästa sätt tillvarata landets produktiva resurser och vidtaga sådana åtgärder, att en ökad produktion leder till en förbättring av de stora folkgruppernas levnadsstandard. Vi har därför motsatt oss åtgärder, som avser att minska produktionen. Vi har gjort det tidigare i fråga om industrien och vi gör det nu beträffande jordbruket. Vi anser, att de synpunkter, som framförts i vår motion, bör läggas till grund för

den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter. Vi är av tekniska skäl förhindrade att ställa något konkret yrkande på den punkten, och den högerreservation som finns i ämnet är inte tillfredsställande såsom vi ser saken. Beträffande punkt 1 i utskottets förslag nöjer vi oss med denna deklaration, och vi kommer inte att delta i en eventuell omröstning på den punkten.

Beträffande punkterna 6, 10, 16 och 21, som avser de övriga frågor jag har behandlat — bl. a. fodermedlen, margarinskatten och den särskilda kalkylen för småbrukarna — yrkar jag däremot bifall till motionen II: 680. Vi kommer också att stödja de socialdemokratiska reservanternas förslag i fråga om sockermonopolet.

Herr PETERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Frågan om det nya prissättningssystem för jordbruket, som vi diskuterar och skall fatta beslut om i dag, är av synnerligen stor betydelse. Somliga — inte minst herr Ohlin — har längtat efter detta nya system med en otålighet som inte har kunnat döljas. Det gamla systemet med en totalkalkyl och fortlöpande kostnadstäckning har blivit mycket kritiserat, och vi har från vår sida aldrig haft någonting emot ett nytt system, under förutsättning att det utformas på sådant sätt, att 1947 års målsättning om inkomstlikställighet åt jordbrukets folk kan förverkligas. Vi har emellertid aldrig varit så otåliga som herr Ohlin, vilken för ungefär ett år sedan uttalade sin ledsnad över att jordbruksutredningen inte hade skyndat på så mycket, att han kunde få läsa betänkandet då.

Vi har ansett att detta är en så betydelsefull fråga, att man måste ha någorlunda säkra garantier innan man ger sig in på detta nya system. Jag tycker nog man kan säga, att det var stor tur att det inte blev som herr Ohlin rekom-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

menderade för ett år sedan, att det nya prissättningssystemet skulle tillämpas redan för innevarande produktionsår. Jag tror inte det skulle ha varit så lyckligt om vi hade gjort ett hastverk och sedan med den frihet, som herr Ohlin älskar att tala om, försökt tillämpa systemet i den extraordinära situation, som vårt jordbruk har kommit i till följd av skördekadorna.

Vi är alla ense om att vi bör övergå till ett nytt prissystem, och det finns då ingen anledning att hålla något större gravtal över det gamla systemet, men det kanske ändå kan vara på sin plats att i någon mån försöka ge rättvisa åt detsamma.

I totalkalkylen har man spaltat upp jordbrukets inkomster å ena sidan och dess utgifter å den andra sidan, och man har sökt fastställa priserna så, att 1947 års målsättning har kunnat förverkligas. Från vissa håll har det sagts, att detta har varit ett fullständigt misslyckat system, och herr Ohlin har, alltid med benäget bistånd av herr Waldemar Svensson, sökt finna fel hos jordbrukskalkylen. Vi minns hur han här i kammaren år 1954 med sparsamt dold blygsamhet lade fram det jordbruksprogram, som folkpartiet hade sökt med ljus och lykta och sedan kanske lyckats finna någonstades. Då lovade herr Ohlin att jordbrukarna skulle få frihet från statlig dirigering, och han sade att jordbrukskalkylen hade givit jordbruket en statsgaranterad inkomstökning utan motsvarighet inom andra näringsgrenar.

Ja, hin tror't, sade Relling. Det kan inte bestridas, att jordbruket ekonomiskt sett släpar efter på grund av dåliga skördar, ökade omkostnader och de förhållanden som har rått på marknaden. Jordbruksprisutredningen visade också, att kritiken mot jordbrukskalkylen i det stora hela hade varit omotiverad. Det prissättningssystem vi har haft har inte givit jordbruket för mycket och har inte heller oskäligt belas-

tat konsumenterna — det har jordbruksprisutredningen klargjort. Det har nog inte varit så illa ställt med friheten heller, och jag tror inte jordbrukarna av denna anledning känner av något förtryck. Jordbrukarna har också fått ta risker och chanser inom ramen för 4-procentsregeln, som har trätt i funktion allt emellanåt och som har gällt 165 miljoner kronor uppåt eller nedåt. Detta torde t. o. m. kunna tillfredsställa herr Ohlins krav på ett äventyrligt liv för jordbrukets folk.

Man har sagt om det gamla systemet, att det var krångligt och besvärligt, så att endast experterna begrep sig på det, och det nya systemet skulle bli mycket enklare och verka så att säga av sig självt. Hur det i praktiken blir i det avseendet får väl framtiden utvisa. För min del vill jag dock redan nu sätta ett frågetecken vad beträffar enkelheten. Det nya systemet har alla möjligheter att bli ännu mer invecklat än det gamla.

Det nya systemet för med sig att man dagligen måste registrera utländska priser. Säkert måste detta föra med sig en stor apparatur med en stor utökning av det nuvarande kansliet hos jordbruksnämnden och jordbrukets egna organisationer, som för att kunna följa med prissättningen måste inrätta en särskild utrikesavdelning, så att de kan följa med och dagligen registrera läget på utlandsmarknaderna.

Det gamla prissystemet har nödvändiggjort förhandlingar varje år och stora besvärligheter för åstadkommande av en rättvis prissättning. Enligt det nya systemet skall vi ha en treårig regleringsperiod. De inhemska priserna skall anknytas närmare till världsmarknadspriserna och inom vissa gränser få röra sig fritt efter utvecklingen på världsmarknaden. Vi har godtagit denna princip, men förutsättningen för att en sådan liberalisering skall kunna genomföras är, att vi i systemet får garantier för att målsättningen om inkomstlikställighet för jordbrukets folk

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

förverkligas. I rättvisans namn måste man nog säga, att det är en hel del osäkra faktorer som kan spela in. Man vet inte hur det nya systemet kan komma att slå i praktiken. Då bör man nog också kunna förstå, att jordbrukarna känner oro inför framtiden.

Herr Gustafson i Dädesjö sade i sitt anförande här i debatten, att detta nya barn liksom alla andra barn fötts med smärta, och han tyckte att de skänker, som den närmaste släkten till jordbruksministern framburit, inte varit guld, rökelse och myrra utan något helt annat. Jag får ju säga att släkten i detta fall endast varit välvillig mot sin släkting jordbruksministern och velat ge honom stöd i hans strävan att få fram ett så rättvist system som möjligt. Vi kanske inte som herr Gustafson i Dädesjö bara kan känna glädje inför detta nya system, som innebär att jordbruket skall få sin frihet. Det är också möjligt att vi har all anledning att känna en viss oro över hur det nya systemet skall verka.

Av detta skäl har vi väckt en motion som blivit mycket uppmärksammas. Jag tycker visst att den kan vara värd stor uppmärksamhet. Det har emellertid från vissa håll sagts, att vi skulle vara frondörer mot jordbruksministern, att vi ställt till med uppror eller revolt. Jag tror knappast att någonting kan vara mer oriktigt än denna beskyllning. Såsom jag redan framhållit har vi godtagit propositionens principer. Vi har i vår motion endast föreslagit vissa kompletteringar av de regler, som skall garantera målsättningens förverkligande, i detta fall full likställighet mellan jordbrukare och andra jämförbara yrkesgrupper.

Först och främst bör uppmärksammas, att det hänt en hel del sedan propositionen framlades. Den är signerad den 12 maj och bygger i väsentliga delar på en kompromiss som antagits av jordbruksnämnden samt jordbruks- och konsumentorganisationerna så tidigt

som den 23 mars. Vad är det då för händelser som efter nämnda tidpunkt kan inverka på bedömningen?

Som vi alla vet medförde avtalsrörelsen i sin senare del mycket kraftiga löneökningar. Det kan väl vara onödigt att här åter erinra om att regeringen varnade för alltför stora lönestegringar. I början av lönerörelsen höll sig avtalen inom tre—fyraprocentramen. För jordbruket träffades uppgörelse tidigt. Lantarbetarna fick en behövlig lönelöftning, men jordbrukarna fick ingen förbättring. När kompromissen om prissättningssystemet uppgjordes hade man ännu inte träffat avtal för en stor del av arbetsmarknaden, t. ex. inte för livsmedelsbranschen, inte för den kemiska industrien och inte heller för stats-tjänstemännen. De sistnämndas löner blev inte klara förrän ett stycke in i april. Allteftersom avtalsrörelsen fortskred ökades som bekant anspråken, och resultatet blev ju att lönerna ökades med i medeltal 10 procent. Detta visar hur pass kraftiga förskjutningar som kan inträffa i det allmänna löneläget, och det är självklart att denna synpunkt inte är ovidkommande när man skall utforma ett prissättningssystem för att jordbruket skall få likställighet.

Vi har varit ense om att förutsättningen för att vi skall kunna liberalisera vår jordbrukspolitik är, att man också gör det i andra länder. Den översyn av GATT-avtalet, som ägt rum i år, har emellertid inte lett till ökade förbud mot kvantitativa importregleringar, utan avtalet kommer i sin nya utformning i stället att ge ökade möjligheter inte bara till importreglerande åtgärder utan även till subventionering av exporten av jordbruksprodukter. Jordbrukspolitiken i Förenta staterna måste sägas vara av alldeles särskilt stor betydelse för oss. Man kan säga, att Förenta staterna godkänt GATT-avtalet men inte är villiga att själva tillämpa bestämmelserna. Man har förbehållit sig att få

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

fortsätta med en starkt protektionistisk jordbrukspolitik. I Amerika finns en stor överskottsproduktion, som kan släppas ut på världsmarknaden och trycka ner priserna. Det har sedan propositionen framlades framgått, att en sådan utveckling kan befaras. Mot denna bakgrund är det självklart, att skyddsreglerna i vårt prissättningssystem, om vi nu skall gå in för ett treårsavtal, måste vara så effektiva som möjligt.

Det kan vidare framhållas, att de skärpta kreditrestriktionerna och den stora räntehöjningen på de obundna pengarna betyder stora utgifter för jordbruket. Allt detta visar nödvändigheten av att jordbruket får sådana garantier, att den avsedda inkomstutvecklingen kan uppnås.

Vi har i motionen utgått från den princip, som fastslagits såväl i 1947 års riksdagsbeslut som i den nu föreliggande propositionen, nämligen att jordbrukets folk skall ha inkomstlikställighet med jämförbara inkomstgrupper, och vi anser att jordbrukspolitiken måste utformas på sådant sätt, att denna målsättning kan förverkligas. Vi har inte i något avseende fört fram krav på att jordbruket skulle ha någon favoriserad ställning. Vad vi föreslagit faller helt inom ramen för målsättningen.

Vid de jordbruksuppgörelser, som under senare år träffats, har man ju i så stor utsträckning som möjligt sökt tillgodose småbrukets och det mindre jordbrukets intressen. Detta gäller även om den senaste uppgörelsen om kompensation för skördeskadeförlusterna. Småbrukarna har dock inte kunnat uppnå en tillfredsställande inkomstutveckling. Jordbruksministern har i år tillsatt en utredning beträffande det framtida småbruksstödet. Vi har i motionen understrukt angelägenheten av att denna fråga löses snarast möjligt, så att småbruksstödet snabbt kan inpassas i det nya prissättningssystemet. Jag anser det vara anledning att under-

stryka, att småbruket och det mindre jordbruket även för framtiden är en nödvändig förutsättning såväl för näringslivets utveckling som för bevarandet av en levande landsbygd. Då är det också nödvändigt att småbruket får möjligheter till en tillfredsställande inkomstutveckling.

Enligt det gamla prissättningssystemet har man ju räknat med att jordbrukarna för sitt eget arbete skall ha samma ersättning som de anställda lantarbetarna. Denna s. k. automatik har blivit åtskilligt kritiserad. Men vem kan säga annat än att det är rimligt att jordbrukarnas egen arbetsprestation värderas lika mycket som de anställdas?

I folkpartiets jordbruksprogram, som herr Ohlin presenterade här i kammarren i maj 1954, heter det emellertid att den automatiska sammanbindningen av jordbruksnäringens totala inkomst med variationer i lantarbetarlönerna »kan på ett icke önskvärt sätt påverka såväl jordbrukspolitiken som avtalsförhandlingarna». Folkpartiet kan ju härmed ha menat endast det, att jordbrukarna inte skulle få göra anspråk på samma ersättning för sitt arbete som de anställda. Den inställningen har vi som sagt mycket svårt att förstå. Har man på det hållet velat ha ett nytt system för att automatiken skall försvinna?

I det nya prissättningssystemet skall vi inte ha någon automatik. Men som underlag för prissättningen skall man ha en inkomstjämförelse med sådana arbetargrupper på landsbygden, vilkas arbetsprestation i stort sett motsvarar arbetsprestationen vid skötseln av ett basjordbruk.

Jordbruksprisutredningen gjorde sina jämförelser med industriarbetarna i de två lägsta dyrorterna i dåvarande läge, d. v. s. dyrortsgrupperna 1 och 2. Ortsgrupp 1 har nu försvunnit. Det måste uppmärksammas att en betydande utveckling har ägt rum inom jordbrukdriften under senare år. Om en jordbrukare nu skall kunna nå ett tillfreds-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

ställande resultat ställs det på honom betydligt större fordringar än för åtta år sedan. Det fordras här mycket i fråga om yrkeskunskaper, framför allt beträffande ekonomi, maskinteknik, växtodling och djurskötsel. Här har en revolutionerande utveckling ägt rum. Jordbrukets företagare kan i detta avseende mycket väl jämföras med yrkesskickliga arbetare inom industrien. Därför skrev vi i vår motion att det vore riktigt att ta hänsyn härtill vid inkomstjämförelserna.

Vidare är ju jordbrukarens arbetstid väsentligt längre än vad som genomsnittligt kan beräknas för en industriarbetare. Vi framhöll därför i motionen angelägenheten av att sådant material skaffas, att prissättningssystemet kan utformas på grundvalen av jämförelser mellan timlöner och inte mellan års- eller familjeinkomster. Det måste också uppmärksammas att jordbruksarbete i så stor utsträckning är bundet vid s. k. obekvämt arbetstid.

Utskottet har inte helt kunnat instämma häri men dock gjort en del betydelsefulla förbättringar. Utredningen jämförde som sagt jordbruksarbetarnas inkomster med den genomsnittliga industriarbetarlönen i de två lägsta ortsgrupperna i den då gällande dyrortsgrupperingen, d. v. s. grupperna 1 och 2. Utskottet har nu uttalat att jämförelsen bör ske med industriarbetare och liknande i de två lägsta bland de dyrortsgrupper som nu finns, d. v. s. grupperna 2 och 3. Vidare har utskottet sagt att hänsyn skall tas till jordbruksnäringens omfattning inom var och en av dessa ortsgrupper.

Herr Svensson i Ljungkile har gjort ett kategoriskt uttalande vari han kritiserat utskottets skrivning såsom oklar och sagt att den innehåller saker som han inte kan gilla. Herr Svensson i Ljungkile säger att det är inte mindre än fem olika tolkningar som här kan tillämpas. Om jag granskar folkpartiets reservation kan jag inte få fram någon-

ting annat än att den innehåller ett mycket kategoriskt uttalande på denna punkt. Man säger nämligen där att man inte kan förorda den i motionerna ifrågasatta höjningen beträffande jämförelsegrupperna. Detta skulle nämligen enligt folkpartireservanternas mening innebära att man utginge från en jämförelsegrupp med högre inkomster än som avsågs i 1947 års riksdagsbeslut. Jag kan inte förstå annat än att det är ett mycket kategoriskt uttalande som folkpartiet här har gjort, där man faktiskt har sagt att man är rädd för att välja en sådan jämförelsegrupp att man på något sätt skall komma att lyfta upp jordbruket till ett högre inkomstläge. För övrigt innebär folkpartiets ställningstagande att man vill göra en jämförelse med en ortsgroup som inte finns.

På denna punkt har jag tidigare här i mitt anförande sagt att jag är mycket tveksam om huruvida tolkningen blir så lätt. Jag tror att det är svårt att göra bestämda uttalanden i detta sammanhang, och man får kanske låta framtiden visa vartåt det hela pekar. Vad vi har velat åstadkomma med vår motion — och jag kommer snart till vår reservation — är ju bara detta, att vi skall kunna skapa något så när garantier för hur den närmaste framtiden skall ställa sig för jordbruket. Jag har den bestämda meningen, att jordbrukarna lika väl som andra yrkesgrupper har full rätt till trygghet i sin yrkesutövning och till trygghet för framtiden, också den närmaste framtiden; jag vill alltså inte bara säga som herr Svensson i Ljungkile, att vi bör veta hur det hela kommer att verka på längre sikt. För vår del är vi nog nödsakade att inrikta oss på att något så när även veta hurudan de närmaste årens utveckling kommer att bli.

Utskottet har ansett att jämförelser på grundval av timlöner teoretiskt sett kan anses befogade. Såvitt jag kunde förstå av herr Gustafsons i Dädesjö anförande ansåg han också att detta kun-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

de vara teoretiskt befogat, men herr Gustafson i Dädesjö sade att det är svårt att få ett sådant jämförelsematerial att man kan komma till riktiga slutsatser på denna punkt.

Enligt vår mening är det emellertid angeläget att sådant statistiskt material så snart som möjligt kan framskaffas, så att jämförelserna kan bli så rättvisande som möjligt. För likvärdiga arbetsprestationer, oavsett inom vilken näring de utföres, bör utgå likvärdiga ersättningar. Den framtida målsättningen måste därför vara, att inkomstjämförelserna skall ske på grundval av timlöner och att hänsyn också skall tagas till i vilken mån s. k. obekväma arbetstid förekommer.

Nu har det sagts här i debatten att visst kan det vara obekväma arbetstid också inom jordbruket, men det är klart att man inte ständigt kan arbeta under obekväma förhållanden, utan det måste finnas bekvämare arbetsförhållanden också för jordbrukarna. Men vilken yrkesgrupp är det som inte har variation också här, som alltså inte har både obekväma och mera bekväma arbetstidsförhållanden? Jag tror dock att jordbruket där står i särklass och att det genom omständigheternas makt blir obekväma arbetstid i större utsträckning än inom andra yrken.

Utredningen medgav vid sin beräkning av jordbrukarnas arbetsinkomster inte täckning av räntekostnaderna på grundval av marknadsvärdet. Nyttillträdande jordbrukare skulle härigenom inte kunna räkna med att få full förräntning på sitt i jordbruksrörelsen investerade kapital. Vi framhöll i motionen, att man borde syfta till en rättvis avvägning i nämnda avseende. Jordbrukarna får ju ändå *skatta* för dessa tillgångar, och då bör man också tycka att det är rimligt att räkna in räntekostnaderna.

De synpunkter, som vi i motionen framfört med avseende på skyddsreglerna, har på vissa betydelsefulla punkter

beaktats av utskottet, varigenom bättre garantier för målsättningens förverkligande enligt vår mening erhållits.

Vid förändring av penningvärdet skall ju femprocentsregeln vara ett skydd för inkomstlikställigheten. Såsom den utformats ger den emellertid inte enligt min mening ett tillfredsställande skydd. Därför föreslog vi i vår motion en ändring. Den justering, som skall äga rum enligt utskottet, gäller importavgiften — men den skall ändras endast i samma utsträckning som penningvärdet. Importavgiften svarar ju bara mot en liten del av det inhemska priset, och är det frågan om inflation som begränsar sig till vårt land, kan ju en sådan justering inte ge något tillfredsställande skydd. Om vid en penningvärdeförsämring med fem procent exempelvis importpriset är fyra kronor och importavgiften en krona, skulle importavgiften justeras till 1,05 kronor, och det inhemska priset skulle följaktligen bli 5,05 kronor, d. v. s. en procent högre än före justeringen, vilket måste sägas vara ett klenkt skydd, när penningvärdet försämrats med fem procent. Jag vill tillägga, att jag tror att den detaljen faktiskt är utan betydelse. Utskottet har understrukit, att därest en penningvärdeförändring, som utlöser femprocentsregeln, är en helt eller väsentligen till vårt land begränsad företeelse, kan effekten av regeln bli mindre tillfredsställande. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t framdeles kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på denna fråga. Det uttalande, som utskottet här gjort, är dock av betydelse, och jag vill understryka vikten av att frågan uppmärksammas av Kungl. Maj:t, så att den avsedda inkomstlikställigheten kan upprätthållas. Såvitt jag hörde var jordbruksministern också för sin del beredd att uppmärksamma denna fråga.

Vi pekade i vår motion på de risker, som med det nya systemet kunde finnas för dumping och spekulationsim-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

port, varigenom priserna skulle kunna tryckas ned. Vi föreslog därför en ändring beträffande sexprocentregeln, så att kravet på månadsföljd skulle utgå. Utskottet har ju inte helt tillmötesgått oss men dock föreslagit en mycket väsentlig förbättring, som betyder, att kravet på månadsföljd utgår. För min del tror jag, att denna justering av sexprocentregeln är av stor betydelse för möjligheterna att förhindra en spekulationsimport.

Naturligtvis finns det fortfarande risker för att det nya prissättningsystemet inte skall kunna ge tillfredsställande garantier för den avsedda inkomstlikställigheten. De synpunkter, som vi framfört i motionen, har inte helt vunnit utskottets beaktande. Men när vi ändå i det stora hela ansluter oss till utskottets förslag, så förutsätter vi, att hänsyn till de synpunkter, som vi anfört, kommer att tagas vid tillämpningen av systemet och att vid den allmänna översyn, som skall äga rum vid regleringsperiodens utgång, frågan om betryggande garantier för målsättningens förverkligande upptages till allsidig prövning på grundval av de erfarenheter, som då vunnits.

På en särskild punkt har vi emellertid reserverat oss. Vi godtar treårsperioden, som ju betyder att vi kommer ifrån de årliga förhandlingarna. Men man kan ju inte komma ifrån, att inkomstlikställigheten kan rubbas under regleringsperioden genom förskjutningar i inkomstrelationen mellan jordbrukarna och jämförbara grupper. Industriarbetarna har sedan den tid, som utredningens jämförelser avsåg, 1952—1953, fått en löneökning på cirka 15 procent, under det att jordbrukets inkomster har minskats.

Det måste givetvis understrykas, att hänsyn till denna eftersläpning måste tagas vid den närmare utformningen av prissättningsystemet. Det kan nämligen befaras, att en sådan eftersläpning för jordbrukets vidkommande kan

förekomma även under de närmaste tre åren. En sådan utveckling kan då inte gärna förenas med målsättningen om upprätthållande av inkomstlikställighet mellan jordbrukets folk och jämförbara grupper. Vi har uttalat önskvärdheten av att lika långa avtalsperioder finge gälla för jordbrukare och löntagargrupper. En sådan kongruens mellan löneavtalen på arbetsmarknaden och jordbrukets prisreglering skulle enligt vår mening främja en lugn samhällsekonomisk utveckling. Om under avtalsperioden för jordbruket en mera betydande förskjutning i relationen mellan jordbrukarnas och industriarbetarnas inkomster skulle inträffa till följd av förändringar i det allmänna löneläget, är det väl rimligt att förhandlingar kan upptas i syfte att återställa relationen från utgångsläget. Man räknar ju med att industriarbetarna i år skall uppnå en reallöneförbättring med cirka 5 procent. Sådana förändringar rubbar ju helt den avsedda inkomstlikställigheten, och det går inte att bortse från att utvecklingen i framtiden kan bli sådan, att risker i den vägen kommer att finnas. Vi har därför i vår reservation föreslagit skyndsamt utredning rörande komplettering av prissättningsystemet i syfte att möjliggöra att den avsedda inkomstrelationen kan upprätthållas.

Nu har vår reservation i dag blivit kritiserad av herr Gustafson i Dädesjö och herr Svensson i Ljungskile. Herr Gustafson sade, att vi i utskottet punkt för punkt har godkänt utskottets förslag, och så upprepar vi en hel del av vår motion i denna reservation. Han säger att det är ingen reservation utan det är en motion. Herr Svensson i Ljungskile säger, att detta är ingen reservation utan det är en kommentar, och herr Svensson undrar vad detta är för slags demokrati.

Ja, hur är det egentligen vid en utskottsbehandling? Det är klart att man försöker åstadkomma bästa möjliga resultat. Det gör vi väl allesammans. Det

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

är inte alltid man kan bli överens, och det är inte heller alltid man blir nöjd med utskottets uttalande. Vi har alltid i våra utskott reservationstid, och i jordbruksutskottet har vi högst två dygn. Under denna tid har vi möjlighet att framföra vår uppfattning i reservationer. Jag vet inte om man har någon skyldighet att diskutera olika uppfattningar med andra än sina meningsfränder. I detta fall har vi reserver haft en överläggning och enat oss om reservationen. Jag kan inte förstå annat än att vi har full frihet till detta. Jag kan inte tänka mig att vi i detta fall skall behöva springa till herr Svensson i Ljungskile och fråga, hur vi bör formulera vår reservation. Menar verkligen herr Svensson att det skulle vara en demokratisk ordning, att vi från de olika grupperna skulle behöva gå till de andra med motsatt uppfattning och diskutera ett uttalande, som vi skulle göra i en reservation?

Vi har som sagt understrukit i vår motion och vi understryker här, att vi skulle vilja ha fleråriga avtal. Vi skulle önska att de andra grupperna har lika långa avtal som jordbruket. Vi framhåller att det kan ske en ganska stor förskjutning under avtalstiden, och då anser vi det inte orimligt att Kungl. Maj:t uppmärksammar detta och sätter i gång en utredning för att rätta till saken.

Så säger herr Svensson i Ljungskile, att med detta slår man ihjäl hela systemet. Om herr Svensson kan göra det påståendet, erkänner herr Svensson faktiskt att det under denna treårsperiod kan ske mycket stora förskjutningar. Blir det inga förskjutningar mellan de olika grupperna, blir det heller inte någon anledning till ändring, utan då löper avtalet. Men bara sedan 1952/53, alltså för tre år sedan, har det faktiskt skett en inkomstförsämring för jordbruket jämfört med andra grupper med mer än 15 procent. Jag vet inte om herr Svensson anser detta vara en riklig utveckling. Det är mycket möjligt att

herr Svensson gör det. Men vi som representerar jordbruket och vill försvara jordbrukets rätt kan inte godta ett dylikt resonemang.

Nu frågar herr Gustafson i Dädesjö och herr Svensson i Ljungskile vad vi menar, när vi i slutet på s. 79 och överst på s. 80 i vår reservation framhåller, att vi förutsätter, att hänsyn till vad i motionerna anförts toges vid tillämpningen av systemet samt att vid den allmänna översyn, som skall äga rum vid regleringsperiodens utgång, frågan om betryggande garantier för målsättningens förverkligande upptages till allsidig prövning på grundval av de erfarenheter, som då vunnits.

Vad är det för fel på denna formulering? Jag har svårt att förstå det. Jag har många gånger förut hört herr Svensson i Ljungskile och andra stå här i talarstolen och i sin bänk och säga, att han hoppas att Kungl. Maj:t och andra tar hänsyn till den uppfattning som han framfört. Då har väl vi i rimlighetens namn också rättighet och jag tror även skyldighet att framhålla vår uppfattning, och jag kan inte förstå annat än att detta är helt i överensstämmelse med det demokratiska system som vi har och den frihet som riksdagsmännen också har att föra fram sin egen uppfattning.

Jag kan verkligen inte förstå, att man på vissa håll behöver vara så upprörd över ett sådant förslag. Ingen kan ju säga, att det som vi föreslagit är någonting annat än vad som är rättvist. Jag har sett, att herr Hæggbloom i Medborgaren tycker att reservationen är orimlig. Men det är ju ändå så, att vi skall försöka ge jordbruksbefolkningen inkomstlikställighet med industriarbetarna. Och då är det väl också angeläget, att vi söker utforma prissättnings-systemet på sådant sätt, att denna målsättning också kan förverkligas i praktiken.

I de många felaktiga pressreferaten över bondeförbundsmotionen har man

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

påstått, att vi vill ha årliga förhandlingar om jordbrukspriserna. Detsamma ville ju herr Ohlin påstå i remissdebatten, för en månad sedan. Något sådant har vi ju aldrig begärt. Men när man på vissa håll argumenterar på det sättet, så måste man väl också anse, att det varje år skulle vara risk för betydande förskjutningar i löneläget. Och då har man ju också medgivit, att vi har rätt.

Vi har ju fått en del kritik för vårt förslag i de andra partiernas tidningspress. Det är förvånande, att högerpressen deltagit i den aktionen, om man tänker på vad högern själv här i riksdagen har föreslagit. Nu kräver högerreservanterna, att om den åsyftade inkomstlikställigheten inte uppnås, så bör systemet redan under övergångstiden kunna omprövas. En av högerens representanter, herr Eliasson, tolkade detta i remissdebatten för en månad sedan på det sättet, att under perioden nya förhandlingar skulle kunna upptagas om justeringar, därest systemet skulle visa sig inte fylla de uppgifter, som lagts på detsamma. Tycker då inte högern, att också detta är ganska revolutionerande? Skillnaden mellan oss och högern i detta avseende är väl egentligen den, att vi försöker komplettera systemet, så att målsättningens förverkligande garanteras, medan högern är redo att kasta hela systemet över bord, om det inte skulle gå så bra. Vi har inte velat vara så lättsinniga som högern. Nu säger högern, att man inte vet något om spärreglernas effektivitet. Ja, det är ju riktigt. Men några sådana farhågor hade högern inte, när den för några år sedan så ivrigt förordade, att våra jordbrukspriser skulle anknytas till världsmarknadspriserna.

Det finns en mycket bra sak i högerens motion och reservation, nämligen det som sägs om behovet av en resultatutjämning för jordbruket, fast det hör ju inte ihop med den här propositionen. Utskottet har inte heller kunnat be-

handla den saken — men högern har förstås kunnat reservera sig. Men alldeles oberoende av sådana riksdagstekniska saker skall det fastslås, att detta är en viktig angelägenhet. Frågan togs ju också upp i en bondeförbundsmotion i våras, och för en vecka sedan lovade finansministern i ett svar på en bondeförbundsinterpellation att frågan skall bli föremål för utredning. Jag vill gärna understryka, att den frågan bör lösas snarast möjligt.

Folkpartiet har börjat intressera sig för mjölkproduktionen, och det är ju bara bra, ty vi har ju alltid understrukt, att denna produktion är grundvalen för det mindre jordbruket. Men fortfarande håller folkpartiet fast vid att margarinpriset skall sänkas, vilket ju också betyder sänkt smörpris och försämrade inkomster för småbruket. Jag hörde i dag att herr Svensson i Ljungkile menade att det är för stor spänning mellan smör- och margarinpriset. Jag vill gärna erkänna att i detta fall delar jag herr Svenssons uppfattning. I fjol sade herr Ohlin, att landet förlorar på jordbruksexporten flera tiotals miljoner kronor. Men nu vill tydligen folkpartiet, att vi skall producera mjölk och smör och exportera med förlust. Det var väl i alla fall en kovändning. Det är alltså folkpartiets nya låt, men vem skall betala fiolerna? Det väsentliga är ju, att mjölkproduktionen får tillfredsställande ekonomiska villkor, och det får den ju inte, om folkpartiet skulle få sin vilja igenom med sänkt margarin- och smörpris.

Presskampanjen mot bondeförbundsmotionen har, såsom jag påtalat, varit mycket egendomlig. Först har man felaktigt försökt få folk att tro, att vi med bondeförbundsmotionen tagit avstånd från principerna i propositionen. När sedan utskottet på väsentliga punkter gått våra önskemål till mötes, söker man i pressen göra gällande, att det ingenting betyder. Dagens Nyheter däremot, folkpartiets största tidning, tycker för-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

stås, att utskottet varit alltför välvilligt mot bondeförbundsmotionärerna. Betydelsen av de jämkningar, som skett i utskottet, torde väl framgå av den praktiska utvecklingen så småningom. Jag förstår mycket väl, att det är det blinda partinitet, som ligger bakom skrivi-erna i pressen.

Man säger på vissa håll, att jordbruket i vårt land är mer skyddat än andra näringar. Är det verkligen så? För det första kan man konstatera, att jordbruket i flertalet andra länder har ett skydd, som är minst lika starkt som vårt. Och för det andra finns det väl egentligen ingen yrkesgrupp i vårt land som inte har skydd. Tänk bara på den revidering av tulltaxan, som nu förelagts riksdagen. Den ger ju skydd åt respektive företagare och därmed också åt de anställda. Vi har handelsavtal, som ger skydd åt våra export- och importnärings. Det finns kollektivavtal för de anställda över hela arbetsmarknaden, vilket ju också ger skydd. Det är ju inte frågan om annat än att jordbrukets folk skall ha sin trygghet. Orimligt vore annars. Det prissättnings-system, som vi nu skall anta, måste vara sådant, att jordbrukets folk kan få den inkomstlikställighet, som det enligt 1947 års riksdagsbeslut fått löfte om.

Jag skall, herr talman, nämna en sak till innan jag slutar. Vi har i vår motion berört förvaltningen av fondmedel, våra export- och importmedel. Vi har uttalat, att dessa fondmedel inte böi förvaltas av Kreditbanken utan att de också skall kunna förvaltas av jordbrukskasserörelsen, som ju betjänar jordbruket. Utskottet har ansett, att detta är en Kungl. Maj:ts förvaltningsfråga. Jag vill här för min del starkt understryka, att jordbrukskasserörelsen bör ha minst lika god rätt till att förvalta dessa pengar som Kreditbanken.

Herr talman! Jag skall sluta med

dessa reflexioner och ber att få yrka bifall till reservation nr 13.

I detta anförande, under vilket ledningen av förhandlingarna övertagits av herr andre vice talmannen, instämde herr Andersson i Dunker (bf).

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är helt naturligt omöjligt att i en replik beröra allt det, som herr Pettersson i Dahl här har anfört, men det är kanske inte heller nödvändigt.

Vad först bondeförbundsreservationen angår, har både herr Gustafson i Dädesjö och jag anmärkt på att den tekniskt sett inte är skriven som en reservation utan som en kommentar. Den kan över huvud taget inte lyftas in i ett utskottsbetänkande. Trots att detta är omöjligt, säger emellertid reservanterna att de hoppas att hänsyn skall tagas till vad de anfört — alltså oavsett vad riksdagen anser. Är sådant demokrati? Det var det frågan gällde.

Sedan angrep herr Pettersson i Dahl folkpartiets program och gjorde gällande att detsamma innehöll argument mot den automatiska sammanbindningen av lantarbetarlönerna och jordbrukets prissättning. Men det är ju vad propositionen säger. Även om folkpartiets talesmän ensamma menade det 1954 — jag tror dock inte att vi var ensamma ens då — så är det i varje fall många som menar det nu. Vad som står i propositionen är jordbruksministerns uppfattning, men den har nu bondeförbundets ledare i andra kammaren kritiserat genom att rikta kritiken mot folkpartiet för att vi har instämt med herr Norup. Är det rent spel, politiskt sett? Jag tycker inte det.

Vad sedan frågan om ortsgrupperna beträffar undrade jag om herr Norup, herr Pettersson i Dahl eller herr Gustafson i Dädesjö ville tolka de möjligheter som föreligger att använda jord-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

bruksnäringens fördelning i olika ortsgrupper som vikter mellan ortsgrupperna 2 och 3. När herr Pettersson i Dahl sedan svarade, talade han om vad som står i folkpartiets reservation, men det var ju inte det, som det här var fråga om. Vi får naturligtvis stå för vår reservation. Men vad menas med det som skrivits i utskottets utlåtande?

Vad sedan gäller inkomstjämförelserna föreligger det ett omfattande utredningsmaterial, och på det har jordbruksministern grundat sin proposition. Från folkpartihåll har vi instämt i och anslutit oss till vad jordbruksministern skrivit, så långt man över huvud taget kan tolka det skrivna. När herr Pettersson i Dahl därför kritiserar folkpartiet, drabbar hans kritik samtidigt jordbruksministern.

Bondeförbundarna har också i en motion yrkat, för det första att den jordbruksekonomiska undersökningens gårdar icke skall användas vid inkomstjämförelserna, eftersom de är för positiva. För det andra vill man att jämförelserna inte skall ske med industriarbetarnas inkomster i genomsnitt utan med yrkesskickliga arbetare — vilka dessa nu kan vara. För det tredje vill bondeförbundarna att jämförelserna skall grundas på tim- i stället för årslöner, och för det fjärde att hänsyn skall tagas till obehövlig arbetstid samt för det femte att man skall ta med alla räntekostnader i bilden, även de som grundar sig på inflationsvinst.

Dessa fem saker finns alla med i bondeförbundsmotionen, och tillsammans tagna måste de betyda en avsevärd avvikelse från jordbruksministerns skrivning.

Här vill jag nu fråga statsrådet Norup, om han verkligen ansluter sig till den uppfattning, som herr Pettersson i Dahl här har givit uttryck åt och som han har förfäktat i den avgivna motionen. Kan jordbruksministern ansluta sig till vad hans partis främste talesman här i kammaren driver som bondeför-

bundets mening i denna fråga? Det är alldeles nödvändigt i den politiska redbarhetens namn att den saken klaras upp. När jordbruksministern lägger fram en proposition, går det verkligen inte an att partiets främste talesman här i kammaren förfäktar en annan åsikt, samtidigt som han förklarar: »Vi är inga frondörer, vi är överens med jordbruksministern, vi har godkänt principerna, och här föreligger inga avvikelser i sak utan endast i tolkningsfrågorna.»

Låt oss i rimlighetens namn få klarhet häri, innan vi kommer ut i bygderna och diskuterar dessa saker! Skall bondeförbundets talesmän få lov att hudflänga oss i folkpartiet för att vi stöder jordbruksminister Norup och hans proposition? Har jordbruksministern nu en annan mening än när propositionen skrevs, och sammanfaller i så fall denna ändrade uppfattning med vad herr Pettersson i Dahl här har förfäktat? Det är helt enkelt nödvändigt att få klarhet i den saken, i annat fall urartar hela debatten i rena tramset.

Herr talman! Sedan vill jag reparera en liten försummelse, som jag gjorde mig skyldig till, när jag i mitt förra anförande glömde att ställa något yrkande. Jag ber därför att nu få yrka bifall till utskottets utlåtande med de ändringar däri, som föreslagits i reservationen av herr Nord m. fl.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets uttalande i fråga om jämförelsegrupperna har såsom jag i mitt första anförande försökte klargöra — inte avsetts såsom kategoriskt bindande. Utskottet har inte gjort ett uttalande där beräkningarna i detalj har fastställts. Man har inom ramen för utskottets uttalande möjligheter att utforma beräkningarna med hänsyn till det statistiska material som kan framkomma. Skulle det enligt herr Svens-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

sons i Ljungskile mening varit bättre om man redan nu bundit sig i detalj eller inte gjort något uttalande alls? Förr eller senare kommer man ju fram till själva sakfrågan, och då är det väl ändå bättre att det i varje fall diskuteras några riktlinjer efter vilka dessa beräkningar skall göras än att det inte gjorts något uttalande alls.

Medan jag ännu har replikrätten vill jag bara göra en kommentar till herr Petterssons i Dahl svar på min fråga om han och hans meningsfränder godkänt de punkter jag räknade upp i utskottets skrivning eller de inte har gjort det. I det avseendet säger han bara, att man får framföra vilken uppfattning man vill, ty det är var och en obetaget. Ja, naturligtvis får man det, men har man i ett utskott varit med om att fatta ståndpunkt och besluta i fråga efter fråga kan man väl sedan inte komma med en reservation och säga, att man förutsätter att vid tillämpningen av systemet hänsyn tages till motioner som avslagits. Det är bara detta jag på det starkaste reagerat mot.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få framföra mitt tack till herr Svensson i Ljungskile för att han så helt anslutit sig till jordbruksministerns uppfattning. Vi har här i riksdagen under årens lopp fått höra något helt annat då herr Svensson i Ljungskile vid många tillfällen med stora bokstäver kritiserat jordbruksministern. Om det nu blivit en ändring i det avseendet är det ju bara tacknämligt.

Sedan säger herr Svensson i Ljungskile att det är orätt av mig att hudflänga folkpartiet därför att det håller med jordbruksministern. Jag vet inte att det är att hudflänga folkpartiet när jag återger vad folkpartiledaren herr Ohlin sagt. Jag kan inte förstå annat än att den här s. k. automatiken faktiskt

varit ett skynke, som kommit folkpartiet att se rött därför att jordbrukarna med egna gårdar får samma inkomster för sitt arbete som de lejda arbetarna. I det avseendet har man nu sagt att detta är att binda ihop denna fråga med avtalsrörelserna och därigenom försvåra dessa. Vi kan inte anse att det är något fel med automatiken så att jordbrukarna själva får samma ersättning.

Sedan till detta tal att motionen innebär en väldig avvikelse från propositionen! Jag har förut under remissdebatten och nu erkänt, att en komplettering av propositionen på många väsentliga punkter behövs. Jag har sagt att enligt vår mening har det sedan den skrevs skett en hel del saker, som borde ge anledning till vissa justeringar.

Vidare säger herr Svensson i Ljungskile på tal om reservationer att det inte är demokratiskt att lägga fram en sådan som vår. Jag tror att herr Svensson har anledning att läsa riksdagstrycket, ty där skall han i andra utskott finna reservationer, som är uppbyggda ungefär som denna. Jag vet inte om de varit så förnämliga som vår reservation, därom vågar jag inte uttala mig.

Herr Gustafson i Dädesjö säger att jag suttit i utskottet vid behandlingen av alla väsentliga punkter och godkänt utskottets skrivning. Men det har jag inte gjort. Jag har suttit tyst vid behandlingen av flera punkter där ändring skett, och det är, i sådana fall jag anser mig vara i min fulla rätt att i reservation framföra min mening. Det är precis så det brukar gå till i utskotten, både i jordbruksutskottet och i andra.

Herr **SVENSSON** i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara replikera herr Gustafson i Dädesjö, som nu påstår att vad utskottsmajoriteten skrivit på s. 10 inte bör få tolkas som ett bindande uttalande utan såsom något som får ge rum för slutsatser med anledning av det

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

statistiska material som kommer fram. Vidare frågar han om det varit bättre att vi ingenting sagt i detta avseende för att ge vägledning. Men, herr Gustafson i Dädesjö, vi är ju överens folkpartereservanterna, herr Gustafson och andra om den första delen i detta stycke på s. 10, vilken, såvitt jag förstår, innehåller ett i nuvarande situation så tillfredsställande uttalande som man kan göra. Det är vad herr Gustafson i Dädesjö och herr Pettersson i Dahl hängt på som bara trasslar till alltsammans. Och herr Gustafson i Dädesjö kan ju inte själv tolka det. Det hade varit bättre att stoppa där såvitt jag förstår. Nu förmodar jag att jordbruksministern får väl diskutera detta med herr Gustafson i Dädesjö; med herr Pettersson i Dahl är det kanske inte så givande att diskutera dessa saker i fortsättningen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Herr Pettersson i Dahl och herr Svensson i Ljungskile polemiserar här om hur man skall tolka vissa skrivelser i propositionen och i den av herr Pettersson i Dahl avgivna motionen. Herr Svensson i Ljungskile fann det i sammanhanget nära nog oanständigt att i svensk politik förfara på det sätt som skett i detta fall. Jag har emellertid ingen som helst anledning att ge mig in i diskussion på den punkten och att där hjälpa någon av herrarna. I stället ber jag att få komma med en motfråga till herr Svensson i Ljungskile: I vilket eller vilka avseenden har jag frångått min i propositionen uttryckta uppfattning?

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Ja, det var ju det som statsrådet skulle lämna svar på, men denna retoriska fråga måste väl innebära, att statsrådet icke har frångått propositionen. Han gjorde visserligen ett oklart uttalande i fråga om 6-procentregeln och i

fråga om skrivningen på s. 10, vi fick intet uttalande om sockret etc. Statsrådets senaste fråga måste väl ändå tolkas så att han icke har frångått propositionen.

I så fall befinner sig herr Pettersson i Dahl mycket långt ifrån statsrådet. Ingen hederlig och intellektuellt redbar människa som jämför propositionen och motionen kan påstå, att ståndpunkterna i dessa avseenden sammanfaller eller att det bara är fråga om några små tolkningsnyanser. Här föreligger betydande reella skiljaktigheter, både materiellt och principiellt. Då är alltså frågan: Skall vi i fortsättningen nödgas föra en debatt ute i svenska bygder om den proposition, till vilken vi har anslutit oss och som herr Norup håller fast vid, och samtidigt diskutera från by till by med bondeförbundet, som följer herr Pettersson i Dahl och påstår att hans åsikter representerar bondeförbundets mening? Och vad är koalitionsens mening? Jag får säga att det är inte anständig politik att sådana här spörsmål inte blir klagjorda för Sveriges riksdag och Sveriges folk.

Herr PETERSSON i Dahl (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile säger, att ingen hederlig och intellektuellt redbar människa, som jämför vår motion och propositionen, kan påstå att de stämmer överens. Det är ett mycket djärvt påstående, ty det skulle betyda att vi allesammans, som ansett att propositionen behövde kompletteras, karakteriseras som ohederliga och icke intellektuellt redbara. Herr Svensson i Ljungskile har ingen möjlighet att på ett sakligt sätt göra gällande, att våra påståenden är oriktiga.

Hur många gånger har inte herr Svensson uppträtt i kammaren på både det ena och det andra sättet? Herr Svensson borde gå in i sin kammare och göra en självrannsakan, innan han kommer med sådana kategoriska och

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

oförskämda påståenden som han gjort i dag.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte diskuterat med herr Pettersson i Dahl om vad som är riktigt eller oriktigt i detta sammanhang. Det kan man nämligen inte göra några kategoriska uttalanden om. Jag har diskuterat, i vilken mån det råder överensstämmelse mellan propositionen och herr Petterssons motion och huruvida skillnaden kan betraktas som endast en tolkningsfråga utan större principiell innebörd. Jag har sagt, att ingen kan läsa dessa två aktstycken och med bevarad politisk hederlighet och intellektuell redbarhet förklara, att någon skillnad inte finns.

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! När jag nu efter detta intressanta replikskifte skall försöka utveckla några av mina synpunkter på det föreliggande utskottsutlåtandet, kan det inte hjälpas om det i detta skede av debatten delvis blir fråga om upprepningar. Det har vid så många olika tillfällen från denna plats talats om behovet av ett friare system för prissättning av jordbrukets produkter än som varit möjligt med den nuvarande kalkylen. I dag är det tillfälle kommet då riksdagen går att uppfylla dessa önsknningar. Ändå kan det väl inte påstås att det råder någon särskild klang- och jubelstämning vid detta tillfälle. En och annan sorgens tår kläms i stället fram över totalkalkylens minne och alla känner sig osäkra inför vad som nu skall komma.

Det förslag till ny prissättningsmetod, som vi har att ta ställning till, bär inte heller prägeln av så mycken frisk djärvhet. Vägen från utredningens början fram till detta utlåtande är kantad av många kompromisser. Verkningstiden har i det nya systemet minskats från fem till tre år. Den kompromiss, som i

våras gjordes i jordbruksnämnden och som sedan legat till grund för propositionen, har utrustat det nya systemet med en hel del kryckor, på vilka utskottet dessutom påspikat ytterligare beslag, för all del kanske påsatta mest för syns skull.

Hur har då vi, som i utskottet närmast representerar konsumentensidan, kunnat vara med om dessa kompromisser? För min del får jag svara att jag har den uppfattningen att det är av stort värde, när man fattar ett beslut som detta, att man icke fattar det mot utan i överensstämmelse med jordbrukarnas uppfattning. Genom att vi nu från båda hållen har kunnat närma oss varandra uppnås den fördelen, att vi nästan allesamman inom den svenska riksdagen är i huvudsak eniga om det beslut, som vi väl under denna dag skall fatta.

Någon kanske invänder att denna enighet kan inte vara så värst mycket att hurra för. Den uppfattningen kan man få efter att ha hört det ganska hetsiga replikskiftet nyss och efter att ha tittat på detta utskottsutlåtande, till vilket fogats tio reservationer och där samtliga utskottsledamöter i något sammanhang förekommer som reservanter. Trots detta föreligger det emellertid på många viktiga avsnitt fullständig enighet. Detta gäller småbrukarfrågan, som ju dominerade i herr Holmbergs anförande nyss och som jag något tänker uppehålla mig vid. Därvidlag understryker utskottet att det är av stor betydelse för det mindre jordbruket, hur det allmänna prisstödet utformas, och uttalar i sammanhanget att småbrukets speciella förhållanden så långt möjligt bör beaktas.

Jag skulle tro att det är flera än jag i denna kammare som har den uppfattningen, att det tidigare har förekommit en hel del uppgörelser, där småbrukets produktion icke beaktats i tillräcklig grad. När vi nu är eniga om att prisstödet åt jordbruket skall utformas med

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

hänsynstagande till småbrukets intressen, bör väl dessa synpunkter även i framtiden bli vägledande vid de förhandlingar som stundar rörande priser under den kommande treårsperioden. Utskottet har dessutom framhållit att mjölkproduktionen utgör en väsentlig inkomstkälla för det mindre jordbruket och påpekar betydelsen av att man uppmärksammar risken, att vi kan bli ställda inför svårigheter när det gäller att klara mjölkförsörjningen i vissa större konsumtionscentra.

Ja, mjölkproduktionens lönsamhet är onekligen svag. Samtidigt är det så att konsumenterna med all rätt tycker att mjölken nu blivit dyr. Det finns i alla fall en risk som är större, inte minst med tanke på barnfamiljerna, och det är om ingen mjölk skulle finnas att köpa. I den mån det blir för dyrt för dem att köpa mjölk, måste dessa erhålla kompensation efter andra vägar.

Vi har märkt att de som varit motståndare eller i varje fall kallsinniga mot det nya prissättningssystemets genomförande i regel i sin kritik har skjutit fram småbruket, som enligt deras mening skulle bli i hög grad missgynnade, när jämförelser skall göras med 15-hektarjordbruken i södra Sveriges slättbygder. Men nu är det väl uppenbart — och det tycker jag att speciellt herr Holmberg i sin kritik borde ha tänkt på — att småbruket har varit missgynnade även med nuvarande totalkalkyl. Det har befunnit sig bland de s. k. minusvarianterna.

Här har diskuterats om sättet att räkna arbetstimmarna och timersättningen till jordbrukare i enlighet med lantarbetaravtalet. Det är fullständigt riktigt att småbrukarna skall ha ersättning i proportion till lantarbetarna, men man har i detta fall på totalkalkylens kostnadssida lagt den stora mängden arbetstimmar inom t. ex. det norrländska småbruket för att därmed motivera högre priser på produkter som småbrukarna, liksom alla konsumenter, fått köpa.

Det kan därför, såvitt jag förstår, knappast bli sämre för småbrukarna genom den nya prissättningsmetoden.

Det är väl ändå ingen som menar, att vi skulle använda oss av mindre jordbruk än som nu föreslås, när vi gör inkomstjämförelserna. De små jordbruket är ju många gånger föga rationellt skötta och åldersfördelningen bland deras brukare är sådan, att arbetsprestationerna av naturliga skäl inte alltid är särskilt höga. I skogsbygderna har småbruket dessutom aldrig varit avsedda att ge sina brukare full försörjning. Till många av dessa mindre jordbruk hör skog i sådan utsträckning, att ägaren redan nu, i många fall åtminstone, når upp till en inkomst i nivå med vad de mest yrkesskickliga industriarbetarna kan få. Andra småbruk är belägna i trakter, där storskogsbruket dominerar, så att ägarna därigenom kan få en arbetsinkomst. Huruvida jordbruket eller lönearbetet i skogen är den huvudsakliga inkomsten kan naturligtvis diskuteras, men lönearbetet borde väl vara det primära.

I samband med detta vill jag säga några ord om det allt vanligare påståendet, att jordbruket är en belastning för skogsbruket. Det kan gälla en del enskilda skogsägare, men det gäller däremot inte de jordbrukare i Norrland, som arbetar inom storskogsbruket. Tvärtom har detta omskrutna storskogsbruk ofta profiterat på det mindre jordbruket. Långa tider har arbetstillgången varit så ojämn och arbetslönen så låg, att innehav av jordbruk faktiskt varit en förutsättning för att folk skulle kunna arbeta inom storskogsbruket. Körarlönen är så låg, att jordbruket i huvudsak får svara för försörjningen av en häst, som behövs inom jordbruket bara ett par månader under året. De småbrukare, som nu satsar det mesta av sin arbetskraft på skogsbruket, bör väl också inom skogsbruket erhålla kompensation för kort arbetsäsong och en garanti för sin ålderdomsförsörj-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

ning. Det kan inte vara riktigt att utgifterna härför skall bäras av de små jordbruken, och det är ju inte rimligt att konsumenterna i sista hand skall betala kostnaderna.

Trots allt har småbruket visat sig äga stor livskraft. Att innehavaren äger sitt eget jordbruk och där själv får bestämma sin arbetstid, att han får umgås med naturen och alltid ha kontakt med sin familj är ju fördelar, som inte gärna går att beräkna i pengar. Timlönerna kan därför inte precis jämföras med lönerna för industriarbetarna, som jäktar igenom sin arbetsdag med stämpelur och tidsstudiemän i bakgrunden. Till vilket pris som helst kan förmånerna naturligtvis inte köpas, och standardskillnaden får inte bli för stor.

På många håll finns det emellertid småbruk i sådan utsträckning, att det inte går att komplettera dem med skog och där småbrukarna inte heller kan påräkna arbetsinkomst vid sidan om. Det kan här också vara så, att inre rationalisering med specialodlingar och dylikt inte kan genomföras. Då måste den yttre rationaliseringen fortsätta, även om det är risk för att landsbygden glesnar ut. Man uppehåller inte, såvitt jag kan förstå, en livskraftig landsbygd genom att binda kvar människorna vid fattigdomen. Finns det starka allmänna skäl att ha kvar dessa små jordbruk, då må kostnaden härför tas ut på ett annat sätt än över produktpriserna och av konsumenterna.

Vad jag har velat säga beträffande småbruket är alltså i koncentrat, att dess produktion bör betalas på ett sådant sätt att brukarna får skäligen ersättning för den tid det rimligen behöver ta att klara denna produktion. I övrigt bör förutsättningen för småbrukets fortbestånd vara, att brukaren får fullgod inkomstutfyllnad vid sidan om jordbruksarbetet genom arbete i egen skog eller genom löncarbete. Saknas denna förutsättning, är det inte konsumenternas sak att ge inkomstutfyllnad, utan då

bör småbruket slås samman med annat jordbruk eller läggas ned, om läget är sådant att sammanslagningen inte är möjlig. Eljest finns inte någon annan utväg än att låta brukarens inkomst vara lägre än den som i och för sig skulle vara riktig.

Utskottet är också enigt i fråga om potatisprodukterna. Personligen delar jag den mening som har framförts i motion nr 691 i denna kammare av herr Severin i Stockholm m. fl. Utskottet betonar att alla möjligheter att förbilliga framställningen av potatisprodukter bör tillvaratas och att man även på detta område bör komma fram till ett friare regleringssystem. Jag tycker att motionen på så sätt har blivit väl tillgodosedd. Jag hoppas att även motionärerna skall vara nöjda, liksom vi, som i utskottet stödde motionen, anser oss kunna vara det.

I fråga om sockerbetsodlingen är vi inte eniga. De tio utskottsledamöter som med lottens hjälp har blivit majoritet föreslår i motsats till propositionen att Sockerbolagets importmonopol skall bibehållas och att prissättningen på socker och sockerbetor årligen fastställs efter förhandlingar såsom har skett de senaste åren. Det är märkligt att inför Sockerbolagets importmonopol frihetslidelsen till och med hos folkpartisterna tagit slut. Det blir intressant att se utgången av dagens omröstning i denna sak och alldeles speciellt att se hur de norrländska bondeförbundarna kommer att uppträda i detta ärende. Måntro de kommer att bli mera skånska än jordbruksministern själv och rösta emot Kungl. Maj:ts proposition?

Det är för all del riktigt att sockerbetorna odlas företrädesvis av dem som man i södra Sverige betecknar som mindre jordbrukare. På denna vara finns, vilket herr Gustafson i Dädesjö nämnde, ett gränsskydd av 70 procent av importpriset. Detta kostar landets konsumenter över 100 miljoner kronor.

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

Det är ett något dyrbart stöd åt just denna typ av småbrukare.

Ett bibehållande av det nuvarande importmonopolet förhindrar också — eller försenar i vart fall — rationaliseringen av sockerindustrien. Den sockerbetsodling som vi bör upprätthålla på Öland och Gotland kan vi stödja på annat sätt, vilket även vi reservanter är beredda att medverka till. När vi nu skall uttala oss för ett friare reglerings-system på alla andra områden av jordbrukspolitiken skulle det se konstigt ut att, såsom blir fallet därest utskottet segrar — sockermonopolet kvarstår som enda monopol inom jordbruksnäringen. Jag förstår inte att det kan finnas anledning att göra detta undantag.

Jag ber, herr talman, att få sluta med att på denna punkt yrka bifall till reservationen av herr Anderberg m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Andreasson* (s), *Lundqvist* (s) och *Bark* (s).

Herr **HÆGGBLOM** (h):

Herr talman! Jag får bekänna att jag var inställd på att den debatt, som skulle föras här i kammaren om denna för jordbruket viktiga fråga, skulle präglas av samma vilja till samförstånd som kom till synes, när jordbruksutskottet behandlade frågan. Sedan herr Svensson i Ljungskile och herr Pettersson i Dahl angett tonen i debatten, verkar den nog mera som en illustration till den karlfeldtska dikten Demagogisk söndag: »Partiet, partiet, partit, partit, jag hör dit, jag hör dit.» Jag vill vitsorda, att den prägel som utskottets ärade vice ordförande herr Gustafson i Dädesjö lagt på sitt anförande stämmer bäst med den anda som rådde när vi inom fyra väggar försökte komma till rätta med detta problem, med givande och tagande och hänsynstagande till motioner och till yrkanden som framkom, även utan stöd av motioner, och vi hade inte inom utskottet detta sneglande på de partitaktiska synpunkterna.

Det har ju funnits en pikant detalj i den förda debatten. Det var den stora motion som bondeförbundarna lade fram vid höstriksdagens början. Inte minst genom skriverier i bondeförbundspressen fick man intryck av att det var en allvarlig familjeträta inom jordbruket. Men när vi i dag nu ser sista akten i — jag skall inte kalla det drama — denna lilla fars, verkar det som om familjefriden var återställd och som om såväl herr Pettersson i Dahl som herr Norup vore beredd att i likhet med grånade krigare i Fänrik Ståls sägner, som fäst med glädje sin egen strålande krans på den andres hjässa »om i byte han vunnit hans». Under sådana förhållanden har väl vi utomstående inte så stor anledning att lägga oss i saken.

I anledning av det resonemang som här förts om bondeförbundsreservationen — vilken herr Pettersson i Dahl tillät sig kalla en mycket förnämlig reservation — vill jag framhålla att denna reservation innebär ett fullkomligt kapitulerande från motionärernas sida inför både jordbruksutskottet och jordbruksministern. Ty observera, mitt herrskap, så som denna reservation är skriven talar herrar Tjällgren, Sigfrid Larsson och Pettersson i Dahl där om »vi» och »oss». Man avviker alltså från den vanliga formen för en reservation, d. v. s. att reservanter föreslår att utskottet skall säga det och det. Vidare slutar reservanterna i detta fall med att hemställa att riksdagen skall godkänna, inte vad som anförts av dem själva, utan vad utskottet anfört, vilket betyder att riksdagen skall godkänna utskottets förslag om avslag på alla punkter i motionen, såsom förslaget redovisas i utskottsutlåtandet.

Nog får väl herr Pettersson i Dahl medge att så »förnämliga» reservationer i fråga om oriktighet och osäkerhet har dess bättre inte förut presterats inom jordbruksutskottet, och det skall bli intressant att se, om man över hu-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

vud taget från bondeförbundshåll kommer att rösta för en reservation, där reservanternas i klämman skriver bort vad som anförts i motiveringen och i stället ansluter sig till vad utskottet anför.

Herr Norup har ju i sitt anförande här understrukit vilket viktigt beslut som riksdagen nu skall fatta, och han har även uttryckt sin glädje över att därigenom kunna uppfylla löftet i koalitionsregeringens regeringsförklaring om att ge jordbruket ett prisreglerings-system som inte skulle verka reglerande i detalj men som dock skulle förverkliga 1947 års beslut om inkomstlikställighet mellan jordbruket och övriga grupper i samhället. Jag har inte anledning att på något sätt korrigera jordbruksministern på denna punkt, utan jag vill foga mig till dem som framför sina gratulationer till honom. Herr Norup har, vi får väl säga av olyckliga omständigheter, ibland framstått som det lilla problembarnet i koalitionsregeringen under detta sista år, och när koalitionsregerandet nu sjunger på någon av de sista verserna, är det ju glädjande att han fått förverkliga något som för honom nog har varit en hjärtesak.

Av vad jag nu sagt framgår, att jag för min del inte har anledning att upprepa vad som är betydelsefullt i den proposition som väl nu kommer att godkännas av riksdagen. Jag vill bara i korthet redovisa, varför vi på högerhåll har kunnat acceptera förslaget — våra reservationer avser endast vissa förtydliganden och tillägg. Att vi kunnat acceptera förslaget beror i första hand därpå, att det ger jordbruket den inkomstlikställighet som utlovades 1947 men beträffande vilken det sedan varit rätt knaggligt med förverkligandet. Nu är dagen bestämd när denna inkomstlikställighet skall komma till stånd — det skall ske den 1 september nästa år — och vi har också fått klart fastställt, med vilka inkomstgrupper jordbruket

skall likställas. Det har emellertid varit en rätt lång lidandes historia som detta löfte från år 1947 har haft. År 1951 skedde det en höjning av lantarbetarlönen som var mindre än höjningen av industriarbetarlönerna, och därigenom minskades alltså likställigheten mellan jordbrukarna och andra grupper. År 1952 skedde det en förbättring av lantarbetarlönen och vi kom alltså ett stycke på väg mot genomförandet av likställigheten, men år 1954 försämrades återigen lantarbetarlönen i förhållande till industriarbetarlöner, och gapet blev alltså större. År 1955 kom det visserligen till stånd en förbättring av lantarbetarlönen i förhållande till industriarbetarlöner, men som resultat av den hårda kritik, som framfördes i vissa konsumentorgan, tillerkändes inte jordbrukarna vid uppgörelsen i våras samma ersättning för sitt eget arbete som skulle utgå enligt lantarbetaravtalet. Man fick på detta sätt avstå från ungefär 200 miljoner kronor av det belopp som hade behövts för att jordbrukarna skulle få samma lön som lantarbetarna, räknat med 3,5 procents minskning av jordbrukets arbetskraft.

Utvecklingen har alltså inte tidigare varit så särskilt gynnsam med hänsyn till inkomstlikställigheten. Och när det nu föreligger ett förslag om förverkligande av denna inkomstlikställighet och detta förslag egendomligt nog inte bara är ett förslag, som Kungl. Maj:t efter en utredning och ett remissförfarande lägger fram för riksdagen, utan förslaget också har i sina huvuddrag blivit godkänt som en kompromiss mellan jordbrukets organisationer, Landsorganisationen och Kooperativa förbundet, då måste förslaget, inte minst ur jordbrukets synpunkter, utgöra en värdefull grund för de kommande årens jordbruksprissättning. Jordbruket har ju under de förhandlingar, som de sista dagarna skett i syfte att komma till rätta med frågan om ersättning för skörde-skadorna, med glädje kunnat konstatera

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

att när de stora konsumentorganisationerna i en överenskommelse gett löfte om något sådant som fyraprocentregeln, då står de vid detta löfte. Eftersom hela förslaget om det nya prissättnings-systemet som sagt också bygger på en kompromiss mellan de stora organisationerna på producent- och konsument-sidan, har vi på högerhåll varit mycket aktsamma med att föreslå förändringar, som skulle innebära att karaktären av kompromiss på något sätt rubbades och att de konsumentorganisationer, som står bakom propositionens förslag, alltså skulle kunna känna sig befriade från sin anslutning till denna kompromiss. Det som yrkades i bondeförbundsmotionen var nog på gränsen för att inte säga i vissa fall över gränsen. Det är bara att vara belåten med att man har dragit sig tillbaka på det sätt man i själva verket nu har gjort.

Om de av kammarens ärade ledamöter, som tidigare har varit bekymrade för jordbrukskalkylen och ansett, att jordbruksutskottets representanter när de står här i talarstolen talar över huvudet både på dem som sitter i kammaren och på dem som sitter på läktaren, tror att det skall bli gynnsammare tider för dem, när detta system i framtiden diskuteras, kommer de nog att i rätt stor utsträckning bli besvikna. Ty vad är det man opererar med i det nya systemet? Jo, med mittpriser och prisgränser, som har olika procent för olika produkter, med fasta och rörliga importavgifter, med inlösenpris för spannmål och oljevaxter, med inblandningstvång för brödsäd och oljeväxtprodukter, med fem procent- och sex procentspärregler och dessutom med regleringsavgifter, som jordbrukarna själva skall ta ut för att klara exporten av sina produkter. Inte blir det någon lättjefull framtid för den, som skall syssla med detta. Likväl är det ett system, som är värt att acceptera. Det är ett system med inom vissa gränser fritt rörliga priser, ett system som befriar

oss från de årliga pristrätorerna. Det ger jordbruket möjlighet att fungera på i stort sett samma grunder som näringslivet i övrigt. Som motvikt mot större risker får den enskilde jordbrukaren större möjligheter än hittills att tillgodogöra sig vinst på grund av såväl rationalisering som egna initiativ och egen duglighet.

Vad riskerna beträffar bör man dessutom komma ihåg, att de har inte heller varit obefintliga i det förevarande systemets slutskede. Om jag inte är fel underrättad, blev slutresultatet av 1954/55 års prisreglering ett icke beräknat underskott för jordbruket på flera hundra miljoner kronor. Resultatet av den överenskommelse, som träffades i våras, vet vi visserligen inte ännu, men för dagen räknar man med ett underskott på 771 miljoner kronor, varav 340 miljoner blir täckta genom subventioner och prishöjningar, medan återstående belopp är de pengar jordbruket får räkna som den risk det självt måste stå.

De fyra reservationer, som förekommer från vår sida, bör inte undanskymma den enighet i stort, som förelegat beträffande principerna och även alla viktiga detaljer. Jag skall emellertid be att få lämna en redogörelse för deras tillkomst och innebörd, eftersom man måste känna till deras bakgrund för att förstå dem.

Utskottsarbetet började med att de socialdemokratiska ledamöterna mycket bestämt tog avstånd från bondeförbundsmotionen. Den ståndpunkten vidhöll de under hela sakbehandlingen. Här om vittnar även delvis utskottets klämmor, vari det yrkas avslag på bondeförbundsmotionen i fyra punkter och varav det framgår, att denna icke i något fall har givit anledning till något ståndpunktstagande hos utskottet. Detta hindrar inte, att bondeförbundsrepresentanterna under utskottsbehandlingen påverkade utformandet av olika detaljer i utlåtandet. Att höger- och

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

folkpartimotionerna rön­te ett något bättre öde framgår också av utskotts­klämmarna. Jag skall inte stå och skrappa därom, men så gick alltså sak­behandlingen i utskottet.

Sedan gick utskottet till att justera skrivningen. Då skedde, från vår syn­punkt sett, ett direkt omslag i tempera­turen på den socialdemokratiska sidan. Ett par ledamöter av utskottets social­demokratiska grupp besökte på morgo­nen kanslihuset — jag mötte dem; jag vet således vilka det var och kan even­tuellt sätta in deras namn i kammarens protokoll, om det behövs. När utskotts­utlåtandet därefter skulle justeras, kunde vi konstatera, att det inte fanns nå­gon möjlighet för högern att få ett enda ord ändrat medan socialdemokraterna däremot visade en mycket stor kom­promissvillighet beträffande bondeför­bundets ändringsönsksningar. Jag vet inte vilken grad av behandling de båda utskottsledamöterna utsattes för i kans­lihuset, men resultatet blev i varje fall en fullständig ovillighet att på något sätt jämka skrivningen i enlighet med högerns och folkpartiets önsksningar. Kanske tyckte man, att det var så ljuvt att vila i koalitionen armar igen, att man inte ville ryckas bort därifrån, eller kanske överansträngde man sig genom den kompromissvilja man nödgades visa gentemot bondeförbundet och orkade sedan inte hjälpa fram några andra synpunkter. För att fortsätta med Fänrik Ståls sägner så var de båda kom­promissarierna i varje fall inte som landshövdingen, vars ansikte sken av ett inre sken därför att han hade ett gott samvete. Resultatet blev, att när vi inte på något sätt kunde få våra syn­punkter beaktade — i ett fall gällde det ett enda litet ord, som vi ville ha med, men man sade nej — så hade vi ingen­ting annat att göra än att visa vad vi velat skriva och föreslå. Detta finns i våra reservationer, och jag skall be att få nämna dem med några ord för var och en.

Den första reservationen gäller det allmänna uttalandet om den framtida jordbrukspolitiken och avsättningen av överskottsproduktionen. I utlåtandet står mycket som man nog skulle vilja ha en ändring på. Herr Svensson i Ljungs­kile har räddat sig genom att ställa ett särskilt yrkande och peka på vad han tidigare velat framhålla. Vi har nöjt oss med en reservation på en bestämd punkt. Det gäller frågan om den främsta förutsättningen för att jordbruket i framtiden skall få den ut­lovade inkomstlikställigheten. Där sä­ger utskottet — och man citerar här departementschefen — att den främsta förutsättningen är att jordbruket icke producerar ett pristryckande överskott för export. Det är möjligt och troligt att jordbruksministern vet vad han skrivi­vit. Han har tidigare haft den stånd­punkten, att jordbruket inte skall pro­ducera för export. Jag tänkte dock, att den tid som förflutit sedan herr Norup gjorde detta uttalande hade lärt honom ett och annat. Jag vet emellertid inte om utskottet vet vad det skrivit när det framhåller, att den främsta förutsätt­ningen för att jordbruket skall få in­komstlikställighet är, att det inte pro­ducerar ett pristryckande exportöver­skott.

Den främsta förutsättningen för att jordbruket skall få en med andra nä­ringar jämförlig ställning här i landet måste vara, att jordbruket till fullo ut­nyttjar alla sina produktionsfaktorer och utnyttjar dem i den utsträckning, de vid varje tidsläge står till jordbru­kets förfogande. Det går inte att produ­cera mindre och låta bli att exportera och tro, att man på det sättet skall få högre priser. Just nu har vi upplevt, att vi fått en jordbruksproduktion som till följd av torkan inte ger något nämn­värt över till export. Det blir litet spannmål över och litet ägg, men det blir inte alls så mycket som förut. Vad har resultatet blivit av detta? Jo, pri­serna får på hemmamarknaden höjas

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

ganska avsevärt på många av jordbrukets produkter. Det kan inte vara en klok formulering att säga att förutsättningen för inkomstlikställighet skall vara, att jordbruket inte fullt utnyttjar sina produktionsmöjligheter. Detta har vi velat ge uttryck för i den första reservationen.

Den andra reservationen gäller en detalj, hur man skall beräkna inkomstlikställigheten. Där har departementschefen och utskottet godtagit jordbruksprisutredningens uppfattning, att när en jordbrukares arbetsinkomst skall beräknas, skall avdrag från bruttoinkomsten inte göras för ränta på det kapital som han disponerar över och som uppkommit genom prisstegringar. Sådant genom prisstegring framvuxet eget kapital disponeras emellertid endast av jordägare som har förvärvat sina jordbruk före prisstegringarna. Sådant kapital disponeras inte av nytillträdande jordbrukare och inte heller av arrendatorer. Beräknar man denna inkomstlikställighet under hänsynstagande till dessa prisstegringar, så betyder det, såvitt jag förstår, att man får ett prisläge för jordbruket som blott blir tillfredsställande för äldre jordbrukare. För dessa innebär det inte någon lockelse att lämna sina jordbruk och övergå till industriarbete. Tack vare att de kommer i åtnjutande av dessa prisstegringar som tillgångar har de en fördel som de inte skulle ha som industriarbetare. Beträffande arrendatorer och yngre jordbrukare måste mittpriset, som på detta sätt uträknas för likställighet, innebära att om man väljer industriarbete i stället för att starta som jordbrukare med eget eller arrenderat jordbruk, så får man en bättre arbetsinkomst.

Vi tycker att detta inte är riktigt tilltalande. Jordbruket behöver ju binda yngre människor till sitt arbete, sådana människor som kan fortsätta där de gamla slutar. Vi har velat påpeka detta och har, utan att använda någon matematisk formulering, endast anbefallt att

hänsyn skall tas till detta. Man vet att 25 procent av jordbrukarna är arrendatorer, och det måste finnas en möjlighet att låta detta faktum påverka den siffra som för basjordbrukets del skall representera inkomstlikställigheten.

Vår tredje reservation gäller omprövningen efter den första treårsperioden. Det var just i fråga om formuleringen här som herr Svensson i Ljungskile tillät sig en del uddigheter. Han sade att högern hade svårt att jämka samman åsikter, som representerades av Liedberg i Skåne och Märta Boman i norr och några stycken i Mellansverige. Det är självklart att sådana svårigheter föreligger. Jag förmodar att herr Svensson i Ljungskile är väl insatt i de svårigheter som föreligger när man skall jämka ihop ett jordbruksprogram, där Dagens Nyheter och Expressen och den jordbruksvänliga delen av den övriga folktoppressen skall få sitt.

Herr Svensson i Ljungskile har sannolikt också personlig erfarenhet av vilka svårigheter det bereder att skriva om jordbrukspolitik i både Expressen och t. ex. Västerbottens-Kuriren, som ju intar helt olika ställningar i jordbruksfrågorna. Visst föreligger det svårigheter för ett parti som högern med jordbruksrepresentanter från hela landet! Jag kan emellertid försäkra herr Svensson, att tillkomsten av denna detalj inte skett därför att vi velat gå armkrok med bondeförbundet. Det förhöll sig så att vi i oktober månad här i Stockholm drog samman representanter för hela högerpartiets jordbruksråd, och från alla håll deklarerades då en känsla av ovisshet inför vad som skulle ske. Det var självklart att man i detta fall åberopade de synpunkter, som framförts i jordbruksprisutredningens alternativ 2, vilka pekar på vad som kan hända ute på världsmarknaden. Nu är ju detta prissättningssystem som föreslås av utskottet inte absolut fastlåst. Jordbruksministern, som sitter i regeringen och vet vad som kan hända på högre plan,

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

har sagt att systemet måste bli föremål för översyn om växelkurserna skulle avsevärt förändras. Utskottet har tagit fasta på katastroffall till följd av skörde-skador och skrivit, att vi, om sådana uppkommer, inte kan nöja oss med ett system som det nu föreslagna utan måste tillgripa andra åtgärder. Vi reservanter har, med hänsyn till den ovisshet som råder på världsmarknaden för jordbruksprodukter och jordbruksförnödenheter, velat ha en litet fylligare formulering i fråga om möjligheterna till omprövning. Vi vet visserligen att spärrarna finns och att de skall kunna göra sin nytta, men man kan nog befara att både femprocentspärren och sexprocentspärren kommer att verka med ganska lång tidsutdräkt efter det att en olycklig situation har inträtt. Vi har därför velat i utlåtandet införa, att om utvecklingen skulle leda till faktiska priser, som i så hög grad avviker från mittpriserna, att den åsyftade inkomstlikställigheten uppenbarligen icke upp-nås, systemet redan under övergångs-tiden bör kunna omprövas. Det betyder inte att vi velat kasta allting över bord, som antingen herr Svensson i Ljungs-kile eller herr Pettersson i Dahl sade. Jag har litet svårt att skilja dem åt, ty de talar naturligtvis olika ord men i delvis ungefär samma känsloläge. Vår inställning betyder alltså bara, att man får rätta till vad som behöver rättas till.

Jag skall sedan bara nämna den fjärde reservationen, som gäller en resultatutjämnning i fråga om beskattningen. På den punkten har utskottet inte velat ta ställning i detta sammanhang, då utskottet ansett det vara en bevillningsutskottsfråga. Jag kan medge att motionens formulering var sådan, att utskottet hade fog för detta ståndpunktstagande. I motionen begärdes faktiskt att utskottet skulle komma med ett förslag, och det ligger givetvis inte inom jordbruksutskottets domäner. Nu har vi i stället fört reservationen in på den linjen, att vi begär

en utredning, och en sådan hör i mycket hög grad hemma i det sammanhang som nu diskuteras. Principen med dessa rörliga priser under en treårsperiod bygger nämligen på att om ett år går illa, skall ett annat år kunna gå så mycket bättre. Man hoppas att mittpriserna skall kunna garanteras, fritt rörliga som de är inom vissa gränser, så att jordbrukaren, när de tre åren gått, har fått kompensation för eventuella förluster. Det är ju en klok utformning, men den kräver absolut en möjlighet till resultatutjämnning i skattehänseende. Om vi säger att en jordbrukare ett år förlorar 5 000 kronor och nästa år likaledes 5 000 kronor men det sista året i stället får en vinst på 10 000 kronor, så har visserligen dessa förluster och vinster tagit ut varandra, men när jordbrukaren har betalat skatten på det tredje årets vinst har han inte samma förmögenhetställning som han hade innan han började få det första årets förlust, utan kanske mellan 3 000 och 3 500 kr. mindre. Det hade därför varit önskvärt att samtidigt med detta förslag, som bygger på resultatutjämnning mellan olika år i fråga om jordbrukets inkomster, kunnat framläggas förslag om en lagstiftning som möjliggjorde en resultatutjämnning ur skattesynpunkt. Detta kan emellertid inte jordbruksministern, som ju haft sina utredningar att föra fram, råda över. Vi vet dock att denna fråga är föremål för intresse, och vi har menat att då situationen är den, att frågan om resultatutjämnning i skattehänseende skall prövas, borde resultatutjämnningen för jordbruket brytas ut och behandlas särskilt i en snabbutredning. Detta är alltså vad vi i detta avseende yrkat i vår reservation.

Slutligen vill jag endast säga ett par ord om sockerfrågan. Den uppfattning som står mig nära kommer att utförligare redovisas i ett senare anförande av en annan ledamot av denna kam-mare.

Det system som departementschefen

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

förordar måste i varje fall för nästa år — och jag tror det blir så i framtiden också — innebära att den del av betpriset, som skall betalas av Sockerbolaget, varierar efter eventuella förändringar av fabrikspriset på socker. Så står det åtminstone i den socialdemokratiska reservationen, och jag tror det är riktigt. Odlarna och industrien får alltså dela förlustrisker och vinstchanser. Det betyder att sockerbetsodlarna inte på förhand vet något om betpriset, medan vi ger både brödsädsodlare och oljeväxtodlare tryggheten av fasta och fixa inlösenpriser för de produkter de saluför, när produkterna är skördemogna. Vad sockerbetorna beträffar har vi att räkna med att odlaren inte kan ligga och reglera leveranserna till dess det blir en bättre konjunktur. Han måste absolut leverera när Sockerbolagets fabriker är i gång och när han kommenderas att leverera, och han får ta det prisläge som då råder. Jag tror att det är skäl att ta hänsyn till detta, i varje fall under de närmaste tre åren, annars är det risk för att odlingen reduceras, och den reduceringen anser jag inte vara försvarlig ur beredskapsynpunkt. Jag tycker att det ännu är litet för tidigt att glömma krisåren, då vi tack vare sockerbetsodlingen hade en visserligen ransonerad och för många hushåll otillräcklig sockertillgång men en tillgång som i alla fall gjorde försörjningen i Sverige ofantligt mycket bättre än i många av kriget berörda länder.

Sockerbetsodlingen är i behov av ett starkare skydd än det som propositionen har tillämnat. I varje fall behöver vi få tid på oss att se, om de rationaliseringsåtgärder, som kan vidtagas inom både odling och fabrikation, kan bli av den storlek som jordbruksprisutredningens majoritet förutsatte, när den framlade det förslag som reservanterna har accepterat.

Med dessa ord, herr talman, ber jag för min del att få yrka bifall till utskottets förslag med de ändringar som

framgår av de reservationer som fogats till utlåtandet av herr Eskilsson och mig.

I detta anförande, varunder herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herr Svensson i Krokstorp (h).

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hæggbloom började med att i bästa veckotidningsstil avslöja vissa interiörer. Han talade om att han utanför kanslihuset på morgonen före utskottssammanträdet hejade på ett par utskottskamrater, och han visste vilket ärende de var ute i. Han menade att det var det kompromissärende som senare på dagen presenterades i utskottet.

Om det var mig han åsyftade — jag hejade på herr Hæggbloom på morgonen, men det hör egentligen inte hit — vill jag säga, att det kompromissförslag som presenterades inte var så tokigt, eftersom högerns båda kloka karlar i utskottet accepterade det.

Sedan klagade herr Hæggbloom över att högerrepresentanterna vann så litet i utskottet. Ja, det kanske de gjorde, men det berodde väl på att de satt med så dåliga kort.

Den första av de reservationer som herr Hæggbloom yrkade bifall till är återgiven på s. 75. Där förutsattes att några statsåtgärder i syfte att begränsa jordbrukets produktion att blott avse hemmamarknaden icke bör vidtagas. Jag vet inte riktigt vad herr Hæggbloom åsyftar, men han kan väl inte gärna mena annat än de statliga rationaliseringsåtgärderna, vilka inte berörs i detta sammanhang.

Sedan säger han att den produktionsapparat jordbruket förfogar över möjliggör en produktion, som överstiger vårt folks behov av livsmedel, men att det är en förutsättning för att inkomstlikställigheten skall vidmakthållas, att

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

de möjligheterna får utnyttjas. Jag kan inte finna att utskottet har sagt någonting annat i sin skrivning. Jag kan hänvisa till s. 5, där utskottet säger: »Den ökade produktionen har främst åstadkommit genom en effektivare användning av tillgängliga produktionsresurser. Trots att överskottspartier under senare år i regel har sålts till utlandet till lägre priser än de inländska, får exporten i fråga anses ha varit samhällsekonomiskt lönande.»

I reservationen till punkt 2 om inkomstlikställigheten säger herr Hæggbloom att arrendatorer och nytilträdande jordbrukare bör få tillgodoräkna sig ränteinkomsten fullt ut. Vi rör oss emellertid i hela detta system med genomsnittsförhållanden och kan inte gärna ta hänsyn till extremer. Det är väl knappast möjligt att plocka ut gruppen arrendatorer och nyetablerade jordbrukare och fastställa specialregler för dessa.

Herr HÆGGBLOM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar herr Gustafson i Dädesjö för att han påminner om en sak som jag hade tänkt säga men glömde bort. Den där behandlingen som skedde uppe i kanslihuset ledde inte till någon olycka i fråga om utskottsutlåtandet, ty som herr Gustafson i Dädesjö mycket riktigt framhåller röstade vi för detta förslag. Vad som ur vår synpunkt var olyckligt var, att det tycks ha dragits ned en järnridå för möjligheterna för högern att få ett enda ord ändrat i utskottets skrivning. Den synpunkten kom väl fram när jag resonerade om varför vi ansåg att vi behövde reservera oss. Kan man inte åstadkomma en sammanjämkning, talar man ju om vad man velat göra. Det är fullt juste.

Det jag avser med uttrycket »statspåverkan på produktionen» är inte bara rationaliseringen. Om man skriver som utskottet har gjort och lovar riksdagen,

att det skall åstadkommas en likställighet, men att en förutsättning är, att det inte frambringas något pristryckande exportöverskott, då kan en makthavande riksdag göra praktiskt vad som helst.

Vad gäller vår reservation nr 2 är det klart att vi menar att genomsnittsförhållandet måste komma till synes när likställighetsinkomsten skall räknas ut. Och vi menar, att om det är 25 procent av jordbrukarna, nämligen arrendatorerna, som inte har någon glädje av prisstegringarna på jordbruksfastigheterna, skall man ta hänsyn till dem när man räknar ut genomsnittet.

Herr AHLSTEN (fp):

Herr talman! När man nu låter ett gammalt system liksom gå i graven och man försöker skaffa någonting nytt, är det ju lämpligt att — som brukar ske i sådana fall — åtminstone kasta en blick tillbaka på vad det systemet, som nu har fullgjort sin insats i det svenska folkhushållet och det svenska jordbruket, egentligen har betytt under de gångna åren.

Så sent som 1952 redovisade statens jordbruksnämnd att det system vi nu har, jordbruksregleringen, hade tillfört de svenska konsumenterna billigare livsmedel i en omfattning som motsvarade cirka 300 miljoner kronor föregående år. Vi har haft detta system under en tid, då världsmarknadspriserna växlat i mycket hög grad, samtidigt som vi här hemma i Sverige kunnat hålla ett någotsånär stabilt prisläge. Det har inneburit att konsumenterna under tidigare år fått mycket stor förmån genom systemet, under det att jordbrukarna de sista åren har haft förmån av det system som vi nu har.

Men systemet har ju också för jordbrukets del inneburit en trygghets känsla, som gjort att jordbruket varit villigt att rationalisera och investera mer än man skulle ha gjort om man

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

hade fått lov att anpassa investeringskostnaderna efter mera osäkra inkomstförhållanden. Detta i sin tur har gjort att man kunnat räkna med en betydande rationaliseringsprocess, som med det system vi har haft helt och hållet har kommit de svenska konsumenterna till godo.

Vi skall vara så pass ärliga att vi skall erkänna, att detta system har fyllt en utomordentlig uppgift under den tid som gått. Att vi nu i dag befinner oss i ett läge, där vi får lov att vidtaga andra åtgärder, förringar inte betydelsen av det som har varit. Det är säkert viktigt att man i dag söker sig fram efter andra linjer, och det är också därför med tillfredsställelse man konstaterar att i stort sett råder enighet om den nya riktlinje som man skall tillämpa.

Herr talman! Innan jag ger mig in på frågor som jag speciellt tänkte tala om, vill jag säga något om den allmänna översikten av överskottsproduktionen av jordbruksprodukter, som här redovisas. Det heter på sid. 3 i utlåtandet: »Förutsättningen för att man skall kunna vidmakthålla en inkomstnivå för jordbruketsbefolkningen, som motsvarar den i 1947 års riksdagsbeslut åsyftade inkomstlikställdheten med jämförliga befolkningsgrupper, är sålunda — vid i stort sett oförändrad struktur av den internationella marknaden — *på längre sikt*, att inga pristryckande överskott kommer att föreligga.» Jag hoppas att detta uttalande från departementschefens sida, som också utskottet för sin del har accepterat, inte innebär att ett hundraprocentigt effektivt utnyttjande av jordbrukets produktionsapparat, som kan leda till en viss överproduktion i landet, får tas till intäkt för att riksdagen skulle vara frikallad från sitt ansvar att se till att en inkomstlikställdhet kommer att upprätthållas emellan de jämförbara grupper, som den kungl. propositionen hänvisar till. Ty skulle det vara på det sättet, befinner sig

jordbruket i en mycket besvärlig anpassningssituation, där man får se till att inte ett överskott kommer att uppstå. Och hur man skall klara den saken vet jag inte med hänsyn till de olika skördeutfall som man får år från år. Regnar det mycket får man en god skörd, och blir det torrt som i år får man en mycket dålig skörd, och läget kan växla oerhört från fall till fall.

Det finns sedan också ett allmänt uttalande på sid. 4. Det talas om den fortsatta rationaliseringen och utvecklingen på jordbrukets område i allmänhet. Det refereras fortfarande till att man skall söka nybilda bruksdelar med storleken 10—12 hektar, och detta skall vara målsättningen i fortsättningen.

Jag har här i kammaren för några dagar sedan sagt, att jag tror att den målsättningen är riktig när det gäller slättbygderna i vårt land. Men den är inte riktig när det gäller skogsbygderna, ty här skapar man ju i skogsbygden ett jordbruk som ger full selsättning. Men dessa brukare har inte förmånen av de klimatiska förhållanden som södra Sverige har i allmänhet. Skogsbygden har helt andra arbetsförhållanden, och dessa jordbruk måste arbeta med komplement av skog.

Nu har ju hela utvecklingen gått därhän att det är brist på skogsarbetare, och man kan fråga sig om det är rimligt att staten inom skogsbygden, där vi har 75 procent av våra småbruk, fortfarande fasthåller vid detta generella uttalande som riktpunkt för rationaliseringen av det svenska jordbruket i fortsättningen. Detta kan inte vara riktigt i dag. Det är för att freda mig — eftersom jag inte har kunnat knyta någon reservation till utskottets uttalande — som jag har velat säga detta, läget i skogsbygderna nu är ett annat än det var 1947 och man kan inte generalisera på denna punkt, utan man måste beakta de ändrade förhållanden som har inträtt i skogsbygderna med

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

hänsyn till det stabila priset på skogsprodukter i jämförelse med de prisförhållanden som var rådande år 1947, då man i stort sett inte kunde bedöma utvecklingen på detta område och då skogsprodukterna hade legat i ett mycket dåligt prisläge under många år. Läget är nu ett annat, herr talman, och därför har jag velat anföra denna synpunkt när det gäller de allmänna riktlinjerna för jordbrukspolitiken under den tid som kommer.

Nu har det ju här förts en mycket ingående debatt om utskottets kompromisskrivning i vad gäller den jämförelsegrupp som man skall räkna med för att få fram likställighet för jordbrukarna med andra folkgrupper. Därför skulle jag för min del inte ge mig in i den debatten, om det inte vore så att jag sitter med i jordbrukets förhandlingsdelegation och följaktligen befinner mig i den synnerligen penibla situationen, att jag måste tyda vad herr Gustafson i Dädesjö och herr Pettersson i Dahl har sagt här i dag. Jag måste erkänna att jag är fullständigt oförmögen att klara den situationen, ty vad som här är sagt kan ju tydas hur som helst. Det är så riktigt vad herr Svensson i Ljungskile har sagt, att det finns flera olika tolkningar av vad som sägs om att man skall beakta omfattningen av jordbruket inom de olika ortsgrupperna. När man här har räknat fram ett jämförelsetal — vilket man har gjort redan i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition, vars linje folkpartisterna följer på denna punkt — har man kommit fram till ett tal som mycket litet avviker från ett aritmetiskt medeltal mellan talen för ortsgrupperna 2 och 3. Den skrivning som förordas från utskottet måste emellertid förutsätta att jordbruket har lika stor omfattning inom ortsgrupp 3 som ortsgrupp 2, ty innebörden måste ju vara att man skall väga ihop de tal, som man får från de olika ortsgrupperna, med hänsyn till jordbrukets omfattning inom grupper-

na. Jag hoppas att herr Pettersson i Dahl har försäkrat sig om att jordbrukets omfattning inom grupp 3 är minst lika stor som inom grupp 2. I annat fall har han ju gjort jordbruket en verklig björntjänst.

Det är farligt när ett utskott på detta sätt förelägger riksdagen en viss skrivning för godkännande och man inte känner till hur det ligger till med det statistiska materialet.

Jag hoppas som sagt att herr Pettersson i Dahl har försäkrat sig om att jordbrukets omfattning inom ortsgrupperna är sådan som jag nu har sagt. Jag vet hur det ligger till i dag, och jag vet att det inte blir lätt att klara upp den här saken, alldeles fränsett att man kan tolka utskottsbetänkandet på olika sätt.

Nu trodde jag mig förstå av herr Gustafsons i Dädesjö uttalande, att vi skulle få rätt att med beaktande av utskottets generella skrivning egentligen tyda denna precis hur vi vill.

Jag röjer ingen hemlighet om jag säger, att vi i förhandlingsdelegationen och nämnden diskuterade Kungl. Maj:ts proposition på denna punkt och sade, att vi inte begrep hur detta skulle tydas men att riksdagen skulle få tyda det. Jag måste säga att den tydning som ges av utskottet är förfärande, ty den ställer denna fråga i en ännu oklarare dager än den var i tidigare.

Herr Gustafson i Dädesjö säger att detta är en skrivning som är ett försök till ett klarläggande. Jag får lov att instämma i att det är ett försök, även om försöket har lett till någonting helt annat än vad man avsåg.

Nu kan jag ju förstå att socialdemokraterna här har varit utsatta för en politisk kraftpåverkan från herr Petterssons i Dahl sida, men hur högern kan befinna sig i samma belägenhet och biträda utskottet, kan jag inte riktigt förstå, ty det är ju egentligen vad som har skett här, att högerpartiet har anslutit sig till denna synnerligen

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

oklara skrivning på en av de viktigaste punkterna i hela denna nya prispolitik.

Jag kan inte finna annat, herr talman, än att det bara finns ett sätt att ge klart besked på denna punkt, nämligen att rösta på Kungl. Maj:ts förslag, som uppstas i folkpartiets reservation. Därigenom bringar man klarhet på denna punkt.

Jag skulle också vilja säga några ord om sockret. Det har inte talats så mycket om sockret här, och det förstår jag, ty frågan om sockret är ju så pass invecklad att det kanske inte är så många som här vågar ge sig in på den i detalj.

Nu vill jag först, herr talman, hänvisa till vad utskottet säger på denna punkt sist i sitt utlåtande: »Utskottet vill slutligen understryka, att på längre sikt samma prissättningssystem bör tillämpas för socker som för andra jordbruksalster. Av vad ovan anförts framgår emellertid, att det torde vara förenat med stora olägenheter att redan fr. o. m. produktionsåret 1956/57 genomföra departementschefens förslag och att avgörande skäl sålunda talar för att i fråga om sockernäringen det nuvarande prissättningssystemet bibehålles under den kommande treårsperioden. Utskottet förutsätter, att man under denna period grundligt förbereder införandet av det i propositionen föreslagna systemet eller ett annat friare system, vartill en fortsatt utredning kan ge anledning.»

Utskottet har således tydligt sagt ifrån, att det är ett uppskov med genomförandet som vi förordar och att man i princip accepterat, att man skapar ett friare system på detta område. Men man menar att det är riktigt, att man får alla förutsättningar klarlagda, så att man inte genomför ett system, som sedan, när det skall sättas in i praktiskt handlande, kommer att stöta på mycket stora svårigheter. Hur ligger det då till på detta område? Det har tidigare sagts, att det avviker väsentligt från vad som

gäller den övriga delen av jordbruksproduktionen.

Den reglering av sockernäringen, som vi nu har, har ju varit i kraft sedan 1929. Den kom således till, innan någon annan jordbruksreglering genomförts här i landet. Den har i huvudsak byggts på att Sockerbolaget för statens räkning handhaft importen av socker och att det billigare eller dyrare sockret, som man måst importera utifrån, fått slå igenom i konsumentpriset, samtidigt som man genom förhandlingar mellan jordbruksnämnden och Sockerbolaget har försökt kontrollera bolagets ekonomiska utveckling. Man har sålunda försökt se till att en viss rationalisering har genomförts och att bolaget inte fått tillskansa sig onödiga pengar för utdelning på aktier o. s. v. Jag vill påminna om att utdelningen på aktierna under lång tid varit begränsad till tre procent.

Nu redovisar Sockerbolaget i sin skrivelse, att under tiden från 1940 till 1951 medförde detta system ett förbilligande av sockret för konsumenterna under denna period med inte mindre än över 700 miljoner kronor. Det innebar samtidigt, att vi här i landet hade en beredskapsodling, som gjort det möjligt för oss att upprätthålla en ransonering av socker, som var tillfredsställande för det svenska folkhushållet under de år då kriget varade. Det gäller således här i allra högsta grad en beredskapsodling.

Det framgår också av den proposition som här föreligger. Man begränsar arealerna till 40 000 å 50 000 hektar i Skåne och intilliggande områden och 5 000 å 6 000 hektar på Öland och Gotland. Det betyder att man skär ned arealerna till en försörjningsgrad, som motsvarar ungefär 65 å 70 procent av vad svenska folkhushållet konsumerar av socker.

Detta förhållande gör ju att sockernäringen som sådan inte har samma fria ställning, även om man tillämpar Kungl.

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

Maj:s förslag, som andra näringar här i landet. På andra områden inom jordbruket har man ju möjlighet att, om man inte vill odla vete, odla oljeväxter och om man inte vill odla oljeväxter odla någonting annat. Man har frihet att anpassa sin odling efter det prisläge som råder. Så är det inte när det gäller sockerbetsodlingen, utan den är knuten till en industri, och man har begränsat arealen så mycket som det är möjligt med hänsyn till beredskapsläget på detta område inom vårt land. Det är således här fråga om något som fullständigt avviker från vad man har tillämpat i fråga om alla andra produkter inom jordbruket.

Nu säger Sockerbolaget, vilket herr Hæggbloom också har redovisat här, att man inte kan acceptera det här systemet utan att priset till jordbrukarna blir rörligt. Följaktligen måste Sockerbolaget få avräkna ett a-contopris till jordbruket på hösten och sedan, när bolaget sålt sockret för året, slutredovisa till jordbruket vad det har fått ut. Sedan räknar man fram en multipel, som ger bolaget rätt att på försäljningen få tillgodoräkna sig vissa procent, varjämte jordbruket för sin del får vissa procent. Huruvida det finns någon möjlighet för det svenska jordbrukets talesmän att på det sättet skapa fram en multipel som är rättvis ur alla synpunkter, vet jag faktiskt inte. Det förefaller fullständigt omöjligt.

De svenska sockerbetsodlarna har hittills haft förmånen — om jag får använda det uttrycket — att odla på ett kontraktsevenligt vis. Man har sålunda vetat vad man fått för sockerbetorna, då man tecknat sig för odling. Det skulle man inte få framdeles, utan man skulle få nöja sig med den slutredovisning man kan få, när sockret är försålt.

Nu förhåller det sig på det sättet, att denna sak inte har godkänts av sockerbetsodlarna, utan det står i vida fältet, huruvida jordbruket skulle vilja accep-

tera att verkställa någon odling av socker i detta land till ett så pass rörligt och osäkert prisläge som det här är fråga om. Det förefaller mig rätt konstigt, måste jag säga, att socialdemokraterna, som alltid brukar vara mycket noga med att förhandlingar skall förlöpa till slut, innan riksdagen fattar beslut, här medverkat till att riksdagen skall fatta beslut först. Det ställer sockerbetsodlarna inför ett absolut faktum, där de inte har något annat val än att antingen acceptera detta à-contopris med efterbetalning eller att inte odla några sockerbetor alls. Vad syftar vi på här? Jo, vi menar, att det är rimligt, att sockerbetsodlarna får så lång tid på sig, att de får göra klart för sig, huruvida det finns någon möjlighet att få till stånd en uppgörelse, som godkännes även av jordbrukets talesmän på den här punkten. Centralföreningens styrelse har ju fört vissa förhandlingar men menar, att om man sammankallar en stämma, så vet man inte hur det går, och om jordbrukets talesmän sagt nej, kommer man i en mycket besvärlig situation. Här föreligger således en mycket väsentlig detalj, som inte är klarlagd, och jag tycker att riksdagen skulle göra klokt i att avvakta och se, huruvida det finns möjlighet att lösa denna fråga, som är av så väsentlig betydelse och avgörande för hela odlingen av socker i landet.

Nu säger man i utskottets utlåtande, att det är ett utomordentligt högt pris-skydd, som man måste ha för socker. Således: det är ett utomordentligt förhållande som råder, och av den anledningen skall man knyta an till detta system. Men är det ett utomordentligt läge som råder, så får man väl också lösa det med utomordentliga medel och vidtaga åtgärder som gör det möjligt att avvakta utvecklingen under de två år, som det egentligen innebär, för att få alltsammans klarlagt.

Nu är det, herr talman, på det sättet att den kungl. propositionen bygger på

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

att om importavgifterna behöver uppgå till mer än 25 procent av importvärdet, skall det övervägas införande av marknadsreglerande åtgärder. Man gjorde ett avsteg när det gällde sockret och sade, att det förelåg det läget i dag, att vi har 60 öre i pris per kilogram på världsmarknaden, vilket betyder att man får höja importavgiften till 43 procent av importvärdet. Men när man i dag skall fatta beslut om detta är det, som herr Gustafson i Dädesjö och någon mera har sagt, så att världsmarknadspriset har gått ytterligare ned, och man får i dag starta med en importavgift som uppgår till 65 à 70 procent av importvärdet. Således, man befinner sig i den situationen, där propositionen i sin helhet syftar till att man skall vidtaga importreglerande åtgärder, och man är långt över den marginalen. Vi startar här med ett utgångsläge, där man i allmänhet förutsätter att man skall ha dessa åtgärder vidtagna. Det är därför förvånansvärt att man inte vilar på hanen och låter dessa åtgärder vara i kraft så länge, i avvaktan på att finna en lösning av denna fråga och kanske avvakta ett annat prisläge på världsmarknaden.

Man frågar sig vad anledningen är till att man i propositionen sagt att man skall vidtaga åtgärder, när importavgiften överskrider 25 procent. Det måste ju finnas någon mening med det. Är det inte den meningen, att dessa mycket höga importavgifter vid ett lågt världsmarknadspris kommer att slå igenom ganska fort i ett högre pris, ty ju lägre världsmarknadspriset är, när man sätter in avgifterna, desto större risk finns det ur konsumenternas synpunkt för att priset fortare stiger och man då får de höga avgifterna att slå igenom i ett högre pris? Det är en spekulering, som man inte vet någonting om, men saken borde, tycker jag, beaktas.

När det sedan gäller sockerbetsodlingen på Öland och Gotland vill jag

först, herr talman, ha sagt, att vi är på öarna synnerligen tacksamma både mot statsrådet och mot alla de myndigheter som avgivit yttrande och även emot utskottet och dess reservanter för deras positiva inställning och de uttalanden som har gjorts.

Det är alldeles riktigt herr Gustafson i Dädesjö att man kan genomföra stödet till öarna, utan att man behöver avvika från Kungl. Maj:ts förslag, men det finns en stor reservation här. Läget är ju på det sättet, att man skall bygga upp en konjunkturutmättningsfond av importavgifter, och från denna konjunkturutmättningsfond skall även Sockerbolaget få rätt att uppbära pengar för täckande av de merkostnader bolaget har för att driva fabrikena i Roma och på Öland. Vi har ställt frågan till Sockerbolaget, hur mycket man kan beräkna att denna kostnad kommer att uppgå till. Man har från bolaget sagt, att man beräknar kostnaden till inte mindre än 2,7 miljoner kronor. Ni förstår hur det känns för denna öbefolkning att veta, att dessa fabriker som i stort sett är den enda industrien vi har på dessa öar och som betyder så oändligt mycket inte bara för jordbruket utan för hela näringslivet, för kommunikationerna, för befolkningen i allmänhet och för möjligheterna att helt enkelt existera där, att dessa fabrikers vara eller icke vara skall hänga på att man årligen från Sockerbolagets sida skall komma med en räkning på staten, på vilken man skall få rätt att lyfta 2,7 miljoner om året.

Psykologiskt sett är detta fullkomligt orimligt, tycker jag. Hur välvillig man än kan synas vara på denna punkt är detta förhållande mycket konstigt. Det skulle betyda att om man tillämpar det på ett annat område skulle man kunna säga, att vi skulle sätta frakttaxorna så, att man fastställer en kostnad för transport av exempelvis 1 ton på malmabanan och sedan subventionerar resten av kostnaden.

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

Har man begränsat arealen till ett minimum, bör man också ha skyddet så, att det täcker de allmänna kostnader, som är förenade med att odla denna areal, var än odlingen är belägen inom landet. Där har vi ställt ett yrkande och begärt en viss bestämd princip för utbetalningen av arealbidrag. Den saken finns också omnämnd i propositionen, där det emellertid icke säges någonting om hur stort arealbidraget skall vara. Jag anser det vara riktigt att riksdagen gör ett sådant principuttalande; ifrågavarande fond och frågan om till vilka ändamål pengarna skall användas är ju en förhandlings-sak. Om man från inkomsterna av importavgifter i denna fond tar 2,7 miljoner kronor, så blir det ju lika mycket mindre att ta av till betodlarna i landet. På det sättet skapar vi ett mycket svårt förhandlingsläge för dem, som skall handha dessa angelägenheter. Vi anser att arealbidragen skall tagas ur regleringsfonden. Det kan inte bli fråga om mer än högst 500 000—600 000 kronor per år.

Med denna lilla redogörelse för läget för sockerbetsodlingen har jag velat försöka ge en liten bild av hur tillkrånglat läget för betodlarna i dag är och vilka motiv som talar för ett bifall till utskottets förslag. Ett bifall till utskottets hemställan skulle innebära att vi får tid på oss att bättre undersöka förhållandena på detta område, och när hela frågan sedan är utredd, kan man komma tillbaka till riksdagen med den efter treårsperiodens utgång. Jag hoppas att det då kan bli en enhällig uppslutning kring de nya riktlinjer, som då kan ha dragits upp.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i vad gäller sockerbetsodlingen. I övrigt har jag endast velat ha mina uttalanden om jordbrukspolitiken i allmänhet antecknade till protokollet.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag vill först komma med en reflexion i anledning av de mångordiga talare, som hittills har yttrat sig i denna debatt. Jag tycker man kunde förvänta, att talarna koncentrerade sig litet mer än vad fallet varit. Vi har förmodligen alla läst föreliggande betänkande och tagit del av de avvikande meningar, som där redovisas. De sakerna behöver därför inte rabblas upp igen från denna plats. Jag hoppas att kommande talare försöker koncentrera sig litet mera, och jag skall själv försöka göra det.

Jag har begärt ordet bland annat därför att jag tillhör dem, som har under-tecknat bondeförbundsmotionen i detta ärende. Jordbruksministern har framhållit att det är en mycket stor fråga, som vi här diskuterar, och det är jag den förste att skriva under. Den är stor bland annat därför att vi här ställs inför något alldeles nytt. Det gamla systemet med en total kalkyl var ändå något att lita på för oss jordbrukare. Det gav ett visst stöd i den meningen, att självägande jordbrukare i stort sett alltid kom i åtnjutande av samma lön som lantarbetarna. Den saken har inneburit en viss trygghet för oss, även om systemet inte har tillämpats i full utsträckning under de senaste åren. Det nya systemet vet man emellertid inte vart det bär hän.

Vår motion syftar på det som är huvudfrågan i detta sammanhang, nämligen efter vilka grunder mittpriserna skall fastställas. Den frågan får vi emellertid inte avgöra nu, utan den får riksdagen ta ställning till nästa vår, sedan nya förhandlingar förevarit mellan jordbrukets representanter, jordbruksnämnden och de andra som brukar deltaga i sådana överläggningar. Det är just för att få ett riktigt utgångsläge när det gäller mittpriserna som det är så viktigt att taga hänsyn till vad vi framhållit i vår motion. Där har vi en något annorlunda mening än departe-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

mentschefen, det skall jag öppet erkänna. Departementschefen skriver att ett visst jämviktsläge i inkomsthänseende har inträtt för jordbrukare med 10—20 hektar åker gentemot andra inkomsttagare. Han betonar emellertid — vilket vi bör lägga märke till — att han anser hela denna fråga mycket komplicerad samt att han inte är fullt på det klara med huruvida ett sådant uttalande är riktigt. Jag vill här endast påpeka att det i jordbruksprisutredningens betänkande finns belägg för att någon jämställdhet därvidlag icke råder. Där har man nämligen också gjort en undersökning av det antal timmar, som ifrågavarande jordbrukare arbetar. Därvid har det visat sig, att jordbrukaren själv har arbetat 2 890, hans hustru 480 och hemmavarande barn 187 timmar, tillsammans alltså 3 557 timmar. Nu har man gått in för att göra årsjämförelser, alltså jämförelser med inkomsten per år. Man vill inte ta hänsyn till vilken inkomst som skall gälla per timme. Det är där jag menar att den stora orättvisan ligger. Vi får därigenom jordbrukare med gårdar av sådan storleksgrad att arbetet i timmar räknat per år blir ungefär mer än en tredjedel större än industriarbetarens. Dessa arbetare har nu i allmänhet 2 400 arbetstimmar per år, vilket gör det självklart att lantbrukarna borde få betydligt högre lön än industriarbetarna.

Detta har vi tagit fasta på i motionen, i vilken vi yrkar på att hänsyn bör tagas dels till den längre arbetstiden och dels även till den obekväma arbetstid, som i mycket stor utsträckning måste förekomma i jordbruket. Alla andra än jordbrukarna har fått kompensation för obekväma arbetstid, och utskottet säger också, att i princip är vårt yrkande riktigt, men att utskottet inte tror att det går att konstatera i vilken grad obekväma arbetstid förekommer. Ja, men bara detta att man konstaterar faktum, däri borde väl ligga att man bör gå in för att rätta till saken. Det är alltså en

mycket viktig faktor vi berör i motionen. Vi har också sagt att jordbrukarna bör jämföras med yrkeskunniga arbetare i industrien, och som jag fattat utskottets skrivning har utskottet också i rätt stor utsträckning gått med på detta. Det är bara folkpartiet som ställt sig avvisande. Vi har ju fått bevittna hurusom herr Svensson i Ljungkile — en person som när det gäller jordbruket tycks lida av en kronisk mycket svår politisk magsyra — inte kan fördrå detta att man får denna jämförelse med yrkesskickliga industriarbetare och därför betonade svårigheterna i detta avseende. Jag tror emellertid att det med litet god vilja skall gå för de institutioner som skall handlägga denna sak att pröva sig fram till ett bättre förhållande på denna punkt. Jag tror att utskottets uttalande i det avseendet är tacknämligt för oss jordbrukare, som fått utskottets bifall till vårt önskemål. Herr Svensson i Ljungkile frågade vilka som är yrkesskickliga bland industriarbetarna. Ja, till sådana brukar man ju räkna personer med sju års anställning. Det är sådana som kommer upp i en högre lönesättning, och detta bör ju tas hänsyn till vid lönejämförelser.

Vidare har här framförts under debattens gång en hel del andra synpunkter på denna fråga. Jag skall inte så länge syssla med dem, men jag måste ändå bemöta en del av det som sagts, framför allt av herr Svensson i Ljungkile. Han talade om besvärligheterna med denna s. k. 6-procentsregel, en sak som jag tycker att vi i rätt stor utsträckning fått bifall till genom utskottets uttalande. Men även på den punkten var herr Svensson framme och ansåg att det var en svår sak att klara. Jag tror emellertid att det skall gå mycket bra.

Sedan var det frågan om importavgifternas redovisning, som folkpartiet berört i sin motion. Det förvånar mig något att utskottet gått på motionens linje. Vad betyder det att man varje år

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

skall redovisa för riksdagen dessa importavgifter, hur de skall användas och vilka belopp det rör sig om? Härigenom kommer vi inte ifrån en årlig diskussion om denna sak. Jag tror att det bästa vore att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att pengarna skall insättas i kreditbanken, där jordbruksnämnden skall ha rätt att taga ut och använda dem efter beslut av Kungl. Maj:t utan riksdagens medverkan.

Vidare talade herr Svensson i Ljungkile om foderproduktionen, som han inte alls ville ge tillräckligt skydd. Jag måste i det sammanhanget ändå fråga herr Svensson i Ljungkile om han inte vet, att det i stora trakter av vårt land produceras fodersäd. Vill han lämna dessa landsdelar utan ringaste stöd mot trycket utifrån? Jag kan inte förstå annat än att det vore ett system som Sveriges jordbrukare inte skulle tacka herr Svensson i Ljungkile för. Man vill nog där ha samma skydd som andra producenter.

Sedan var herr Svensson i Ljungkile inne på frågan om fettvarorna och därmed margarinet. Därvidlag förfäktade han ju sina gamla synpunkter att man framför allt skall gå in för förbrukning av margarin. I det sammanhanget kom han också in på jordbruksministerns proposition i våras om nedskärning av importkvantiteterna från fem till två kilogram margarin per person. Där kunde han inte låta bli — trots att den frågan inte är aktuell i dag, utan den får vi väl debattera senare — att komma in på det nordiska samarbetet och frågade, om man inte ville ta hänsyn till detta samarbete och låta Norge skicka hit av sitt margarin. Jag vågar deklarerera — och jag tror jag gör det i de flesta svenska jordbrukares intresse — att vi inte vill att norrmännen skall skicka hit margarin, som pressar ner priset på vårt smör, ty det är klart att den följden får denna import så småningom. Därför tycker jag nog att norrmännen borde ha kvar sitt margarin i stället för

att skicka det hit. Jag beklagar att det sitter en del ledamöter i jordbruksutskottet som tillhör Nordiska rådet, ty hade förhållandet inte varit detta, hade vi nog fått klarare besked på den punkten redan i våras.

Därefter kommer jag in på resone-mangnet om reservationerna, och då måste jag först till herr Hæggbloom ställa frågan: Vad är det för mening med att det görs en uppdelning beträffande räntan för gamla jordbrukare och för arrendatorerna? Han nämnde ingenting om hur han tänkte sig att man skulle förfara med nystartade jordbruk, där brukaren själv äger gården. Dessa jordbrukare är väl i samma situation som arrendatorerna, och de måste dessutom bära räntan på den stora köpeskillingen. Hur har herr Hæggbloom tänkt sig uppdelningen beträffande de olika räntesatserna för de gamla jordbrukarna, för arrendatorerna och för nyttillträdde jordbrukare? Jag tror detta är problem, som bli tio gånger värre att klara än t. ex. 6-procentsregeln och andra ting.

Innan jag går in på att bemöta kritiken mot bondeförbundets reservation vill jag understryka vår inställning i småbrukarfrågan. Herr Hæggbloom klagade över att han inte fått det ringaste gehör i utskottets skrivning för högerns motion. Jag tycker att han fått alldeles för mycket gehör, framför allt när det gäller småbruket. Därvidlag har ju utskottet, »i anledning av motioner från högerhåll», gjort ett uttalande, men man tycks helt och hållet ha glömt bort bondeförbundet, som har precis samma yrkande som högern i fråga om småbruket. Jag undrar om man var tillräckligt uppmärksamma i utskottet, när man fattade sitt beslut på denna punkt. Hade man varit det, skulle man väl ha omnämnt även bondeförbundets motion, som hade samma förslag som högerns.

Jag förstår att man från höger- och folkpartihåll och kanske även från socialdemokratiskt håll i många avseenden inte kan acceptera bondeförbundets

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

motion och att man inte gillar de synpunkter, som där framförs. Men vår motion är fullt i sin ordning. Den omfattar allt som vi önskar ge uttryck för. Vi pekar på vad man har att tänka på när det gäller punkten 13 som gäller just den allmänna översynen. I vår reservation talar vi om den allmänna översynen, och något annat förekommer inte i berörda punkt. Herr Hæggbloom vill göra gällande, att reservationen är detsamma som ett avslagsyrkande. Har då inte herr Hæggbloom läst, hur punkten 13 lyder enligt majoritetens förslag och hur den lyder enligt vår reservation? Utskottet hemställer beträffande ikraftträdande och allmän översyn av systemet, att riksdagen må, *med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 558 och II: 688*, godkänna vad utskottet anfört. I reservationen yrkas någonting helt annat, nämligen att riksdagen må, beträffande ikraftträdande och allmän översyn av systemet, *med anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom med bifall till motionerna I: 558 och II: 688*, godkänna vad utskottet anför.

Reservationen bör utan vidare kunna biträdas. Det är synnerligen viktigt att dessa synpunkter beaktas vid de överläggningar, som skall ske i vår, och det är detta vi vill ha sagt.

Herr HÆGGBLUM (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Rubbestad, som klockan 16.18 började sitt anförande med en admonition till oss att vara kortfattade, slutade nyss. Han uppmanade oss också att inte tala om sådant som man kunde läsa innantill om. Jag måste tyvärr ge honom den admonitionen att lyssna litet bättre till debatterna i kammaren och till de repliker som görs.

Jag svarade herr Gustafson i Dädesjö, att vad vi syftade till var att få fram en medelinkomst, där man tog hänsyn

till att en del av jordbrukarna är arrendatorer. Det var alltså inte, herr Rubbestad, fråga om att införa olika räntesatser eller olika inkomstlägen för olika kategorier av jordbrukare. Detta hade herr Rubbestad vetat, om han lyssnat till vad en av de där långgrandiga talarna hade sagt. Man får stå sitt lilla kast ibland, när man lyssnar dåligt.

Jag ber att till kammarens protokoll få understryka att herr Rubbestad ansåg att högern hade fått för mycket gehör i utskottet för sin omvårdnad om småbruket. Det är mycket tacksamt att kunna understryka detta. Hur ringa gehör skulle vi ha fått för att herr Rubbestad skulle ha varit nöjd?

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Rubbestad skilde sig i varje fall från herr Pettersson i Dahl i det avseendet att han klart erkände, att det är en väsentlig skillnad mellan jordbruksministerns ståndpunkt och motionärernas. Detta har vi konstaterat tidigare i dag och därvidlag är vi alltså överens.

Herr Rubbestad säger att jag inte kan fördrå den inkomstjämförelse, som bondeförbundet yrkar på i sin motion. Jag kan inte här återigen upprepa fakta, jag nöjer mig med att än en gång slå fast att vi i folkpartiet har accepterat vad jordbruksministern i sin proposition i det fallet har yrkat. Herr Rubbestad kan för sin del inte fördrå jordbruksministerns och folkpartiets ståndpunkt. Det är så det ligger till.

Herr Rubbestad menade att vi inte behöver hålla så långa anföranden — alla har läst vad som står i utlåtandena. Har alla läst lika illa som herr Rubbestad, så är möjligheten till villfarelse betydande. Han påstår t. ex. att folkpartiet vill lämna fodersäden utan det ringaste skydd. Läs om igen, herr Rubbestad, och se efter vad det står! Vidare gjorde herr Rubbestad en lång ut-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

läggning om margarinresorna och trodde, att det var om dem vi talat i vår reservation, vilket innebär att herr Rubbestad inte alls har läst vad som står i reservationen och inte heller har hört vad jag har sagt.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle:

Herr talman! Först och främst beträffande den tid jag tagit i anspråk här vill jag bara säga till herr Hæggbloom, att jag klarade mig i alla fall på ungefär en kvart, medan han höll på i mer än tre kvart.

I fråga om mitt uttalande rörande småbruket, vari jag sade att högern fått väl mycket erkännande av utskottet, så står jag för det. Med hänsyn till högerns gärningar gentemot småbrukarna tycker jag det är onödigt att ni på detta sätt skall omnämnas i utlåtandet.

Till herr Svensson i Ljungskile vill jag säga att han har ändå reserverat sig beträffande fodersäden men vill inte godkänna det som propositionen går in för på den punkten. Då kan han väl inte komma ifrån att han inte vill ge samma stöd som föreslås i propositionen.

I fråga om margarinresorna slutligen refererade jag endast till vad herr Svensson i Ljungskile yttrat i talarstolen, och han kan säkerligen inte förneka att han uttalat sig på detta sätt.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det blev alltså en rättelse åtminstone på en punkt. Det är riktigt att vi icke vill ge samma stöd, men det är alldeles felaktigt, som herr Rubbestad sade i sitt första anförande, att vi inte vill ge det ringaste stöd. Vi vill vara med om samma importavgifter som andra.

När det gäller margarinet talade jag om inblandning av rapsolja och kom därvid in på det nordiska sammanhanget, vilket är något helt annat än margarinresor. Jag sade vidare att den nordiska samordningsministern tycks lysa med sin frånvaro i båda sammanhangen.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen i detta ärende ävensom behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.40.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 7 december

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter (Forts.)

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 39, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid, enligt förut gjord anteckning, ordet till

Herr HANSSON i Skegrie (bf), som yttrade:

Herr talman! Jag har begärt ordet närmast i syfte att framföra några synpunkter på hur det föreslagna nya prissättningssystemet kan te sig för det utpräglade slättbygdsjordbruket. För detta jordbruk, som ju saknar den stabiliserande faktor som skogen utgör, blir givetvis den otrygghet som det nya systemet innebär särskilt påtaglig. Svängningarna i världsmarknadspriserna kan komma att bli synnerligen känbara inom denna del av vårt jordbruk.

Jag har ett intryck av att de flesta talarna här i dag haft en känsla av att man inte riktigt vet vart det bär hän med det nya prissättningssystem som vi nu skall gå in för. Vi är nog allesammans överens om att det är ett steg ut i det ovissa som vi nu tar. Prissättningssystemet bygger nämligen väsentligen på två faktorer, vilka för dagen icke är för handen och vilka kanske inte kan

förverkligas förrän inom en mer eller mindre avlägsen framtid. Dessa två faktorer är för det första en något så när stabil världsmarknad och för det andra en kraftigare rationaliseringstakt än hittills.

För närvarande är ju världsmarknaden instabilare än den varit under de senaste åren och utsikterna till en förbättring är inte så lysande efter de GATT-förhandlingar som slutfördes i våras. Det är en ganska hård dom som har uttalats över det nya systemet av Sveriges lantbruksförbund, när förbundet säger: »Det är att beklaga att utredningen slutfört sitt uppdrag innan resultatet förelåg från denna konferens. Utredningen har nämligen därigenom kommit att grunda sina för svenskt jordbruk så viktiga förslag på fullständigt felaktiga antaganden.» Visserligen gäller Lantbruksförbundets uttalande själva utredningen, men vad världsmarknadens instabilitet beträffar har uttalandet sin giltighet den dag som i dag är. Dessa GATT-förhandlingar ledde ju till att främst Förenta staterna men även andra länder skaffade sig större möjligheter än tidigare att införa importreglerande åtgärder och exportsubventionering. Detta ökar instabiliteten på världsmarknaden, och bilden blir inte bättre, om man tar i betraktande de stora lager, som finns i de länder som kan bli konkurrenter till oss, liksom inte heller om man tar hänsyn till den stora differens i produktionskostnader som föreligger mellan svenskt jordbruk och jordbruket i våra konkurrentländer, en differens om vilken utredningen sagt att den kommer att bestå för lång tid framöver.

De konstlade världsmarknadspriser, som sålunda uppkommer, avspeglar var-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

ken produktionens omfattning eller konsumtionens absorberingsförmåga och ger därför falska signaler till produktionsökning eller produktionsminskning här i vårt land. Huvudprincipen i det nya prissättningssystemet är nämligen att ändringar i världsmarknadspriserna skall vara det som ger impulsen till ökning eller minskning av vår jordbruksproduktion. Att de signaler, som vi sålunda skall rätta oss efter, är falska signaler, utgör enligt min uppfattning den mest anmärkningsvärda bristen, åtminstone för dagen, hos det nya systemet.

Vad beträffar den andra faktorn, en ökad rationaliseringstakt, har ju rationaliseringen inom slättbygdsjordbruket redan fortskridit så långt, åtminstone när det gäller intensiv drift och mekanisering, att möjligheterna minskas för detta jordbruk att i fortsättningen följa med i rationaliseringstakten inom industrien och inom jordbruket i de länder med vilka vi skall konkurrera. Men det är ju ett fundamentalt krav, att vi kan upprätthålla samma rationaliseringstakt som inom de båda nämnda områdena, därest inkomstlikställigheten för jordbrukets del skall kunna bevaras för framtiden. De rationaliseringar, som hädanefter skall ske inom jordbruket, kommer emellertid, i varje fall för slättjordbrukets vidkommande, att bli väsentligt dyrbarare än de rationaliseringar som hittills vidtagits. Den fortsatta rationaliseringen måste nämligen ske på områden, där rationaliseringsåtgärderna kräver betydligt större investeringar — jag tänker särskilt på byggnadsområdet. Den som vill fortsätta med kreatursdrift får nog lov att bygga om ladugård och stallar, och för att motverka svängningarna på världsmarknaden måste man skaffa sig större möjligheter att lagra och torka spannmål eller vidtaga andra liknande åtgärder, som kostar mycket pengar. För närvarande försvåras emellertid investeringar och rationaliseringar av

detta slag genom kreditåtstramningen. Det är därför nödvändigt att kreditåtstramningen och räntehöjningen tas under omprövning inte minst ur denna synpunkt. Jag vågar skärpa mitt uttalande därhän att jag säger, att jag har svårt att förstå, att bondeförbundet kan medverka till att denna nya giv för prissättningen genomförs utan att ställa bestämda krav på att kreditåtstramningen skall uppmjukas och räntehöjningen revideras. Vill man att vi skall gå in för ett nytt prissättningssystem i vilket jordbrukets rationalisering är ett väsentligt krav, måste man också se till att instrumentet härför kan anskaffas av svenska jordbruket till rimliga priser.

Jag såg härom dagen i en tidning att två organisationer på löntagområdet, LO och TCO, hade hos regeringen inhämtat bindande löfte om att kreditåtstramningen skulle bibehållas under kommande år, för att man därmed skulle trygga sin inkomststandard. Det är precis lika berättigat, att de svenska jordbrukarna nu hos samma forum begär att dessa kreditåtstramningar lättas, så att *vi* genom rationaliseringar kan skydda *vår* inkomststandard. Det finns ingen principiell skillnad såvitt jag begriper på de två kraven.

Det nya systemets tillskyndare bygger emellertid mycket på den fortsatta strukturrationaliseringen. Det är möjligt att en hel del kan göras in fråga om strukturrationalisering, men den formen av rationalisering går ganska långsamt och kan heller inte genomföras överallt. »Denna gren av rationaliseringsverksamheten kan därför icke inom överskådlig tid i någon högre grad inverka på det samlade jordbrukets lönsamhet», såsom Hushållnings-sällskapens förbund mycket riktigt framhåller. Jag hoppas också, att detta nya prissättningssystem inte skall betyda en uppluckring av de skyddsbestämmelser som nu finns mot en ohejdad sammanslagning av jordbruk.

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

Det blir också nödvändigare än tidigare att frågan om skogskomplettering åt smärre jordbruk bringas till en snabb lösning. I den mera oskyddade ställning, som det utpräglade jordbruket kommer i, blir det väsentligt att de små jordbruken blir tilldelade skog. I annat fall får de en alltför handikappad ställning.

Jag har velat anmäla dessa kritiska synpunkter, därför att jag anser att riskmomenten för närvarande är betydligt större än vinstchanserna i detta system. Om vi går mot en fredlig utveckling — och det hoppas vi väl alla att vi skall göra — tror jag att också i fortsättningen förlustriskerna kommer att överväga vinstchanserna. Jag skall gärna erkänna att det finns vinstchanser, men jag tror inte att man, som herr Hæggbloom vill göra, skall satsa alltför mycket på dem.

Det är med dessa ovissa faktorer som bakgrund, som jag har ansett att man skall se den motion som bondeförbundet har avlämnat.

Herr Hæggbloom har varit vänlig nog att ägna denna motion ganska stor uppmärksamhet, om inte i dag så dock i sina artiklar i tidningen Medborgaren. Jag har ställt mig åtskilligt frågande när jag har läst den kritiken. De krav som vi framställt i motionen är i stort sett samma som de som återfinns i det remissyttrande som Sveriges lantbruksförbund har avgivit. Herr Hæggbloom är ju medlem i detta förbunds styrelse och jag förmodar därför även medansvarig i det remissyttrandet. Det hade då varit mycket naturligt att herr Hæggbloom hade stött bondeförbundsmotionen när den anför samma krav som herr Hæggbloom i egenskap av styrelseledamot har ansett sig böra framlägga.

Det har talats om frihet, detta missbrukade ord. Den frihet herr Hæggbloom och herr Waldemar Svensson har talat om för svenska jordbruket får vi köpa till priset av minskad trygghet. Detta är värt ett observandum i en tid, då

praktiskt taget alla övriga grupper i samhället går mot ökad trygghet. Vi kommer så småningom här i kammaren att ta ställning till tulltaxeförslaget, som nog kommer att av industrien betraktas som innebärande större trygghet för industrien än den har nu. Vi har beträffande textiltullarna i dag tagit ett förslag, som innebär en väsentligt större trygghet för textilindustrien än tidigare. Löntagargrupperna har trygghet i årliga avtal. När vi härom året diskuterade en social reform, nämligen sjukförsäkringen, begärde de grupper, som tidigare hade större trygghet i detta avseende, att få behålla densamma. Den dag det blir aktuellt att här diskutera pensionsfrågan kommer säkert också de grupper, som nu har en tryggare pensionsförsäkring, att begära att få ha kvar denna.

Jordbrukarna går nu en rakt motsatt väg. De går ifrån ett relativt tryggt system mot ett otryggare. Om man tar hänsyn till att trygghetskravet överallt bevakas, är det inte så egendomligt att man inom bondeförbundsgruppen begär en sådan komplettering till propositionen, som innebär en minskad otrygghet vid tillämpningen av det nya systemet.

Jag vill gärna understryka vad som har sagts tidigare, nämligen att vi accepterar principerna i det nya förslaget. Jag har ingenting emot att erkänna, att smidigheten i detta kan ha sitt värde jämfört med det nuvarande. Huruvida de förväntningar som ställs på det kommer att uppfyllas får dock framtiden utvisa.

Herr Svensson i Ljungskile har tidigare i dag gjort sig stor möda att förklara, att bondeförbundets yrkanden inte går ihop med propositionen. Såvitt jag förstår menade han, att yrkandena innebär ett avsteg från denna. Ja, alla motioner som väcktes i anslutning till propositionen är väl ett avsteg från den. När herr Svensson vill göra gällande, att vi därigenom på något sätt

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

slagit undan grunden för oss själva, vill jag emellertid opponera mig. Vi har godkänt principerna, vi accepterar detta system med alla de risker och all den osäkerhet som följer med det, men vi har velat minska dessa risker. Av två onda ting, herr Svensson i Ljungskile, väljer man det minst onda. Om denna proposition i dag inte skulle bifallas eller om vi från vår sida hade yrkat avslag på den, hade vi stått inför risken, att herr Svensson i Ljungskile och folkpartiet kanske hade haft litet mer att säga till om, när en ny proposition en gång skulle skrivas, och den dödliga risken vågar jag för min del inte utsätta svenskt jordbruk för.

Mycket beror på hur systemet kommer att tillämpas. Man bör nog kräva en noggrann registrering över utvecklingstendenserna. Om jag har läst utskottets utlåtande rätt, har utskottet också skrivit ganska positivt på den punkten. Det är vidare nödvändigt att ha en god beredskap, så att man snabbt kan ingripa, om prissänkningarna skulle gå för långt. Vi måste nämligen komma ihåg, att prissänkningar slår snabbt igenom medan prishöjningar går betydligt långsammare. Dessutom brukar de senare alltid väcka ett visst motstånd.

Vad beträffar reservationerna skall jag be att få säga några ord om ett par av dem. Den, som berör resultatutjämnningen, är på ett sätt anmärkningsvärd. Jag instämmer till fullo med herr Hæggbloom i att det är nödvändigt, att den frågan löses med det snaraste, eftersom den hör ihop med de treåriga avtalsperioderna. Hur beaktansvärd den än är, skulle jag likväl vilja ge reservationerna det rådet att en annan gång låta Adolv Olsson och hans utskott behandla skattefrågor. Bevillningsutskottet skilde sig i våras i anledning av en bondeförbundsmotion på ett betydligt bättre sätt från denna fråga än jordbruksutskottet nu har gjort. Jag skall emellertid be att få gratulera högern till att ha lyckats haka på detta uppslag

på sin motion, som därigenom fått en väl behövlig förstärkning.

Den andra reservationen jag vill säga något om är den som gäller betodlingen. På den punkten tycker jag att utskottets förslag kunde ha bifallits, eftersom redan detta är en kompromiss mellan propositionen och motionerna. Departementschefen skulle säkert ha tagit ett sådant beslut med synnerligt jämnmod. Betodlingen är en mycket viktig faktor för jordbruket, i varje fall på slättbygderna, när det gäller att uppehålla ett intensivt jordbruk och vidmakthålla en växtföljd, som skyddar mot växtsjukdomar och skadeinsekter. Det råder redan nu en ganska utbredd oro bland betodlarna i dessa trakter med anledning av de nya signalerna. Man räknar allmänt med att möjligheterna att träffa en överenskommelse om godtagbara odlingsvillkor med Sockerbolaget blir väsentligt försvarade genom det nya förslaget. Jag har hämtat några siffror ur en av våra största industritidskrifter och skall be att få nämna något om dem. Om vi utgår från att vi kommer att fastställa ett mittpris på låt oss säga 90 öre och vi får en tioprocentig importavgift — det blir således 9 öre — kan sockerpriset sjunka till 81 öre utan att det görs någonting. Det betyder en förlust på 27 miljoner kronor för svensk sockerproduktion.

Sedan uppstår en fråga som man inte kommer förbi enligt det nya systemet. Vem skall stå för denna förlustrisk? Skall Sockerbolaget ensamt göra det eller skall den delas mellan Sockerbolaget och betodlarna eller skall betodlarna ensamma stå risken? Vid det senaste alternativet vågar jag tryggt säga att det inte blir någon betodling i detta land. Även om risken skall delas mellan Sockerbolaget och betodlarna kommer det att bli ett avsevärt avbräck för betodlarna. Risken blir så stor för dem att jag tror, att de inte vågar acceptera ett betpris som kan resultera i dessa svängningar.

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

Det bör sedan även understrykas, att betodlingen är mycket kostnadskrävande. Om jag säger att en veteodling kräver ungefär 70 arbetstimmar, så kräver motsvarande betodling 450 arbetstimmar eller 6 gånger så mycket.

Fördenskull hade det varit motiverat med ett undantag, åtminstone i början av detta prissystems iscensättande.

När man sedan här hänvisar till det höga gränsskydd, som sockerbetsodlingen nu har, skall vi lägga märke till att detta gränsskydd baserar sig på importpriser. För närvarande säljer utlandet strösocker för 53 öre på världsmarknaden, men inom respektive länder är det ett annat pris. Grossisten i England t. ex. får betala 87 öre liksom grossisten i Sverige. Den engelska husmodern betalar 1 krona per kg för strösocker; den svenska får betala 1 krona 10 öre. I Sverige är emellertid mellanhandsvinsten 23,88 öre per kg, medan den i England är endast 13 öre. I Holland är motsvarande pris 12,35 öre och i Danmark 9,60 öre. Den svenska mellanhandsvinsten ligger alltså gott och väl 100 procent över andra länders.

Möjligheten att ytterligare rationalisera sockerindustrien har varit på tapeten. Det är möjligt att rationaliseringsmöjligheterna ännu inte är uttömda. Skulle man emellertid rationalisera sockertillverkningen genom att lägga ned fabriker, då blir en sådan rationalisering även en börda för betodlarna. Detta skulle utan tvekan komma att göra odlingen mera kostsam.

Till dem som eventuellt tror att den svenska sockerbetsodlingen är på efterkälken vill jag säga, att den svenska sockerindustrien ligger på toppen bland världens sockerindustrier. Man håller just nu på att bygga om en fabrik nere i södra Skåne. Denna blir efter ombyggnaden världens modernaste och förnämsta sockerfabrik. Detta säger en hel del om den nivå, till vilken svensk sockertillverkning kommit då det gäller rationalisering.

Från tvenne håll har man här sagt, att det nya systemet skulle påskynda rationaliseringen. Som jag nämnde har vi redan hunnit ganska långt med det system som vi hittills har haft. Det är möjligt att man kan rationalisera själva sockerbetsodlingen ännu mer, men under de sista åren har man kommit en ganska god bit i varje fall då det gäller den mekaniska upptagningen av betorna. Hittills har dock denna rationalisering inte betytt någon minskning av kostnaderna. Den har endast inneburit att man bytt ut den manuella arbetskraften mot maskinell hjälp. Det kostar dock lika mycket i dag att hyra en sådan maskin — det finns inte så många sådana maskiner ännu — och låta den ta upp ett tunnländ betor som att leja en karl att göra samma arbete. Härtill kommer att i varje fall sommararbetet på betfälten i viss utsträckning måste ske med manuell arbetskraft. Inom betodlarkretsar har vi allmänt den uppfattningen, att även om vi lyckas lösa den mekaniska upptagningens problem så måste vi ändå betala arbetskraften på sommaren så pass mycket, att kostnaderna sammanlagt kommer att bli ungefär lika stora. Fördenskull skall man inte satsa alltför mycket på rationaliseringsmöjligheterna i fortsättningen, även om jag erkänner att det finns vissa möjligheter.

En minskning av betodlingen kan komma att medföra, att den kreaturslösa driften inom dessa områden ganska snabbt kommer att öka. Jag vill också framhålla, att betodlingen åtminstone ännu så länge är en icke obetydlig inkomstkälla för stora delar av landsbygdens folk. Betskötsel är en inkomstkälla, som man räknar med när man skall se efter huruvida den årliga budgeten skall komma att gå ihop.

Det nämndes här av herr Gustafson i Dädesjö, att vi får kosta på oss 100 miljoner kronor om året för att importera socker. Jag skall be att gentemot

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

den siffran få nämna en annan — jag tror för resten att herr Ahlsten också var inne på frågan — nämligen att de svenska sockerkonsumenterna under åren från 1939 till början av 1950-talet förtjänade 700 miljoner kronor därigenom att världsmarknadspriserna på socker låg över dem som vi hade här i Sverige. Även detta är kanske ett argument, som man bör tänka på då det gäller att ta ställning till huruvida det inte är berättigat att under en övergångstid behålla det gamla systemet för sockerbetsodlingens del.

Jag kan inte heller låta bli att säga, att om det skulle inträffa att man på grund av ogynnsamma odlingsvillkor inte kan bli överens med Sockerbolaget om godtagbara odlingsvillkor och att odlingen därför kommer att nedläggas — den möjligheten får man inte bortse ifrån — så tror jag inte att svenska staten kan räkna med ett importpris av 53 öre därest den behöver importera alltsammans. Vi har tidigare sett exempel på hur man ute i världen utnyttjar ett sådant tillfälle.

Till sist skall jag säga några ord om hur jag ser på tillkomsten av detta nya prissättningssystem. Jag ser det främst såsom en eftergift för den kritik, som har riktats mot det nuvarande systemet främst från konsumentorganisationerna, från konsumentpressen och från enskilda konsumenter. Denna kritik har skjutit avsevärt över målet. Man har ibland, när man har jämfört våra priser med världsmarknadspriserna, framställt det svenska jordbruket som efterblivet. Men det är nog ändå så, att vårt jordbruk är fullt jämförbart med vilket som helst i världen, och i fråga om livsmedelspriser ligger Sverige, såvida jag är rätt underrättad, som trea från botten bland de europeiska länderna. Det lär endast vara Danmark och Norge som har billigare livsmedel än Sverige har. Det är en sak som man har bortsett ifrån när man i denna kon-

sumentorienterade kritik har vänt sig emot jordbruket.

Men jag ser också tillkomsten av detta nya system som en eftergift för de krav på en friare ekonomisk politik och ett utsträckande av denna även till jordbrukspolitiken, som har framställts inte minst i denna kammare. Jag förstår mycket väl att det i dag måste vara en triumfens dag för herrar förespråkare för den fria ekonomiska politiken.

Herr Gustafson i Dädesjö ville i förmiddags likna det föreliggande förslaget vid ett barn, och jag får erkänna att jag tycker att man har kunnat utläsa tillfredsställelsen och fadersglädjen framför allt i folkpartiets ansikte. Lika ogrumlad är inte glädjen i högerns och i herr Hæggblooms, men det är vi ju vana vid. När vi tenderar att genomföra något uppslag från högern möts vi ju där i regel med en bekymrad och besviken min.

Jag har tidigare sagt att den frihet, som vi nu skall bereda de svenska jordbrukarna, får av dem köpas till priset av minskad trygghet. Det är också rätt anmärkningsvärt, att detta förslag har mötts ganska kyligt av företrädarna för jordbruket, av dem som främst berörs av detsamma. Det gäller inom utredningen, det gäller inom remissinstanserna och det gäller också i övrigt. Jag vill för min del säga att inte heller jag, såsom läget nu tecknar sig, tvekar att ställa mig bland dem som intar en reserverad hållning. Skulle det inträffa att de farhågor som i varje fall för dagen gör sig gällande om ovisshet och otrygghet inte blir besannade så är det bara tacknämligt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i vad avser sockerbetsodlingen och i övrigt till den reservation, som har avgivits av herr Tjällgren m. fl.

Vidare anförde:

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

Herr HÆGGBLUM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är litet fundersam över att herr Hansson i Skegrie riktar kritiken beträffande detta förslag dels mot herr Gustafson i Dädesjö och dels mot mig och högern. Det är väl ändå den närstående vän som han har på regeringsbanken i statsrådet Norup, som är mest ansvarig för alla detaljer i prissättningsförslaget, det kan nog inte herr Hansson i Skegrie neka till.

För att herr Hanssons i Skegrie falska historieskrivning om Lantbruksförbundets inställning inte skall stå oemotsagda ber jag att få påpeka, att Lantbruksförbundet har avgivit ett yttrande, som återfinnes i propositionen, men att förbundet också — det borde väl ändå inte ha gått herr Hansson i Skegrie förbi, om han har läst propositionen någorlunda noggrant — har accepterat den kompromiss på vilken hela förslaget bygger.

Vad mig själv beträffar var jag inte närvarande när Lantbruksförbundet avgav sitt yttrande, och herr Hansson i Skegrie kunde ju ha tagit reda på den saken. Däremot var jag med om att ge min välsignelse åt den kompromiss, som sedan herr Norup har tagit upp och som ligger till grund för det beslut vi skall fatta i dag.

Herr Hansson i Skegrie fortsätter med ungefär samma metod som herr Rubbestad att sätta betyg på den motion som vi från högerns sida har väckt. Jag sade i mitt anförande att jag inte ville skräppa med resultatet, men nu får jag kanske ändå påpeka — att den motionen är till stor del godkänd. Det framgår tydligt av utskottets skrivning att dess klämmor är beaktade så när som på en punkt, nämligen den som herr Hansson i Skegrie tyckte var en så utmärkt sak. Om det nu hade varit från ett annat håll än herr Hansson i Skegrie som betyget hade kommit skulle jag ha kunnat vara mycket belåten, ty utskottet har givit gott betyg åt två tredjedelar av vad vi har framfört och herr Hansson i Skegrie

åt den sista tredjedelen, men jag erinrar mig den gamla diktens ord, att om man får bifall från visst håll har man anledning att känna sig obehagligt berörd, och det gör jag vid berömmet från herr Hansson i Skegrie.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie slutade sitt anförande med att tala om hur han såg på tillkomsten av det förslag som jordbruksministern lagt fram. Det var, påstod han, en eftergift åt kritiken dels i denna kammare och dels ute i den allmänna opinionen. I det regeringsprogram som koalitionen lade fram säger man emellertid först att man skall trygga landets behov av livsmedel, och därefter heter det: »Den prisreglering som erfordras härför bör på längre sikt, såsom också av statsmakterna uttalats, lämna utrymme för marknads-mässiga prisförskjutningar för att ge möjlighet till en självreglering av produktionsinriktningen och onödiggöra detaljgripanden från det allmännas sida. Denna målsättning motiverar en översyn av prispolitikens grunder.»

Var inte herr Hansson med om att godkänna detta koalitionsprogram på sin tid?

Herr HANSSON i Skegrie (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hæggbloom kommer inte ifrån att även om Lantbruksförbundet godkänt kompromissen, som det heter, så gäller kompromissen endast sexprocentsregeln. Lantbruksförbundet har emellertid, liksom vi gjort i motionen, krävt att timlöner skulle läggas till grund för beräkningen. Denna fråga berör inte kompromissen. Det har vidare begärt att jämförelsegrupperna skulle ställas högre än som föreslagits. Det har begärt att man skulle ha fleråriga avtal också inom andra grupper etc. Allt detta finnas i bondeförbundets motion, men det berörs inte

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

på minsta sätt av kompromissen, herr Hæggbloom. Jag måste konstatera att vad som för herr Hæggbloom är sanning på Klara östra kyrkogata 12, det är bara dåligt skämt på Helgeandsholmen.

Sedan sade herr Hæggbloom att högers motion var bifallen till två tredjedelar. Ja visst, den kan inte bifallas längre, ty den innehåller ingenting mer. Jag har analyserat den och funnit att den till 30 procent innehåller ett referat av propositionen; i 60 procent av motionen är det egentligen endast två frågor som behandlas, och de sista tio procenten berör resultatutjämnningen, som inte hör hit. Herr Hæggbloom kan alltså inte gärna ställa större krav på bifall än vad som skett.

Herr HÆGGBLOM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan ju upplysa herr Hansson i Skegrie om att fastigheten Klara östra kyrkogata 12 är riven, och vad herr Hansson nu pratar om rörande det förflutna har mycket litet att betyda. Lantbruksförbundet har accepterat detaljerna i den proposition som herr Norup har lagt fram. Vill herr Hansson ha svart på vitt på den saken kan han gå till herr Norup.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag bara konstaterar, att vi inte fick veta om herr Hansson var med om att godkänna koalitionsprogrammet 1951.

Herr LARSSON i Hedenäset (bf):

Herr talman! Det är väl snart fyra timmar sedan första kammaren voterade i denna fråga, och även om första kammarledamöterna kunde ha särskilda orsaker att påskynda behandlingen, så kvarstår dock det faktum, att vi i denna kammare ändå har 14 talare kvar på talarlistan. Jag skall därför begränsa mitt anförande till att endast snudda vid ett par detaljproblem, som vi motionä-

rer tillåtit oss att aktualisera i motionen nr 689 i denna kammare.

I motionen hade vi till att börja med pekat på de ekonomiska svårigheter som de många jordbrukare i Norrland, vilka saknar skog, komme att få brottas med om de ekonomiska förutsättningarna vid 10—20 hektars jordbruk i södra och mellersta Sveriges slättbygder blir bestämmande för prisnivån. Utskottet anför i anslutning härtill: »De problem, som föreligger vid dylika jordbruk, bör lösas på annat sätt.» Jag tillåter mig att inkassera detta som ett erkännande av att något bör göras åt dessa problem. Jag vågar uttala förhoppningen att, när utredningsarbetet beträffande frågan om komplettering av ofullständiga jordbruk med skog är färdigt, den positiva inställning som jag utläser ur utskottets skrivning skall visa sig vara en realitet även den dagen.

Med den synnerligen invecklade konstruktion, som i fortsättningen avses skola begagnas för fastställande av jordbrukets prissättning, ges den s. k. slättbygds-kalkylen en dominerande ställning vid fastställandet av prisstodnivån. För att följa inkomstutvecklingen föreslås vidare, att fortlöpande jämförelser företas dels mellan slättbygds-kalkylen och jämförbara arbetarkategorier i de två lägsta dyrortsgrupperna, dels också — för att följa inkomstutvecklingen i olika landsdelar — mellan slättbygds-kalkylen och upprättade områdeskalkyler, varvid landet föreslås indelat i åtta områden. I realiteten får detta befaras innebära, att inkomstutvecklingen vid olika jordbruk, oavsett var i landet de är belägna, skall jämföras med inkomstutvecklingen för arbetare i de två lägsta dyrortsgrupperna. För övre Norrlands vidkommande syns oss detta vara mindre tillfredsställande.

Avstånds-kostnader, hårdare klimatiska betingelser och som regel ett högre kommunalt skattetryck är väl de närmsta av de faktorer, som lett till att övre Norrland placerats i högre dyr-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

ortsgrupper än de två lägsta. När, för att exemplifiera, i en by i Norrbotten eller Västerbotten skolläraren, skolvaktmästaren och vägarbetarna i lönehänseende placerats i 5:e dyrortsgruppen, borde väl detta rimligen även gälla jordbrukarna i samma by. Det torde inte kunna ifrågasättas att avståndskostnader, hårdare klimatiska betingelser eller högre skattetryck drabbar dem i någon mindre utsträckning än byns övriga inbyggare, snarare tvärtom.

Vid jordbruksutskottets behandling av vårt motionsyrkande, att områdeskalkylerna må upprättas med beaktande av de dyrortsgrupper, som gäller för andra befolkningsgrupper inom respektive områden, synes mig utskottet rätt så behändigt ha lyckats halka förbi frågan. Utskottet anför bara att områdeskalkylerna ej är avsedda att »direkt ligga till grund för prissättningen». Detta konstaterande är så riktigt och innebär ingen överraskning för motionärerna. Vi har emellertid — hur tveksamma vi än är i fråga om resultatet för jordbrukarna i övre Norrland — ansett oss böra godtaga principen om slättbygds-kalkylen som grundläggande för prissättningen, då jordbrukets ekonomiska och fackliga organisationer biträtt denna linje. Samtidigt har vi emellertid ansett det angeläget att jordbrukarna i dessa delar av landet beredes största möjliga trygghet för sin näring. Även om områdeskalkylerna ej skall direkt ligga till grund för prissättningen, så upprättas de väl ändock inte enbart för sin egen skull för att så fort de är färdiga utan något beaktande läggas åt sidan. Avsikten är väl ändock att de resultat, som dessa områdeskalkyler uppvisar, så långt möjligt skall vinna beaktande, så att eventuella orättvisor av ett ensidigt tillämpande av enbart slättbygds-kalkylen kan rättas till. Detta har ju för övrigt även här i förmiddags erkänts av jordbruksministern. Då så är, måste det även vara angeläget att dessa områdeskalkyler framräknas på basis

av för respektive områden aktuella och riktiga utgångspunkter. Det är detta vi i vår motion har begärt, ej minst ur den synpunkten, att jordbruket i övre Norrland fyller en väsentlig uppgift för landets exploaterande av de nationaltillgångar som dess malm, vattenkraft och skogar utgör.

Det är med beklagande vi konstaterar att utskottet ej beaktat vårt yrkande härvidlag. Då det emellertid för dagen inte lär vara möjligt att nå längre än vad utskottet skrivit, skall jag avstå från att ställa något yrkande. Jag nöjer mig med en vädjan till utskott och kamrater att vi, därest utvecklingen aktualiserar att vi kommer igen i denna fråga, skall mötas av större förståelse än vad som för dagen synes vara fallet.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Såsom en av de ledamöter som motionerat rörande sockernäringsen vill jag i största korthet framföra några synpunkter på sockerfrågan. Reservanterna har sagt, att utskottsmajoriteten och motionärerna förordar ett annat prissättningssystem för socker och därmed också för sockerbeter än vad som förordas för andra jordbruksprodukter. Detta är inte fullt riktigt. Det är endast under en övergångsperiod, som utskottsmajoriteten kräver ett annat prissättningssystem. Efter treårsperiodens slut är åtminstone utskottet enligt dess skrivning villigt att acceptera nya bestämmelser även då det gäller sockerbetsodlingen och prissättningen på socker.

Man kan fråga varför såväl utskottsmajoriteten som motionärerna vill behålla det gamla systemet för sockernäringsens vidkommande under en övergångsperiod. Jo, därför att man vill ha garantier för att sockerbetsodlingen icke skall nedläggas. Sådana garantier har man enligt min och många andras mening inte i dagens läge, om den kungl. propositionen antas i dag. För

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

dagen skulle visserligen en nedläggning av sockerbetsodlingen, om vi ser det ur krass ekonomisk konsumentsynpunkt, vara försvarbar, eftersom socker är den jordbruksprodukt som här i Sverige har det största skyddet. Men vi kan inte se saken på det sättet; vi måste även ha försörjningsberedskapen för ögonen. Vid en avspärrning kommer sockerförsörjningen snart i farozonen. Att vid ett sådant tillfälle snabbt kunna få upp en inhemsk odling och fabrikation av socker blir inte lätt, om produktionsapparaten inte står fullt färdig. Detta kommer den inte att göra om sockerbetsodlingen skall ligga nere några år. Odlingstekniken kommer att försämras hos jordbrukarna, och i fabriktionsledet kommer det också att uppstå störningar om inte betruken skall vara i verksamhet varje år. Vi måste uppehålla en viss beredskapsodling av sockerbeter — därom tror jag alla är ense, även reservanterna.

Frågan är då om vi får denna beredskapsodling eller ej, därest det nya systemet skall träda till nu på en gång. Detta är den springande punkten. Står vi några risker, eller gör vi det inte? Kommer exempelvis inte det nya systemet att medföra sådana underhandlingsproblem både då det avser betodlarna och Sockerbolaget, att man riskerar en nedläggning av odlingen under ett eller annat år? Jag är inte främmande för att så kan ske, även om jag vill understryka att enligt vad jag har mig bekant alla parter — jordbruksnämnden, Sockerbolaget och betodlarna — är inställda på att göra sitt yttersta för att lösa problemet. Det kan dock uppstå svårigheter som gör detta omöjligt, hur mycket energi man än sätter till på olika håll.

Att lantbrukarna är mycket skeptiska mot det nya systemet beror närmast på att odlarna inte kan överblicka sockerbetspriset under det närmaste produktionsåret. Årliga prisförhandlingar skall föras, men något fast pris kommer

av allt att döma inte att kunna fastställas. Ett fast pris är av större betydelse för sockerbetsodlingen än för andra jordbrugsgrenar, eftersom sockerbetsodlingen, såsom herr Nils G. Hansson redan här har framhållit, är en av de mest kostnadskrävande grödorna som jordbrukarna har och i avslutning därtill också en av de mest riskfyllda.

Jag kan med några siffror från en utredning som jag själv har varit med om belysa denna sak. Det visade sig vid denna undersökning att odlingskostnaderna för vete håller sig omkring 1 400 kronor per hektar, medan kostnaderna för sockerbeter utgör 3 000 kronor per hektar. Jordbrukaren får lägga ut stor del av dessa kostnader på ett tidigt stadium, och om odlingen misslyckas gör han en verklig förlust. Betodlarna måste därför ha större garanti för att få sina kostnader täckta än vad odlare av andra grödor behöver, om inte betodlarnas ekonomi skall äventyras. Denna större garanti kan de få om det nuvarande systemet bibehålls ännu något år.

Här har framhållits särskilt av jordbruksministern och herr Gustafson i Dädesjö, att det inte är lämpligt att utbryta sockernäringen ur systemet, men jag frågar om det vore så omöjligt. Enligt propositionen skall sockerbetsodlingen vara den enda odling i vårt land som blir kvantitativt reglerad. Det står i propositionen, att vi skall ha en sockerbetsodling på det egentliga sockerbetsområdet av mellan 40 000 och 50 000 hektar, alltså ungefär 45 000 hektar, och därtill kommer odlingen på Öland och Gotland om cirka 5 000 à 6 000 hektar, om jag inte minns fel. Här blir det alltså en begränsning i arealen, medan alla andra grödor kommer att odlas fritt och jordbrukarna kan göra de variationer i dessa odlingar som det aktuella prisläget motiverar. Sådana variationer kan ej ske med sockerbetsodlingen, om den rationalisering

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

skall komma till stånd som eftersträvas för att prisskyddet skall kunna sänkas och jordbrukarna skall våga ta de risker, som föreligger med ett nytt prissättningssystem för sockerbetorna.

Jag vill även understryka att det finns en annan stor skillnad mellan sockerbetorna och andra jordbruksprodukter. När det gäller sockerbeter har vi i vårt land endast en, om jag får använda uttrycket, uppköpare. Redan nu vid denna tidpunkt eller om några veckor måste denna uppköpare, alltså Svenska sockerfabriksaktiebolaget, och betodlarna ha kommit överens om vilket pris som skall ligga till grund för odlingen 1956, även om priset inte blir slutgiltigt fastställt. Några motsvarande förhandlingar förekommer inte i fråga om andra produkter på jordbrukets område. Där skall inte nu ske några överenskommelser om vad några produkter direkt skall kosta. Visserligen har vi mittpriser, som skall fastställas, men vi har inte några kontraktsliga överenskommelser mellan producent och köpare såsom i fråga om sockerbetsodlingen. Det anförda talar för att man under en övergångstid bryter ut sockerbetsodlingen ur hela systemet.

Jag sade, att om vi skall kunna göra sådana rationaliseringsvinster inom sockernäringen, att betpriset skall kunna sänkas, då måste vi ha klara linjer att arbeta efter. Man måste exempelvis veta huru många hektar som fabriktionen skall inställa sig på.

Emellertid är det inte bara rationaliseringsvinster, som kommer att medföra sänkning av prisskyddet för socker, utan detta skydd blir även beroende av världsmarknadspriset på socker samt på vårt allmänna kostnadsläge för jordbruksproduktionen. Man vågar kanske anta, att en förändring i världsmarknadspriset snart kommer till stånd, som om ett eller annat år skulle göra det lättare för jordbrukarna att våga ta risken att övergå till ett nytt prissystem inom sockernäringen, därför att jord-

brukarna då inte skulle behöva löpa så stora risker som de gör för dagen.

Till sist bara ett par detaljer i sockerfrågan. Det synes mig som om man på många håll ute i bygderna sammankopplade det särskilda stödet till betodlingen på Öland och Gotland med prissättningssystemet för socker och sockerbeter. Detta är felaktigt. Oberoende av huruvida utskottsmajoritetens eller reservanternas förslag kommer att segra skall öarna ha sitt särskilda stöd för sin sockernäring. Skillnaden mellan utskottsmajoritetens och reservanternas förslag ligger endast däri, att majoriteten preciserat storleken av detta extra prisstöd för Öland och Gotland, medan detta inte har skett i reservanternas förslag. Jag tolkar dock, herr Gustafson i Dädesjö, reservanternas skrivning så, att de i stort sett är positiva för samma stöd som utskottsmajoriteten föreslagit.

I den motion som jag har mitt namn under har vi motionärer anfört, att det belopp, som skulle gå till det extra stödet åt sockernäringen på Öland och Gotland, skall gå direkt över statsbudgeten och inte tas av den i propositionen föreslagna konjunkturfonden. Om beloppet tas ur konjunkturfonden så kan jag inte komma till något annat än att det kommer att innebära att under 1956 eller 1957 blir det sockerbetsodlarna i det egentliga sockerbetsområdet i Skåne, Halland och Blekinge, som får betala detta extra stöd.

Man kan fråga sig, om detta kan vara riktigt. Jag anser att det inte är riktigt, ty detta extra stöd, som skall utbetalas för Öland och Gotland, har inte med själva sockerproduktionen att skaffa utan är ett stöd av rent social natur, som har till uppgift att befrämja berörda öars näringsliv och därmed hjälpa dessa öars befolkning. Under sådana förhållanden anser jag inte, att en grupp människor skall betala det belopp, som behövs, utan det bör vara en angelägenhet för hela vårt folk att klara av detta problem. Så har skett i andra samman-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

hang, och så bör det ske även här. Utskottsmajoritetens förslag får också i stort den verkan, att alla gemensamt får hjälpa till att bära denna kostnad. Visserligen är det kanske uttryckt på ett sätt som av många missförstås. Det står i utskottsbetänkandet nämligen, att det extra stödet till sockernäringsen på Öland och Gotland skall betalas av sockerbolaget. Detta innebär emellertid, att om det gamla systemet bibehålles, så blir det inte Sockerbolaget som betalar dessa kostnader, vilket man inte heller gärna kan begära, utan det blir svenska folket som på ett eller annat sätt får betala det. Därför sammanfaller utskottsmajoritetens förslag i stort sett med det som vi har framfört i vår motion.

Jordbruksministern framhöll i sitt anförande i förmiddags, att han hade klart för sig att en ändring av sockerregleringen kommer att medföra vissa besvärligheter vid övergången. Detta är alldeles riktigt, men jag undrar om jordbruksministern verkligen tänkt över alla de besvärligheter som kommer att uppstå, om propositionens förslag i dag skulle bli antaget och vi omedelbart för 1956 års betodling skulle tillämpa det samma. Har jordbruksministern exempelvis klart för sig, vilka svårigheter som kommer att uppstå vid prisförhandlingarna bland annat av den orsaken, att Svenska sockerfabriksaktiebolagets avtal med staten ej löper ut förrän den 1 maj 1956? Detta innebär att Sockerbolaget får två avtal att hålla sig till, då det gäller 1956 års betskörd. Även om bolaget är aldrig så positivt inställt till en medverkan att övergången blir så smärtfri som möjligt, så ifrågasätter jag om det blir möjligt att lösa dessa övergångsproblem.

En annan detalj är, hur den konjunkturfond som föreslås i propositionen och som erhålles genom importavgifter på importerat socker skall kunna bidra till att få ett betpris 1956 som täcker odlarnas kostnader. Enligt vad jag kan

finna måste här vidtas särskilda anordningar, om man med hjälp av konjunkturfonden skall få ett skäligt sockerbetspris 1956. Till fonden kommer nämligen inte att inflyta avgifter för ett helt konsumtionsår, innan 1956 års betpris skall regleras i februari månad 1957. Enligt vad jag kan förstå kommer, om propositionen antages i dag, regeringen att bli tvingad till att på våren 1956 lägga fram ett förslag om att ett belopp på ett eller annat sätt får tillskjutas denna konjunkturfond.

Ja, de tekniska problemen vid övergången blir stora.

Herr talman! Även om jag i dag kommer att ansluta mig till utskottsmajoritetens förslag i sockerfrågan, vill jag säga att jag för min personliga del med tillfredsställelse hade hälsat ett förslag från ett enigt utskott, som hade godtagit propositionens förslag men med tillämpning först på 1957 eller 1958 års sockerbetspris. Berörda parter — jordbruksnämnden, betodlarna och Sockerbolaget — hade då haft tid på sig att anpassa sig till den nya given.

Att ett uppskov med ikraftträdandet ett par år skulle få den menliga inverkan som herr Gustafson i Dädesjö i förmiddags gjorde sig till tolk för, tror jag inte är riktigt. Herr Gustafson i Dädesjö befarade, att ett uppskov med ikraftträdandet skulle innebära att rationaliseringsåtgärder inom sockernäringsen olika led ej komme till stånd så länge som importmonopolet finnes. Jag tror att dessa farhågor saknar all grund. Erfarenheten visar nämligen att i fabriktionsledet har vi en av världens förnämsta sockerindustrier, och vad betodlarna beträffar har dessa också under senare år genomfört rationaliseringar som jag tror saknar motsvarighet inom andra länders jordbruk.

Jag beklagar, herr talman, men jag kan inte komma ifrån att hela denna fråga till stor del har snedvridits därigenom att man har haft uttrycket »monopol» med i bilden. Importmonopolets

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

vara eller icke vara är inte det viktigaste i denna fråga. Huvudproblemet är, huruvida berörda parter, jordbrukare, sockerindustrien etc., hinner anpassa sig till de nya förhållandena.

Som jag redan framhållit så är inte importmonopolets bibehållande det väsentliga. Det väsentliga är att socker näringen får bedrivas under sådana former, att den blir en lönsam rörelse, som ger täckning för kostnaderna vad det avser både jordbrukarna och sockerindustrien.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Jag tillät mig att i förmiddags avsluta mitt anförande då med en stilla förhoppning om att den saktliga bedömning, som kännetecknat den föregående handläggningen av detta ärende, måtte präglade även denna debatt. Jag kunde emellertid konstatera att under hela förmiddagen var detta ganska allmänt fallet. Jag måste dock säga, att den skärpning av debatten, som herr Hansson i Skegrie åstadkom, väl inte kan vara till gagn för frågans lösning. Det är dock så att den proposition som här föreligger är resultatet av en kompromiss, och vid en kompromiss får ju inte någon sin vilja fram. Man skulle givetvis nu, när det gäller att klara upp priserna på jordbrukets produkter för den tid som ligger framför oss, kunna hålla brandtal från både producenter och konsumenter, men jag tror inte att det gagnar saken. Man har som det sagts försökt komma fram till en kompromiss. Det förslag som ligger till grund för propositionen är faktiskt en kompromiss, en kompromiss som är godkänd — jag tillät mig säga det i förmiddags, och jag kan inte komma ifrån det — av såväl jordbrukarnas som konsumenternas stora organisationer. Det

är klart att sedan kan man på båda hållen uttala önskemål i olika avseenden och göra påståenden, som det kan ligga något av berättigande i. Jag hoppas emellertid att denna debatt skall sluta så, att, även om här förekommit en del yttranden som talar häremot, det ändå skall gå att förena olika ståndpunkter och göra det möjligt för oss att komma till en lösning, som inte lämnar efter sig taggar, som kan göra det svårt för parterna att komma överens.

Jag skall sedan gå in på en fråga som här tidigare diskuterats, nämligen frågan om sockerbetsodlingen. Beträffande den har med lottens hjälp en majoritet bildats i utskottet, men det finns en lika stor minoritet som gått på reservationen. Det tycks vara en av de frågor, som tillspetsats allra mest. Jag tycker dock för min del att från utskottsrepresentanternas sida framkommit alltför pessimistiska tongångar i det fallet. Man har varit överens om att godkänna principen, och man säger att om tre år är det ingen som tänker sig annat än att själva principen skall slå igenom även beträffande sockret. Men nu sägs det att om man inte får lov att skjuta på saken riskerar man så mycket. Jag skall tillåta mig att framföra några synpunkter, som finns anförda i propositionen och som nog i viss mån klarlägger denna sak.

Man har sagt att när det gäller sockerbetsodlingen måste man försöka inordna även den i systemet för prissättningen på andra jordbruksprodukter. Alla är också överens om att gränsskyddet i fråga måste anpassas så att reella möjligheter åstadkoms för en rationalisering av sockerproduktionen. Jag skulle tro att en rationalisering nästan alltid mer eller mindre sker på grund av det tryck som finns från den ena eller andra parten. Det är väl så här som på näringslivets andra områden. Nu sägs det att man här får skapa ett gränsskydd, som ger sockerbetsodlingen en viss säkerhet men som också

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

måste vara så hårt att det framtvingar rationalisering. Men så sägs det också att sänkningen av betpriset inte får drivas så långt att sockerproduktionen blir lägre än som är nödvändigt för att man ur beredskapssynpunkt skall känna en viss trygghet. Man säger att om betodlingen minskar för mycket eller helt försvinner är det väldigt svårt att få den i gång igen så att vi vid en avspärning snabbt nog kan få upp den på nytt och komma i samma gynnsamma situation som under förra världskriget. Men här har väl inte på något håll sagts, att vi skall skära ner eller helt lägga ner denna produktion. Man har sagt att det är möjligt att begränsa denna produktion till 40 000 à 50 000 hektar. Jag kan för min del inte tänka mig att, om vi har en sockerbetsodling omfattande mellan 40 000 och 50 000 hektar, vi inte ganska snabbt skall kunna komma upp till de arealer som varit maximum. Under senare år har vi haft 53 000 à 54 000 hektar odling, som väl i huvudsak inneburit självförsörjning under förutsättning att vi får en hygglig skörd. Om det skulle behövas är det säkerligen möjligt att åstadkomma en arealökning på ganska kort tid. Helt säkert är det också möjligt för socker näringen även efter en genomförd rationalisering att förädla sockerbeter i den utsträckning, som kan visa sig nödvändig ur beredskapssynpunkt.

Det är anpassningen av gränsskyddet som skall garantera en odling av 40 000 à 50 000 hektar. Däremot är det inte riktigt att påstå att sockerbetsodlingen är den enda odling, som blivit föremål för kvantitativ begränsning. Gränsskyddet skall som sagt bara säkerställa en odling av den omfattningen.

Vidare är man på alla håll överens om att betodlingen skall bibehållas på Öland och Gotland, även om detta skall ske med särskilt stöd. Det bör sålunda vara möjligt att skapa förutsättningar för jordbrukarna på dessa öar att odla sockerbeter i den omfattning, som pro-

positionen talar om, nämligen 5 000 à 6 000 hektar. Odlarna där bör sålunda kunna känna en viss trygghet.

Sedan har det också framhållits att de fastställda mittpriserna kan komma att växla och därmed äventyra betodlingens möjligheter. Jag förutsätter dock att den sänkning som skett på världsmarknaden under senare år icke är tillnärmelsevis så stor som de maximala sänkningar man i det sammanhanget talat om. Därom kan man emellertid inte säga någonting med bestämdhet, men ingenting talar i varje fall för att så nu kommer att ske. Den risk som betodlarna och Sockerbolaget därvidlag löper kan uppskattas till en tioprocentig sänkning, och enligt de uppgifter jag erhållit från chefen för statens jordbruksnämnd innebär detta en sänkning av betpriset på ungefär 15 öre per deciton betor om betodlare och Sockerbolaget delar på prissänkningen. Man skall där inte vifta bort värdet av underhandlingar, ty ingen vet vad dessa kan leda till.

Jag tycker inte att någon har anledning att vid denna tidpunkt anslå så pessimistiska tongångar, som här framkommit. Underhandlingarna om sockerbetspriset har redan satts i gång. För några dagar sedan resonerade jag med en av de ledande männen i Betodlarnas centralförening, och han var inte säker på att betodlarna skulle få några som helst större möjligheter, om ställningstagandet i dessa frågor sköts upp i tre år, jämfört med om vi löser problemet i dag.

Herr Nilsson i Svalöv sade här: »Ge oss tre år till, så skall dessa saker säkert ordna upp sig!» Men innan jag blev statsråd, deltog jag ofta i underhandlingar av detta slag — jag har varit med sedan också — och när vi då ungefär vid denna tidpunkt på året sett framåt, har det verkat ganska omöjligt att nå fram till en lösning. Jag har många års erfarenhet av att sådana underhandlingar drar ut på tiden, och

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

att jordbruksutskottet har mycket kort tid på sig att behandla frågan och kammarens ledamöter att motionera. Hela frågan har därför måst snabbbehandlas. Varför? Jo, därför att någon lösning inte har kunnat åvägbringas, förrän detta varit absolut nödvändigt. Det kan ha gällt frågor av lika stort omfång och med lika vittgående konsekvenser som den här diskuterade, vilka har lösts under medverkan av statens jordbruksnämnd. Så har ofta varit fallet under år som gått. Då har odlarna förhandlat med statens jordbruksnämnd, och jordbruksnämnden har sedan underhandlat med Sockerbolaget.

Även om tiden även denna gång är kort, hoppas jag likväl att problemen kommer att lösas så att vi för framföriggande tider når ett lika bra resultat som det betodlarna uppnådde enligt det gamla systemet beträffande 1955 års betodling. Men är det trots detta någon betodlare, som vill stå upp här och säga att den senast träffade överenskommelsen var sådan att den kan rekommenderas i fortsättningen? Det tvivlar jag på. Men med det nya systemet hoppas jag att vi skall komma fram till ett resultat, som ger odlarna bättre möjligheter än med det system vi tillämpat i år. Därom kan jag emellertid inte nu göra något bestämt uttalande.

Även om meningsmotsättningarna har skärpts något beträffande tidpunkten för det nya avtalets ikraftträdande, tror jag ändå inte att meningsskiljaktigheterna är större än att de kan överbryggas.

Vad sedan gäller Sockerbolagets ställning som monopolföretag, så är jag ganska förvånad över att man reagerat så positivt även på håll, där man annars alltid har ställt sig skeptisk till monopoliseringen av företaget här i landet.

Men det är ju så att man i vissa lägen kan anlägga synpunkter som man vid andra tillfällen inte vill godta. Jag hoppas dock, vare sig det skulle bli en an-

nan majoritetsställning i andra kammaren, liksom det blev i första kammaren, än inom utskottet, eller icke, att de tankegångar och förslag som är framlagda i propositionen skall ge möjlighet till en överenskommelse, som inte försätter sockerbetsodlarna i ett sämre läge än deras yrkesbröder inom andra odlingsområden.

Följaktligen är det fortfarande min förhoppning att vi här skall kunna mötas i förståelse. Jag erkänner villigt att — som jag redan har sagt — stora svårigheter kommer att uppstå under det första året. Men det är ändå så att svårigheter har förekommit många gånger förr, och de är ofta till för att övervinnas. Jag hoppas att så skall ske nu också.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först säga att det glädde mig att jag inte kom med i den grupp av talare, som jordbruksministern ansåg på ett osakligt sätt spetsat till debatten, såsom vissa av hans egna meningsfränder gjort. Det var inte min mening med mitt anförande i sockerbetsfrågan. Jag har försökt göra det så sakligt som möjligt, och jag är som sagt glad över att jordbruksministern inte heller gav det något annat betyg på den punkten.

Dock kan jag efter detta inte låta bli att uttala en viss förvåning över att jordbruksministern hävdar, att rationalisering måste ske under ett tryck. Detta uttalande måste väl då nästan innebära, att jordbruksministern ger såväl de skånska jordbrukarna som Sockerbolaget ett misstroende votum för att de inte skulle ha gjort vad göras kunde för att rationalisera. Själv har jag en annan uppfattning om den saken, vilket jag redan vittnat om i mitt första anförande.

Jordbruksministern säger att ingen

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

har, vare sig i propositionen eller i utskottsutlåtandet, talat om ett nedläggande. Nej, det har man inte, det var jag som befarade detta, om man ginge till förhandlingar under de förhållanden som skulle föreligga, om propositionen i dag antas i oförändrat skick.

Jordbruksministern frågade också: Var finns den sockerbetsodlare som vill stå upp och säga att vi inte är nöjda med det avtal vi fick 1955? Ja, jag tror att jag kan skaffa fram många sådana, men vill inte förlänga debatten med att räkna upp alla dem som jag därvidlag har kommit i beröring med. Jag tror att det i detta avseende ligger till på ett annat sätt än jordbruksministern anser att det gör.

Statsrådet Norup vädjar till kammarens ledamöter och säger att eftersom första kammaren har antagit reservationen så låt oss här i andra kammaren göra på samma sätt. Jag ifrågasätter emellertid: Borde vi inte gå in för att ta utskottsmajoritetens förslag och sedan som sammanjämningsförslag taga det förslag som jag framfört?

Till sist: en förändring i sockerpriset med 10 procent gör inte 15 öre utan ett betydligt högre belopp på betpriset.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NORUP**:

Herr talman! Jag tycker nog att herr Nilsson i Svalöv misstolkar mitt uttalande mycket, då han säger att mitt påpekande om nödvändigheten av rationalisering skulle innebära ett misstroende mot både sockerbolaget och betodlarna. Så är det visst inte. Jag har största både aktning och förtroende för den rationalisering som under många år har pågått inom dessa näringsgrenar. Jag har bara sagt att jag tror det är nödvändigt att denna rationalisering får äga rum även i fortsättningen. Det har skett en rationalisering inom hela vårt jordbruk under ett visst tryck — det trycket att vi saknat arbetskraft därför

att jordbruket med sin prisbildning tyvärr inte haft möjlighet att betala människor på samma sätt som industrien.

Ser vi på vår industri har också där en rationalisering försiggått på grund av ett tryck, kanske i form av lägre prisbildning på den internationella marknaden eller också på grund av vissa förhållanden inom vårt eget land. Det innebär inte något klander eller misstroende gentemot industrien om man säger: Fortsätt på denna rationaliseringsväg! Nej, herr Nilsson, så får man inte misstolka mitt uttalande.

Sedan säger herr Nilsson, vilket förvånar mig i högsta grad, att betodlarna — så många att herr Nilsson inte kunde räkna upp dem här — inte skulle vara belåtna med 1955 års betpriser men att det dock finns många, många som varit belåtna med 1955 års betpris. Betpriset i våras var enligt min mening resultatet av en kompromiss, där man fick ta det mesta möjliga. Betpriset har bestämts inte på grund av torka eller svårigheter med betodlingen, utan det har satts så som skett för att åstadkomma odlingen. Frågan är för övrigt om betodlingen gått ekonomiskt ihop med det pris som varit rådande. Jag hade knappast väntat att herr Nilsson så odelat ansåg att det var en god ekonomisk överenskommelse med årets betpris.

Herr **NILSSON** i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte med herr Norup ta upp någon debatt rörande produktionskostnaderna för sockerbetsodlingen. Vad jordbruksministern och jag härvidlag har sagt får stå för vår egen räkning, och så får de praktiska jordbrukarna själva avgöra, vem som har rätt.

Jag begärde ordet närmast därför att jag inte fick tillfälle att klargöra, hur en förändring av sockerpriset inverkar på betpriset. Det blir betydligt större förändringar än vad jordbruksminis-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

tern gjorde gällande. Vilken storleksordning det blir kan ingen människa säga i dag eftersom det förslag vi behandlar är så komplicerat. Ingen vet vilket betpris Sockerbolaget kommer att kunna erbjuda betodlarna, och ingen vet med säkerhet hur eventuella förändringar i sockerpriset kommer att påverka odlare respektive sockerindustrin. Jag kan emellertid säga, att om vi i dag räknar med ett fabrikspris på socker av 88:38, så skulle detta kunna ge ett grundpris på sockerbetor av 6:92, men om priset gick ned till 84:42, alltså med 4 öre, så skulle betpriset bli 6:39. Detta är en skillnad på 53 öre per deciton sockerbetor. Om sockerpriset i stället steg till 94:32, så skulle betpriset stiga till 7:41, allt detta dock endast under de preliminära förutsättningar, under vilka betodlarna och Sockerbolaget inför jordbruksnämnden har börjat förhandla. Jag är emellertid rädd för att innan dessa förhandlingar slutförts kan det framföras krav från både det ena och det andra hållet som kommer att förändra dessa siffror.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! För att intet missförstånd skall uppstå vill jag nämna, att enligt de uppgifter jag fått av generaldirektör Söderström motsvarar ett öres förändring i sockerpriset cirka sex öres förändring i betpriset. Om sockerbolaget och betodlarna skulle dela risken och chansen lika — 50 procent vardera — betyder 10 procents förändring i sockerpriset 15 öres förändring i betpriset.

Detta är de upplysningar jag fått.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt säga någonting i sockerfrågan, men jag vill göra en personlig deklaration. Jag har principiellt den inställningen att man bör häva monopol, men när det här talas om att häva sockermonopolet är det ju inköps- och importmonopolet som

åsyftas. Monopolet från Sockerbolagets sida gentemot betodlarna står emellertid kvar. Det blir alltså ett ensidigt monopol gentemot betodlarna, och det är på denna punkt jag tycker att förslaget bör underkastas en omprövning. Jag skulle därför önska en framflyttning av tidpunkten för det friare systemets införande.

Olika talare har med utgångspunkt från totalkalkylen redovisat fördelar och nackdelar hos det gamla prissättningsförfarandet. Jag vill bara framhålla att de årliga regleringarna har medfört en regelrad ryckighet i prissättningen, beroende på lönerörelser och skördeutfall, som jag anser har varit olycklig ur både producent- och konsumentsynpunkt. Jag vet mycket väl att det nya systemet har fått en dålig utgångspunkt i opinionen bland jordbrukarna på grund av årets missväxt. Man undrar hur det nya systemet kommer att verka under sådana förhållanden.

Hur har det gamla systemet verkat? På grund av den årliga regleringen med tillämpning av 4-procentsregeln har vinstmöjligheterna vid en god skörd varit mycket små för jordbruket som helhet. När underskott uppkommit, såsom skett i år, har compensation givits dels genom prishöjningar, dels genom subventioner. Subventionerna kan i stort sett fördelas rättvist och ges åt de områden, som drabbats hårdast av torkan. Men hur har compensationen genom prishöjningar verkat? Jo, prishöjningarna har givit compensation och överkompensation åt dem som fått nästan normal skörd eller normal skörd. Det systemet kan inte gärna anses vara tillfredsställande. Jag tror för min del inte att det finns något bättre system för att klara de dåliga skördeåren än det gamla beprövade att samla i ladorna under goda år för att ha något att möta de dåliga åren med. Detta, eventuellt kompletterat med ett försäkringskydd eller annat skydd, är det bästa

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

sättet att lösa problemet. Jag vill liksom herr Gustafson i Dädesjö, som också var inne på detta spörsmål, framhålla att jag tror att tre år ur denna synpunkt är en väl kort period och att en femårsperiod varit bättre. Men med tanke på att det gäller ett försök har jag ingenting att invända mot att perioden blir treårig.

I detta sammanhang har frågan om resultatutjämning i beskattningshänseende tagits upp i en högermotion och även i en reservation från högerhåll. När propositionerna om företagsbeskattningen i våras behandlades av riksdagen var folkpartiet och högern överens på denna punkt, och med hänsyn till att frågan sålunda behandlats redan tidigare under detta år har vi för vår del ansett att det inte finns någon anledning att på nytt aktualisera den i samband med jordbrukspropositionen, i synnerhet som denna proposition handlagts av jordbruksutskottet. Jag förstår mycket väl att meningen är att utnyttja frågan i nästa års valrörelse, men det hade ju kunnat ske utan denna onödiga manöver från högerens sida.

Debattinläggen här i dag från bondeförbundshåll, kanske allra mest herr Hanssons i Skegrie anförande, har andats pessimism beträffande prisutvecklingen på jordbrukets område. Spärreglerna skulle enligt bondeförbundsrepresentanternas mening endast komma att beröra den nedre gränsen. Det är givetvis svårt att nu avgöra, hurudan utvecklingen kommer att bli, men det har i dagens läge uppstått prisrörelser som tyder på att spärreglerna även kan komma att ha betydelse för den övre gränsen. Jag tror att det vid bedömningen av detta problem är befogat att ställa sig den frågan, om rörelsefriheten skall göras så liten att den inkräktar på den rörlighet som kan behövas för att bl. a. skapa vissa möjligheter att utnyttja de goda skördeåren i förhållande till de dåliga. Enligt min mening bör man nog även ur jordbrukarnas

egna synpunkter vara försiktig med att påkalla en begränsning av denna rörelsefrihet.

I bondeförbundsmotionen och reservationen har man i detta sammanhang även tagit upp frågan om utvecklingen på lönemarknaden. Jag vill i detta avseende helt kort erinra om den reduktionsregel som använts i jordbrukskalkylen vid beräkandet av arbetskraftåtgången. Genom att denna reduktionsregel nu försvinner har vi enligt min mening fått en kompensation som gör att vi bör vara återhållsamma med krav som endast rör småsaker. Denna reduktionsregel har ju verkat nedpressande på priserna som sådana.

Frågan om 6-procentsregeln har berörts flera gånger här i dag. När kompromissförslaget framlades i utskottet, kunde jag i hastigheten inte förstå innebörden av denna regel. När jag frågade vad den egentligen innebar, fick jag inte något svar. Herr Hæggbloom har ju här redan talat om vad som förekom i utskottet, och jag vill nu bara konstatera att herr Hæggbloom omedelbart accepterade förslaget om 6-procentsregeln. Huruvida detta berodde på att han har ett rörligare intellekt än jag, vet jag inte.

Jag vill tillägga att jag personligen inte hade haft något att invända mot en viss uppmjukning av denna regel, men jag har inte kunnat vara med om att acceptera en skrivning, där det talas om tolv månader, medan man i själva verket menar nio månader, detta bara därför att det i bondeförbundsmotionen talas om tolv månader.

Jag skulle också vilja uttala min tillfredsställelse med utskottets skrivning beträffande mjölken. På denna punkt har det skett en markant omvändelse, kanske jag får säga, från de andra partiernas sida i förhållande till den ståndpunkt som man intog bara för ett år sedan, något som jag med tacksamhet noterar.

Mjolkproduktionens dominerande be-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

tydelse för större delen av Sveriges jordbruk och för småbruket i synnerhet behöver jag inte här ytterligare understryka. Utvecklingen av denna produktion har emellertid på senare tid varit långt ifrån tillfredsställande, såsom också framgår av utskottets utlåtande. Vad är orsaken till denna nedgång i mjölkproduktionen? Ja, i år utgör givetvis torkan en viss förklaring därtill, men jag tror att jag riktigt tolkar förhållandena, om jag påstår att mjölkproducenterna har gripits av olust, dels på grund av bristen på arbetskraft, dels som en följd av den dåliga lönsamhet och bundenhet som utmärker denna produktion — det brukar ju talas om bundenheten vid kon. Det tycks dock som om det inom vissa delar av landet, bl. a. i mitt eget län, Värmland, finns ytterligare en orsak till nedgången i mjölkproduktionen, nämligen de goda skogskonjunkturerna. På sina håll i Värmland ligger jordbruken för närvarande för fäfet. Ägarna avverkar och sköter sin skog, och i många fall har de dessutom tagit arbete inom någon industri. Det gäller inte endast småbrukare, utan även innehavare av jordbruk inom basjordbrukets storleksram. Jordbruken i dessa områden kan inte göras bärkraftiga, om de skall drivas som kreaturslösa jordbruk, men tack vare de goda konjunkturerna inom skogshanteringen och möjligheterna att ta andra arbeten har jordbrukarna dock ansett det vara mer lönande att lägga ned mjölkproduktionen. Inom det mejeriområde, där jag själv levererar mjölk, har sålunda utvecklingen varit sådan, att invägningen av mjölk för dagen överstiger konsumtionsbehovet med ungefär tio procent. Marginalen är alltså så knapp som den över huvud taget kan vara, och vi kan när som helst bli tvungna att frakta mjölk långa vägar för att klara efterfrågan från konsumenternas sida.

Jag tror att detta säger tillräckligt om dagens läge när det gäller mjölk-

produktionen, och jag vill mot denna bakgrund med tacksamhet konstatera utskottets positiva skrivning om mjölken. Här krävs det nya tag, om inte situationen skall bli mycket besvärlig.

Till sist vill jag understryka att jag för min del är i stort sett tillfredsställd med det föreslagna nya prissättnings-systemet. Jag tror att det innebär en kursändring i vår jordbrukspolitik som är till fördel för både producenter och konsumenterna.

Herr JANSSON i Benestad (bf):

Herr talman! Det system för prissättning som riksdagen nu skall fatta beslut om skall ju ersätta den gamla jordbrukskalkylen. När man byter ut ett gammalt, prövat system mot ett nytt, uppstår det en förklarlig oro bland jordbrukarna. När den utredning som skulle utarbeta detta system tillkom, skedde detta enligt direktiven därför att man önskade en friare prisbildning och ett enklare prissättningssystem. Vi kan vara överens om att det system som nu föreligger till bedömning är långt ifrån enkelt. Det är tvärtom mycket krångligare än det gamla och mycket svåröverskådligt till sina verkningar.

Såvitt jag förstår ligger svagheten i det nya systemet bland annat däruti, att det ger möjligheter till svängningar på upp till tolv procent mellan högsta och lägsta prisnivån. På denna punkt har man tillmötesgått liberala krav. Huru långt dessa möjligheter till upp- och nedgång i priserna kommer att utnyttjas är icke möjligt att förutse. Det beror framför allt på fluktuationerna ute på världsmarknaden. Vi skall erinra oss att den värsta tid svenska jordbruket har haft var när vi under 20- och 30-talen på grund av fri prisbildning hade våldsamma svängningar mellan ett högsta och ett lägsta pris. Å andra sidan är den tryggaste tid som svenska jordbruket har haft de år då vi har till-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

lämpat den hittillsvarande jordbrukskalkylen med förutbestämda priser och rätt till kompensation. Det nya systemet ligger väl mitt emellan fri prisbildning och ett system med fasta priser.

Två av de väsentligaste punkterna i det nya förslaget är 6-procentregeln och 5-procentregeln. Bondeförbundet har i en partimotion framställt krav på en viss justering av dessa regler.

Man tycks här i dag tvista om huruvida vi haft någon framgång med motionen. Vad 6-procentregeln beträffar är det väl dock tydligt att det har träffats en kompromiss som till betydande del innebär bifall till motionen. Importörernas möjligheter att påverka eller rent av dirigera prisgränserna genom att vissa månader i följd hålla producentprisindex under 6-procentgränsen och sedan genom att förändra index förhindra 6-procentregelns utlösning har eliminerats genom att utskottet accepterat kravet på att månadsföljden skall utgå. Detta är att notera med tillfredsställelse. Citerar jag folkpartiets reservation vid denna punkt får jag ytterligare belägg för min uppfattning. Där står nämligen: »Vid en sådan utformning av regeln kan det dock inträffa, att producentprisindex t. ex. i början av året understiger 100 med 6 enheter under fyra månader men sedan på grund av ändrat prisläge på den internationella marknaden stiger till 100 eller därutöver. Under sista månaden av året inträffar emellertid en tillfällig nedgång i priserna. Vid den i motionerna angivna utformningen kan detta leda till att 6-procentregeln träder i funktion, något som klart skulle strida mot avsikten med nämnda spärrregel.» Jag tror att 6-procentregeln i sådana fall bör träda i kraft om man vill nå ett större mått av trygghet för jordbrukarna.

Vad beträffar 5-procentsregeln har utskottet rekommenderat Kungl. Maj:t att ha sin uppmärksamhet riktad på denna fråga. Denna rekommendation

säger inte så mycket. Dess värde beror på vem som är Kungl. Maj:t vid det ena eller andra tillfället. Så mycket måste vi ändå ha klart för oss att om en prishöjning av inhemska orsaker skulle rubba konsumentprisindex med fem enheter med ty åtföljande penningvärdeförsämring, kommer jordbruksbefolkningen i en mycket missgynnad ställning. Vi får hoppas att ett sådant läge inte kommer. En rent nationell inflation är väl inte så vanlig, men vi kan nog inte komma ifrån att en sådan har förekommit som isolerad företeelse.

I utskottets utlåtande behandlas jämförelsen mellan jordbrukarna och andra grupper på landsbygden. Jag kan med största tillfredsställelse konstatera att det står klart utskrivet, att jämförelsen skall gälla andra och tredje ortgruppen inom nuvarande dyrortsgruppering. Propositionen gav närmast anledning till uppfattningen att jämförelsen skulle gälla den lägsta ortsgrupp som fanns 1947 men som nu är avskaffad. Denna klara skrivning visar att man redan från början vill ha som mål likställighet mellan jordbrukets befolkning och andra jämförbara grupper.

Man har från vissa håll riktat angrepp mot jordbruksministern för att han i propositionen inte också tog upp frågan om att ge småbruket dess särskilda stöd. Jag tycker att statsrådet här har handlat rätt. Småbruket har, tror jag, mera att vinna på att avvakta hur detta nya system fungerar. Skulle verkligen tolvprocentiga svängningar bli brukliga och föranleda, att man arbetar ut ett särskilt småbrukarstöd, kommer småbruket som sådant självfallet att få en tryggare ställning.

Jag tror inte, att småbruket har något att förlora på att man avvaktar utvecklingen under en treårsperiod. På den punkten är kritiken mot statsrådet Norup illa vald.

Det finns en sak i utskottets utlåtande, som jag i och för sig gärna skulle ha sett utformad på ett annat sätt, näm-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

ligen allmänna mjölkpristillägget. Nu har propositionen tyvärr skrivit fast det på ett sådant sätt, att det inte förrän 1960 kan användas som medel för ett eventuellt stöd åt småbrukarna.

Det föreligger här flera reservationer. Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag emellertid uppehålla mig vid bara en av dem, nämligen den som är avgiven av herr Nord m. fl. och som gäller priserna på fodersäd och andra fodermedel. I den reservationen ger man uttryck för en vanlig uppfattning på det håll reservanterna företräder, nämligen att ett lågt fodersädspris innebär en särskild förtjänst för småbruket. Är det verkligen så? I allmänhet förädlar småbrukarna huvudsakligen sådant foder, som han själv har producerat. Han förädlar kanske mellan 6 000 och 7 000 kg hemmaproducerad fodersäd, och 2 000 kg köper han. Över 80 procent av det han förädlar är alltså hemmaproducerat och bara 20 procent köpt. Om då priset på den fodersäd han köper är lågt, blir följden att han får samma pris för den fodersäd han själv producerar. Detta utgör många gånger en betydande del av hans arbetsinkomst under året, och förädlingen upptar en betydande del av hans arbetstid. För att undvika detta skulle man behöva ha särskilda rabatter på fodermedel för småbruket. Sådana är det väl knappast någon som på allvar ifrågasätter skulle kunna införas.

En sänkning av priset på fodersäd leder därjämte till att man gynnar dem som, många gånger rent hasardartat, försöker sig på en storproduktion, t. ex. sätter upp »fabriker» för uppfödning av svin. De kommer alltid i det läget, att de kan köpa billig fodersäd. Erfarenheten visar, att vid en liberal utveckling kommer alltid småbruket särskilt i klämma. Så har det varit under de två senaste jordbrukskriser vi haft.

Detta var några randanmärkningar i

all korthet. Hur man än vänder och vrider på problemet, är det ofrånkomligt, att det nya systemet är en giv åt en liberalare politik. Det innebär visserligen i viss mån en större frihet men medför också i motsvarande grad mindre trygghet. Jordbrukets folk får nu försöka acceptera detta. Annars är väl människan i vårt samhälle som regel så konstruerad, att i valet mellan ökad frihet och mindre trygghet eller mindre frihet och ökad trygghet väljer man i allmänhet det senare alternativet.

Jag har inte velat underlåta att anföra detta, men jag har, herr talman, inte något yrkande.

Herr WIDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick inte riktigt klart för mig, om herr Jansson i Benestad i fråga om jordbruksbefolkningens inkomstläge anser, att utskottet i sin skrivning klart säger ifrån, att det är fråga om andra och tredje dyrortsgrupperna, och följaktligen på denna punkt i väsentlig grad skiljer sig från propositionen. Vid ett tillfälle har herr Jansson i en tidningsartikel skrivit, att därest man i utskottet inte fick fram några väsentliga eftergifter i vad Kungl. Maj:ts förslag innebär, skulle man säga upp koalitionen, d. v. s. bondeförbundet skulle utträda ur regeringen. Jag skulle vilja fråga, om herr Jansson har funnit, att utskottets skrivning kan tolkas på sådant sätt, att han inte behöver sätta sitt hot i verkställighet.

Herr JANSSON i Benestad (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag är nästan stolt över den stora betydelse här Widén tillmåter min artikel. På herr Widéns fråga kan jag svara, att jag anser, att den kommiss utskottet har kommit fram till ur mina synpunkter är tillfredsställande.

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Vi har för en god stund sedan kommit i den situationen, att kammarens flesta ledamöter helst skulle se att ingen mer uppträdde och talade. Dessutom är det ju nu svårt att utvinna några nya synpunkter, om man skall ge sig in på de områden som förut så energiskt behandlats här. Jag skall fördenskull försöka att under några korta minuter säga ett par ord i anslutning till propositionen och jordbruksutskottets uttalande på ett område, som ingen tidigare behandlat.

Jordbruksdebatten förs i regel under ett tryck av fruktan och hopp. Det är i själva verket jordbrukarna som fruktar framtiden på grund av den överskottsproduktion som så många instanser ständigt predikar om. Självfallet utlöser denna förkunnelse en förhoppning hos de icke livsmedelsproducerande konsumenterna att de, på grund av det stora överskott som finns här och på andra områden i världen, snart skall få billigare livsmedel. Jag måste säga att det är en samstämmig uppfattning hos många auktoriteter, att det verkligen är ett bekymmersamt överskott. Den s. k. konsumentkommittén med representanter från KF, LO och TCO predikar om detta, jordbruksprisutredningen predikar om det, jordbruksministern säger det i propositionen, och i utskottsutlåtandet finns samma uttalande. Resultatet av denna bergfasta övertygelse är rekommendationen, att man skall minska på livsmedelsproduktionen. Det är med anledning av detta jag känner mig föranlåten att säga några ord. Jag anser nämligen att det helt enkelt skulle vara en olycka om man hölle fast vid ståndpunkten att livsmedelsproduktionen skall minskas. Jag anser att det är en påtaglig brist i jordbruksministerns proposition att inte på ett mera allsidigt sätt belysa denna sida av problemet.

Det talas både i utredningen och i propositionen i allmänna ordalag om den fara som här hotar. För min del

skulle jag ha sett att man tagit hänsyn till den rad faktorer som man verkligen kan bygga en sådan förmodan på. Det hade varit värdefullt när man står i begrepp att bifalla ett nytt prissättnings-system på jordbrukets produkter, om man haft en någorlunda säker möjlighet att bedöma framtidsutsikterna. Det synes mig som om jordbruksministern i sin proposition mycket väl hade kunnat låta verkställa en undersökning om befolkningsutvecklingen i Sverige och internationellt sett och att de jordbruksarealer som står till förfogande både i Sverige och i världen i övrigt hade redovisats samt att framför allt det europeiska jordbruket — de europeiska länderna är ju de verkliga avsättningsmarknaderna för ett eventuellt svenskt jordbruksöverskott — hade klarlagts. Ingenting av detta har emellertid skett.

Beträffande situationen på den svenska marknaden måste man säga, att påståendet att vi har ett överskott är mycket tvivelaktigt. Mitt under det att alla instanser predikar om överskott, så importerar man ju stora mängder av livsmedel. Detta har skett inte bara i år, då det varit missväxt, utan också tidigare år. Om man jämför den europeiska jordbruksarealen i allmänhet med den svenska, förstår man ju att det är omöjligt för Europa, som är ett så väldigt underskottsområde vad gäller livsmedel, att med den begränsade jordbruksareal denna världsdel har, om man jämför med svenska förhållanden, underhålla de människor som bygger och bor där och som förökar sig med stor hastighet. I Europa har vi 151 miljoner hektar åkerbruksjord, och vi har 395 miljoner människor. Dividerar man det ena talet med det andra kommer man fram till att det blir 3 800 kvadratmeter jordbruksjord per individ. I Sverige har vi ungefär 5 000 kvadratmeter jordbruksjord per individ, och ändå är inte Sverige självförsörjande! Naturligtvis kan inte Europa vara självförsörjande.

Det hade varit värdefullt om jord-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

bruksministern visat en statistik över världshandeln med jordbruksprodukter. Om man ser på den totala världshandeln finner man, att inte mindre än en tredjedel av den utgöres av livsmedel. Europa är världens största importområde för livsmedel. När vi haft vårt största överskott har vi kunnat räkna med 300 000—500 000 ton vete. Men Europa importerar omkring 25 miljoner ton spannmål varje år. Dessutom vet vi ju att näringsstandarden hos människorna i Europa och i ännu högre grad i den övriga världen är fabulöst låg. Att just i det sammanhanget föreslå — som sker i propositionen — att vi skall minska vår jordbruksareal och vår livsmedelsproduktion — detta förordas också av jordbruksutskottet, och tanken understöds t. o. m. av renodlade konsumentrepresentanter — det måste vara ägnat att förvåna.

Jag vet att det även finns jordbrukare som leker med tanken på att det skulle vara bra om det blev brist på livsmedelsprodukter. Då skulle konsumenterna få se på annat. För min del kan jag inte dela den uppfattningen. När konsumenterna har denna ljusa syn på världsmarknaden, så måste jag säga att de lever i en stor illusion. Man skulle kunna tänka sig att vi just nu, när vi importerar ungefär 25 miljoner kilo kött och fläsk, skulle kunna tillägna oss världsmarknadspriserna och skänka konsumenterna de väldigt billiga livsmedel som man med de hägrande världsmarknadspriserna framför sig åtrår. Ja, världsmarknadspriserna för dagen på fläsk är sådana, att vi får betala 30 öre mer per kilo än vi ger de svenska lantbrukarna. Och troligen kommer det inte att finnas några låga världsmarknadspriser när Sverige, som har råd att betala, skall bli köpare.

Jag måste fördenskull på det bestämdaste understryka att jag inte kan dela jordbruksministerns och utskottets uppfattning, att vi skall minska livsmedelsproduktionen i detta land. Det sker ty-

vänn en naturlig minskning just nu på grund av missväxten, en minskning som kommer att ha följder för år framåt.

Jag förstår mycket väl att det bakom detta ställningstagande ligger, från jordbruksministerns sida inte minst, ett ekonomiskt ansvar för jordbruket. Och det är intet att säga om det i och för sig. Men de förslag, som man nu rekommenderar för att så att säga fullfölja detta ekonomiska ansvar och genomföra en produktionsbegränsning, är av en synnerligen egendomlig karaktär. Det föreslås både i propositionen och i utskottsutlåtandet, att vi skall begränsa jordbrukets produktion genom en extensifiering av jordbruket. Det är emellertid alldeles omöjligt att tänka sig jordbruket i framtiden med extensifierad drift, ty extensifierad drift ger de enskilda jordbrukarna alldeles för litet pengar, och jordbruksdriften kommer att bli dyrare undan för undan, därom måste man hålla med herr Hansson i Skegrie.

När det bostadsbestånd, som nu finns på landsbygden och inom jordbruket, inom ett par tre årtionden måste byggas om och man måste räkna med de fantastiska kostnader som är förbundna därmed, då förstår man att man inte kan tänka sig att det blir några sänkta priser. Så billiga som jordbruken är för närvarande kommer de säkert aldrig att bli, ty hädanefter måste man betala inte bara jorden, utan också byggnadsbeståndet inom jordbruket.

Vidare föreslås här, att man skall odla skog på dålig jord, som det heter. För min del måste jag säga att jag har mycket svårt att acceptera begreppet dålig jord. Jag kan acceptera begreppet dåliga jordbrukare, men jorden är vad man gör den till och ingenting annat. Sandjorden kan vara dålig för vete men bra för potatis, och lerjorden är bra för vete men dålig för potatis. Man kan inte bestämma vilken jord som är dålig och vilken som är bra.

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

Att tänka sig att den nuvarande generationen skulle lägga ned stora pengar på skogsproduktion, vars avkastning inte kommer förrän i nästa generation, är, tror jag, väl optimistiskt.

Men jag skall sluta med att framhålla en annan synpunkt i just det här sammanhanget, nämligen att det finns inte bara ett ekonomiskt ansvar, som går ut på att jordbrukarna och landsbygdsbefolkningen skall ha en med andra likvärdig levnadsstandard, utan det finns också, knutet till jordbruket på ett helt annat sätt än till de flesta andra företag, ett moraliskt ansvar. Det är inte detsamma att producera livsmedel som att producera färg till naglar på fingrar och tår, att producera leksaker eller att producera andra ting som man kan undvara, utan jordbrukets produktion är av en helt annan väsensart, och det moraliska ansvaret för var och en som brukar ett stycke jord är inte knutet endast till ekonomiska problem. Detta ansvar kan man inte begränsa geografiskt, utan det sträcker sig ut över hela världen. Det finns så att säga för jordbruket både en inre och en yttre mission, som jordbruket helt enkelt måste fullfölja. Det är omöjligt för den ansvarige jordbrukaren att stå och se hur människor lider nöd och svälter medan han själv begränsar sin jordbruksdrift med berått mod endast för att få mera betalt. Det är orimligt att tänka sig, att ansvarskännande människor skulle bedriva en jordbrukspolitik som begränsar möjligheterna att tillgodose världens väldiga behov av livsmedel.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (bf):

Herr talman! Jag skall be att få säga ett par ord som har sammanhang med den proposition och det utskottsutlåtande vi nu behandlar, och detta närmast därför att jag har undertecknat en motion rörande sockerbetsodlingen.

Det har någon gång tidigare sagts att den jordbrukskalkyl, den totalkalkyl

som vi hitintills har begagnat oss av, endast kan förstås av särskilt utvalda experter. Därmed må vara hur som helst. Jag fruktar emellertid att det prissättningsystem, som kammaren nu är beredd att ta ställning till, inte blir enklare. Därom kanske vi får döma när de tre år har gått, under vilka man förutsätter att detta prissystem skall gälla.

När jordbruksprisutredningen framlade sitt förslag väckte det en väsentlig överraskning att man beträffande sockerbetsodlingen förutsatte, att denna i ett visst läge kunde komma att nedläggas på Gotland och Öland. Det är alldeles givet att detta väckte speciell uppmärksamhet där, och jag tog mig också friheten att i remissdebatten i januari påpeka detta förhållande. Nu vill jag ha tillagt att även jordbruksprisutredningen medgav, att man kunde tänka sig upprätthållande av odlingen genom särskilda stöd och bidrag. Den saken har departementschefen ytterligare understrukit liksom både majoriteten och reservanterna inom utskottet.

Då skulle man anse att allting nu är väl beställt, och jag vill säga att vi tackar för välviljan både i utskottets och i reservanternas synpunkter. Men när man kommer fram till den konstruktion som skall användas för att klara det särskilda tillägget, blir det kanske svårare att finna den rätta vägen. Jag kom att tänka på detta närmast då jag hörde herr Nilsson i Svalöv säga något om att det särskilda stöd, som skulle tillkomma Gotland och Öland, skulle betalas av Skåne och eventuellt Blekinge. Om jag fattade herr Nilsson i Svalöv rätt skulle det med andra ord bli särskilda socialbidrag därifrån. Jag måste nog säga att detta överraskar oss. Vi hade inte tänkt att i detta sammanhang få socialbidrag vare sig från Skåne eller från något annat håll, utan vi hade trott att man skulle kunna utforma ett prissystem som gav möjligheter till odling av sockerbeter på Gotland och Öland, även med de svagare förutsätt-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

ningar för odlingen som där föreligger jämfört med förhållandena i Skåne. Detta skulle kunna ske genom en konstruktion som inte inverkade på det pris som odlarna i Skåne och Blekinge avtalsmässigt kunde erhålla. Jag vill gärna ha påpekat detta för herr Nilsson i Svalöv.

Man kommer emellertid då också fram till slutsatsen, att man inte är på det klara med hur denna konstruktion skall utformas, och jag undrar därför om det inte är klokare att kammaren följer utskottets här föreliggande förslag att det nuvarande systemet bibehålles tills man kan konstruera ett nytt system, som ger fullgoda förutsättningar för en framtida odling av sockerbeter.

Herr Gustafson i Dädesjö var i sitt inledningsanförande inne på frågorna rörande Sockerbolaget, och han sade, om jag antecknat rätt, att rationaliseringsmöjligheterna skulle tillvaratas, om man följde reservanternas förslag. Jag kan inte yttra mig om Sockerbolagets rationalisering. Jag föreställer mig att bolaget under de år som gått i rätt stor utsträckning intresserat sig för rationalisering, och vad odlarsidan beträffar, så har t. ex. departementschefen sagt, att man inte på det hållet kan förutsätta någon väsentlig rationalisering varigenom sockerpriset skulle sänkas. Jag har också rätt svårt att förstå att man, när det gäller sockerbetsodlingen och dess prisskydd, kan inrama det i det schema som i övrigt förutsattes för jordbrukets produkter.

Jag har nu, herr talman, endast velat i korthet poängtera detta, och jag skulle gärna vilja rekommendera kammaren att i detta avseende följa vad utskottet föreslagit. Det förslaget är ju ändå i princip i enlighet med propositionen. Skillnaden är bara att man får tid att nå en sådan ordning, att sockerbetsodlarna för framtiden vet vilket pris de kan erhålla för sin odling. Jag vill poängtera, särskilt för dem som inte är sockerbetsodlare, att arbetskostnadspos-

ten är så pass betydande, att man i förväg måste känna till vilka priser som så småningom kan betalas av Sockerbolaget. Det förutsattes ju att det skall föras förhandlingar mellan Sockerbolaget och betodlarna. Jordbruksnämnden skulle kopplas in endast när det gäller importavgifterna och deras fördelning.

Herr BÖRJESSON (bf):

Herr talman! Jag skall liksom herr Svensson i Stenkyrka begränsa mig till punkten nr 19 i utskottets hemställan i vad den berör motionen nr 687 i denna kammare. Det är en motion som avser den framtida odlingen av sockerbeter på Öland och Gotland. Både inom jordbruksprisutredningen och inom jordbruksutskottets majoritet och av reservanter har uttalats angelägenheten av att denna betodling bibehålles. Det räcker emellertid inte med att bara göra ett vackert uttalande. Man måste också ha en mekanism som garanterar att denna odling kan bibehållas. Det är naturligtvis riktigt då utskottets majoritet säger att, om man släpper det nuvarande systemet, betydande risker torde vara förenade med det föreslagna systemet för odlingens upprätthållande. Om de riskerna föreligger t. ex. på de bästa jordarna i de centrala områdena inom Skåne, är givetvis dessa risker mycket större för Ölands och Gotlands odlingar. Det nya systemet kan nog befaras komma att medföra ökade risker för prisfluktuationer, i synnerhet i pressande riktning. Redan den prissänkning som skedde vid årets uppgörelse föranledde en minskning av den tecknade arealen på Öland med cirka 200 hektar. När man vet att fabrikkernas fasta kostnader är ungefär lika stora vare sig kampanjen är kortare eller längre, förstår man vilka svårigheter detta kommer att betyda för odlingens ekonomiska underlag.

Ett näringsbortfall av denna storleksordning kan man inte kasta ut åt en

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

osäker slump. För vissa andra delar av vårt land, t. ex. Stockholms stad, betyder kanske en näringsgren av denna omfattning inte så mycket, men för områden som till följd av den nuvarande samhällsutvecklingen utsätts för en betydande press betyder den mycket ur social synpunkt, ur kommunalekonomisk synpunkt och ur befolkningssynpunkt.

Vi vet att det försiggår och sedan ganska många år tillbaka har försiggått en avfolkning av dessa öar, och en minskning av de naturliga näringar som där finns kommer att ytterligare påskynda avfolkningen. Skatteunderlaget på Öland är inte mer än 22,80 skattekronor per invånare, vilket ju är ganska litet, och skulle denna näringsgren på ett eller annat sätt pressas tillbaka, skulle det också verka sänkande på skatteunderlaget. Även utdebiteringen måste kanske höjas ytterligare. Jag vill bara nämna några exempel från en del socknar: Föra har en utdebitering av 17 kronor, Glömminge 16:50, Gårdby 17:10 och Mörbylånga storkommun, där fabriken är belägen, 15:70.

Vid Mörbylånga förädlas betor från 3 198 hektar varav 2 651 på Öland från 1 665 odlare. Det blir inte mer än 1,5 hektar per odlare, och det kan inte sägas vara några storodlare. Öland är ju liksom Gotland ett familj jordbrukens landskap i kanske högre grad än något landskap på fastlandet.

Avverkningen har i år varit 80 038 ton, varav 44 000 har fraktats på järnväg. Vi räknar med att denna odling på Öland vid normal skörd ger en omsättning på elva miljoner kronor, om man inkluderar fabriksbearbetningen, frakter och allt annat. Av detta kommer en halv miljon på Ölands järnvägs del. Fabriken sysselsätter cirka 65 fast anställda året runt och under kampanjen cirka 250 man inklusive de årsanställda.

Orsaken till att jag anför dessa siffror är att odlingen betyder mycket inte

bara för jordbrukarna på ön utan också för kommunerna och för öns näringsliv i dess helhet. Jag vågar inte biträda det förslag som utskottets reservanter är inne på, då det finns stor risk för att det skulle försämra denna näringsmöjligheter och försätta den i ett ännu svårare trångmål. Jag vill understryka vad utskottet säger, att det är önskvärt att högsta möjliga stabilitet inom odlingen icke äventyras. Därför är det också viktigt att det nuvarande prissättningssystemet bibehålls och att ett arealtillägg utgår enligt utskottets förslag.

Herr Gustafson i Dädesjö har sagt tidigare i dag, att Sockerbolagets aktier är guldkantade papper, men även om vi inför det nya systemet kommer man säkerligen att se till att dessa papper förblir guldkantade, och den press som de osäkra faktorerna kan föranleda kommer säkert att gå ut över dem som arbetar på odlingsstadiet. Trots all den vackra uppmärksamhet som odlingen på öarna har fått befarar vi att risken för odlingen blir större om man söker tillämpa ett osäkert system som ännu icke har prövats och som man inte vet någonting om. Det är nämligen ändå till sist odlarna som genom sin teckning bestämmer hur stor odlingen skall bli och därför också på lång sikt avgör om fabriken skall kunna finnas kvar. När odlarna tecknar sig för odling av vissa sockerbetsarealer, måste de ha en viss trygghet och garantier för odlarens lönsamhet; annars kommer denna teckning att sjunka.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ÖSTLUND (h):

Herr talman! Den långa debatt som har förts i dag visar att denna fråga är av stort intresse för alla grupper, inte bara för oss som framställer jordbrukets produkter utan även för dem som köper produkterna.

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

Att vi skall ha ett livskraftigt jordbruk som förser vårt folk med livsmedel under såväl goda som onda tider är ett livsvillkor för hela vårt folk, men ett livskraftigt jordbruk kan vi inte få om inte de som arbetar inom jordbruket är jämförbara med jämställda grupperns inkomster.

Det nya prissystem för jordbrukets produkter, som vi i dag skall fatta beslut om, innebär i viss mån en större rörelsefrihet för jordbruket och dess organisationer. Även om man kan vara något tveksam i fråga om vissa avsnitt av det nya systemet, innebär dock vårt beslut i dag en konfirmering av 1947 års beslut angående likställighet i inkomsthänseende mellan jordbrukarna och övriga jämförbara grupper. Tidigare har detta varit ett mål som man strävat att uppnå. Nu däremot sägs det klart ifrån av utskottet, att förutsättningen för det nya systemets tillämpning skall vara inkomstlikställighet. Jag skall inte här gå in på frågan om vilka grupper som inkomstlikställigheten skall gälla — den har diskuterats tillräckligt mycket här i dag. Jag förutsätter bara att de avsedda jämförelsegrupperna inte blir alltför hårt fixerade för framtiden, utan att det, med de ökade krav som ställs på jordbrukarna, skall ske en motsvarande förskjutning uppåt av jämförelsegrupperna.

I fråga om småbruket innehåller propositionen tyvärr ingenting annat än ett allmänt uttalande av departementschefen. Ur flera synpunkter är det beklagligt, att frågan om småbrukets ställning inte kunde lösas i samband med att prissättningen beslutas för jordbruket totalt.

Vi torde väl alla vara på det klara med att det nya prissystemet kan komma att innebära ökade krav på jordbruket. Risken för pristryck får vi inte blunda för. Eftersom småbrukets inkomstförhållanden i stor utsträckning påverkas av den generella prissättningen, kommer småbrukarna också att få

känningar av trycket från utlandsmarknaden.

Jordbruksprisutredningen har anfört, att enligt dess inkomstundersökning ligger det genomsnittliga inkomstläget vid jordbruket under tio hektar — trots särskilt stöd — inte obetydligt lägre än vid basjordbruk. Detta innebär att småbruket, som utgör det största antalet jordbruk, har svårare att motstå en prisutveckling som påverkas av exempelvis dumpingartad import. Utskottet har beaktat detta och understryker också vad som anföres i högermotionerna, att jordbrukets speciella förhållanden så långt möjligt bör beaktas vid utformningen av det nya prissystemet. Detta är vackert tänkt, men det finns väl inte någon som tror, att priserna kan sättas så, att de ger tillräckliga inkomstgarantier för jordbruk under tio hektar. Det är därför angeläget att den småbrukarutredning, som för närvarande arbetar, får möjlighet att behandla hela småbrukarproblemet och att det kan behandlas så skyndsamt som möjligt. Vårt svenska småbruk kan och får inte ses endast som ett jordbruksekonomiskt spörsmål. Det gäller också andra värden, som betyder mycket för landsbygdens framtid.

Det som gör att jag personligen vill slå vakt om småbruket är i första hand min kännedom om de norrländska förhållandena. Hos oss är endast någon ringa del av jordbruket i basjordbruksklassen. Alla övriga är s. k. småbruk och inte några speciellt lönsamma småbruk utan sådana, där innehavaren och hans familj måste lägga ned ett hårt arbete för att kunna försörja sig. Det räcker därför inte med att man tar speciell hänsyn till småbruket. Man måste också beakta de särskilda svårigheter under vilka de norrländska småbrukarna arbetar. Genom den politik, som drivits gentemot bilismen i form av onormalt höga skatter och extra skatter, har kostnaderna för förädling av småbrukets produkter i Norrland stigit i hög grad. Detta innebär en direkt försäm-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

ring, framför allt i fråga om mjölkprodukter. Mjölken och mjölkprodukterna kommer såvitt jag kan se att under överskådlig framtid vara den väsentliga inkomstkällan för Norrlands jordbruk. Det är därför angeläget att betingelserna för mjölkproduktionens lönsamhet i vad gäller norrlandslänen särskilt beaktas av småbruksutredningen.

I detta sammanhang vill jag påtala, att utskottet vid fastställande av prisgränserna för smör utgått från smörpriset före den senast genomförda prishöjningen. Importavgiften har föreslagits till en krona per kilo. Med hänsyn till det nuvarande smörpriset föreligger risk, att en importavgift av en krona kommer att ge ett otillfredsställande importskydd. Erfarenhetsmässigt vet man att mjölkproduktionen fluktuerar mycket starkt. Under de senaste åren har emellertid en ständigt minskad produktion kunnat konstateras. Denna utveckling torde med all sannolikhet komma att fortsätta. Det bör observeras att det är såväl ett producent- som konsumentintresse att mjölkproduktionen har tillfredsställande omfattning. Priset bör därför avvägas så, att mjölkproduktionen stimuleras. Utskottet har visserligen sagt att man bör söka erhålla en inom vissa gränser fri anpassning av priserna på konsumtionsmjölk. Men samtidigt framhåller utskottet att statsmakterna även framdeles bör ha möjlighet att ingripa, om priserna på konsumtionsmjölk skulle stiga alltför starkt. Enligt min mening bör man, när det gäller priserna på konsumtionsmjölken, eftersträva att nå det marknadsmässiga priset. De som avgör detta pris är varken statsmakterna eller jordbrukarna utan konsumenterna. Det bör därför eftersträvas en fri marknad för konsumtionsmjölken.

Till slut, herr talman, vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att kammaren i dag torde komma att enhälligt besluta om själva principerna för det nya prissättningssystemet, principer

som innebär att jordbrukarna får rätt att kräva inkomstlikställighet med jämförbara grupper. Även om det nya prissättningssystemet skapar oro ute i bygderna, är det min förhoppning, att det skall leda till en förbättring. De senaste åren har visat, att vårt nuvarande prissättningssystem inte tillåter jordbrukarna att följa med i inkomstutvecklingen. Sedan 1952/1953 har jordbrukets inkomstförhållanden för varje år försämrats. Kan nu det nya prissättningssystemet — jag förutsätter då att tillfredsställande mittpriser kan nås — skapa bättre förhållanden, har riksdagen i dag fattat ett beslut, som för framtiden kan ge jordbruket större möjligheter att jämställas med övriga näringsgrenar.

Herr talman! Detta var endast några synpunkter som jag ville anföra vid behandlingen av denna viktiga fråga.

Herr SEVERIN i Stockholm (s):

Herr talman! Visserligen har utskottet gjort en s. k. välvillig skrivning beträffande den motion, som jag tillsammans med ett par andra av kammarens ledamöter har väckt. Jag anser mig icke desto mindre böra säga några ord och sluta med att yrka bifall till vad vi sålunda har motionerat om.

Vi har i denna motion erinrat om att statsmakterna för kort tid sedan antagit en lag mot konkurrensbegränsande sammanslutningar. När statsmakterna antagit en sådan lagstiftning, måste det rimligtvis finnas mycket starka skäl för att staten skall auktorisera privata monopol. Stärkelsefabrikationen är ett av staten auktoriserat privat monopol, och det finns inga skäl för upprätthållandet av detta monopol. Det finns inga som gagnas av detta monopol mer än ett relativt fåtal medlemmar av dessa producentföreningar. Den stora massan av potatisodlarna i de trakter det gäller, nämligen Kristianstads och Blekinge län, kan inte sägas ha något gagn av detta monopol. Det är ett par tre tusen

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

medlemmar eller något dylikt, och dessa åtnjuter fördelarna av monopolet i form av att de får avsättningen för sin potatisproduktion säkrad till ett skapligt pris. Den andra, stora delen av odlarna har ingen sådan säkerhet.

Jag skall för att illustrera detta ta ett exempel från en enda kommun, där det fanns 132 odlare, av vilka 25 tillhörde producentföreningen. Dessa 25 som tillhörde producentföreningen kunde sälja sin potatis för 13 öre per kilogram. De andra fick avsätta den för vad de kunde få och fick nöja sig med ett fyra öre per kilogram lägre pris. De enda som sålunda har något gagn av detta monopol är monopolhavarna själva.

Härtill kommer en annan sak. Stärkelseproduktionen i vårt land är sorgligt irrationell. Det finns få motstycken därtill. Genom detta monopol upprätthåller man denna irrationalitet. Man kan anföra som exempel, att Danmarks sju stärkelsefabriker producerar mer än våra 99. Det är ett strålande exempel på irrationaliteten i tillämpningen.

Nu försiggår för all del en viss rationalisering, men denna rationalisering försvåras av att den har byggt på principen, att de gamla utslitna och avskrivna fabriker skall inlösas. Man kan ta som exempel att i en utredning därom meddelas, att underhandlingar har slutförts om sammanslagning av Köpinge 27 och Köpinge 42. Avsikten i detta fall är att uppföra en helt ny fabrik, då de gamla anläggningarna nu är nedslitna. Inlösningssumman skulle vara 50 000 kronor. För vad? För fabriken? Den var ju nedsliten och fullständigt värdelös! För det av staten upprätthållna monopolet?

Staten auktoriserar sålunda en sammanslutning för att pressa av konsumenterna 50 000 kronor åt dessa, som har en gammal fabrik, som inte är värd någonting som produktionsanläggning. Det är vad som sker. Oavsett om detta inte har någon större ekonomisk betydelse, är det principiellt upprörande,

och därför, herr talman, vill jag yrka bifall till motionen i denna kammare nr 691.

Under detta anförande tog herr andre vice talmannen ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr NORDKVIST i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag skall referera till två av de talare som tidigare har uppträtt i denna debatt, nämligen herr Rubbestad och jordbruksminister Norup. Herr Rubbestad sade, att han hoppades, att de som kom efter honom skulle koncentrera sina anföranden. Jag skall rätta mig efter det. Jordbruksministern sade, att han hoppades, att vi skulle fatta sådana beslut, att de som sköter lantbruket här i landet skall kunna känna trygghet med tanke på framtiden. I det skulle jag också vilja instämma. Jag skulle vilja vidga satsen till att inte bara de som direkt sysslar med sockerbetsodling utan också de t. ex. som arbetar med sockerbetor på åkrarna och de som sysselsätts i fabriker skall känna trygghet för framtiden.

Man har skrivit både i majoritetsförslaget och i reservationen: »Allmän enighet har rått om att sockerbetsodlingen och sockerfabrikationen på Öland och Gotland bör beredas sådan villkor, att den även framdeles kan upprätthållas.» Varför har man varit så angelägen om att skriva detta ord för ord både i utskottsförslaget och i reservationen? Jo, man har tydligen velat lugna de människor, som har känt farhågor inför framtiden. Det är nämligen sannerligen inte så egendomligt, att de har varit en smula ångsliga och oroliga. Jag kan för min del vittna om att i mitt län har man varit ganska orolig.

Hur skulle det ställa sig exempelvis på Öland, om man skulle slopa sockerfabriken i Mörbylånga och således också nedlägga sockerbetsodlingen på Öland? Ja, om jag tänker på den kommun, som först skulle drabbas av detta,

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

så skulle det helt enkelt medföra en katastrof. Mörbylånga kommun har sedan 1952 uppfört kommunalhus för 320 000 kronor. Man har där byggt en centralskola för enhetsskolan på 2,9 miljoner kronor. Man har bekostat vatten- och avloppsledningar samt gator för 500 000 kronor, och man har byggt flerfamiljsfastigheter för en miljon kronor. Dessutom har det förekommit och förekommer ett synnerligen livligt bygande av egnahem. Jag kan också nämna att Mörbylånga hamn har under de senare åren förbättrats för ungefär 350 000 kronor. Om sockerbetsodlingen skulle läggas ned, skulle en stor del av dessa arbeten vara förgäves, och detta samhälle skulle avfolkas i mycket hög grad.

Under vårriksdagen erfor man på Öland, att jordbruksprisutredningen hade övervägt, att sockerfabrikationen på både Öland och Gotland skulle slopas. Det väckte mycket stor oro. Man skickade en deputation hit upp, och man skickade också en skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag kan citera ur den, att hamnen i Mörbylånga har för 1950 fått 60 procent av sina inkomster just ifrån Sockerfabriksaktiebolaget och med denna institution förenade näringar. 1951 var det 70 procent och lika mycket 1952. 1953 var det 78 procent och 1954 80 procent.

Sockerbetsodlingen betyder givetvis oerhört mycket för jordbruket inte bara direkt utan också indirekt. Den sätter jorden på ett särskilt sätt i kultur genom att betorna tränger djupare med rötterna än vad flertalet andra växter gör, och på det sättet har den indirekt betydelse för jordbruket över huvud taget. Den kontrakterade arealen för sockerbeter för i år på Öland är 2 898 hektar, och den fördelar sig på 1 665 odlare.

Jag kan ju också nämna, att sockerbetsodlingen medverkar till att skaffa arbete i ett läge, då folk håller på att flytta från Öland i rätt stor utsträck-

ning. Man beräknar att under årets lopp kommer de 26 000 invånarnas antal att minska med ungefär 500. Det är en ganska stor avtappning. Jag skulle kunna anföra åtskilliga punkter som talar för att man bör göra vad man kan för att bevara sockerfabrikation och sockerbetsodling på Öland.

Jag skall sluta med att hänvisa till vad den s. k. ö-utredningen sysslar med. Den sysslar med att bereda utkomstnöjligheter åt befolkningen på de tre öarna Öland, Gotland och Ven. Man söker rent ut sagt med ljus och lykta efter hur man skall kunna gå till väga för att draga dit industrier eller utvidga de industrier som redan finns där eller om möjligt sörja för förkovran av andra näringsgrenar på de här nämnda öarna. Då vore det ganska egendomligt om, när sålunda en statlig utredning sysslar med detta, en annan statlig utredning skulle gå in för åtgärder, som skulle verka helt annorlunda.

Nu kan det visserligen hända, att om reservationen skulle bifallas här i riksdagen, det inte skulle vara så stor fara för Öland och för sockerhanteringen där. Men det har uttalats av andra före mig, att det är åtskilliga ovissa faktorer, som man har att ta hänsyn till, vilka gör, att man kanske inte ser så klart utan måste vänta med ett beslut och tänka på hur det kan utveckla sig och hur man bör utreda saken ytterligare. Det är bl. a. fråga om utlandskonkurrens och gränsskydd, det är även fråga om monopol och om underhandlingar, där måhända representanter för öarna Öland och Gotland kommer att ligga i underläge när det gäller att skaffa dem möjligheter i fråga om sockerbetsodling och sockerfabrikation.

Herr talman! Det har sagts åtskilligt i denna fråga. Jag har velat nöja mig med denna deklaration, och jag yrkar bifall till utskottsförslaget i punkt 19.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

Herr JOHNSON i Kastanjegården (fp):

Herr talman! Eftersom herr Severin i Stockholm nöjde sig med att yrka bifall till sin motion, skall jag nöja mig med att yrka bifall till vad utskottet har föreslagit.

Men på en punkt måste jag bemöta herr Severin i Stockholm. Han talade om »monopolet», som ger mindre åt dem som levererar potatis till stärkelsefabrikerna än åt dem som äger dessa fabriker. Det är på det sättet, att staten bestämmer licenserna för vad var och en får riva. Staten bestämmer också hur mycket potatis som ska inköpas, och inköpspriset sättes lika för alla. Herr Severin talade om rationaliseringen i Danmark av stärkelsefabriker. Jag känner inte till vad det danska potatismjölet kostar i dag, men i Norge där det också är rationaliserad tillverkning kostar potatismjölet i dag 1: 84 norska kronor vilket gör 1: 35 svenska kronor. Vi tillhandahåller extra prima mjöl till förbrukaren för 89 öre per kg.

Det är synd att herr Severin i Stockholm inte visste om detta. Men eftersom jag lovade att inte hålla på längre än han, slutar jag som sagt med att yrka bifall till utskottets förslag.

Utskottets hemställan bifölls i samtliga punkter, utom i fråga om socker och sockerbetor m. m., där den av herrar Anderberg m. fl. avgivna reservationen, nr 19, godkändes av kammaren.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan i *punkten 1)*, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den av herrar Eskilsson och Hægglom beträffande denna punkt avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets nämnda hemställan.

I avseende å *punkten 2)* gav herr tal-

mannen först propositioner beträffande utskottets motivering i det stycke på sid. 10 i dess tryckta utlåtande, som började med »Utredningen har» och slutade med »i propositionen», nämligen dels på godkännande av utskottets motivering i denna del, dels ock på godkännande av den motivering, som föreslagits i den av herr Nord m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren beträffande punkten 2) i jordbruksutskottets förevarande utlåtande nr 39 godkänner utskottets motivering i det stycke på sid. 10 i utlåtandet, som börjar med »Utredningen har» och slutar med »i propositionen», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den motivering, som föreslagits i den av herr Nord m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 151 ja och 49 nej.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering i nu förevarande del.

Härefter framställde herr talmannen propositioner beträffande utskottets

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

motivering i första stycket på sidan 11 i utlåtandet, vilket stycke började med orden »I motionerna I: 558 och II: 688» och slutade med »resonemang godtagas.»; nämligen dels på godkännande av utskottets motivering i denna del dels ock på godkännande av den motivering, som föreslagits i den av herrar Eskilsson och Hæggbloom, såvitt angår denna punkt, avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren beträffande punkten 2) i jordbruksutskottets förevarande utlåtande nr 39 godkänner utskottets motivering i första stycket på sid. 11 i utlåtandet, vilket stycke börjar med orden »I motionerna I: 558 och II: 688» och slutar med »resonemang godtagas», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den motivering, som föreslagits i den av herrar Eskilsson och Hæggbloom i fråga om denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hæggbloom begärde likväl röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 172 ja och 23 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering i denna del.

På därå framställd proposition biföll kammaren härefter utskottets hemställan i övrigt i förevarande punkt.

Vidare bifölls på därå av herr talmannen givna propositioner vad utskottet hemställt i *punkterna 3)–5)*.

Beträffande *punkten 6)* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till motionen II: 680 av herr Hagberg i Stockholm m. fl. i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Kammaren biföll härefter på framställd proposition utskottets hemställan i *punkten 7)*.

I fråga om *punkten 8)* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herrar Eskilsson och Hæggbloom i fråga om denna punkt avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i *punkten 8)* i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar Eskilsson och Hæggbloom i fråga om denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång upp-

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

läst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hæggbloom begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 170 ja och 24 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Härpå biföll kammaren, på därå av herr talmannen given proposition, utskottets hemställan i *punkten 9*).

Beträffande *punkten 10*) framställde herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Nord m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II:680 av herr Hagberg i Stockholm m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen, efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i *punkten 10*) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Nord m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 147 ja och 48 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i *punkten 10*).

Utskottets hemställan i *punkten 11*) blev nu på framställd proposition av kammaren bifallen.

Beträffande *punkten 12*) gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Nord m. fl. vid *punkten* avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i *punkten 12*) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Nord m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

verkställdes. Därvid avgåvos 152 ja och 48 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

I avseende å *punkten 13)* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Tjällgren m. fl. i fråga om punkten avgivna reservationen; och fann herr talmannen den första propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 13) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Tjällgren m. fl. i fråga om denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 171 ja och 25 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten 13).

Härefter bifölls på framställda propositioner vad utskottet hemställt i *punkterna 14) och 15).*

I avseende å *punkten 16)* framställde herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Nord m. fl. i motsvarande del avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 680 av herr Hagberg i Stockholm m. fl. i motsvarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Holmberg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 16 i jordbruksutskottets utlåtande nr 39 antager det förslag, som innefattas i den av herr Nord m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit bifall till utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen II: 680 av herr Hagberg i Stockholm m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Kammaren hade alltså

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herr Nord m. fl. avgivna reservationen.

I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 16) i utskottets utlåtande nr 39 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Nord m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 147 ja och 53 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Utskottets hemställan i *punkten 17)* blev nu, på därå av herr talmannen given proposition, av kammaren bifallen.

I fråga om *punkten 18)* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 691 av herr Severin i Stockholm m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Henriksson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 18) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 691 av herr Severin i Stockholm m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Henriksson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 137 ja och 42 nej, varjämte 23 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Beträffande *punkten 19)* framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Anderberg m. fl. i fråga om punkten avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Dädesjö begärde emellertid votering, vadan efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 19) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Anderberg m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 88 ja och 106 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Anderberg m. fl. beträffande denna punkt avgivna reservationen.

Härefter gav herr talmannen i avseende å *punkten 20*) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den reservation, som i fråga om denna punkt avgivits av herr Nord m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, vadan efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i *punkten 20*) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Nord m. fl. i fråga om denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen.

Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 148 ja och 47 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i *punkten 20*).

Herr talmannen framställde härefter i fråga om *punkten 21*) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 680 av herr Hagberg i Stockholm m. fl. i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Slutligen biföll kammaren, på därå av herr talmannen givna propositioner, vad utskottet hemställt i *punkterna 22*) —24).

§ 2

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag får meddela kammaren, att nästa arbetsplenium äger rum onsdagen den 14 december kl. 10.

§ 3

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 382, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till konventionen rörande bildandet av EUROFIMA, europeiskt bolag för finansiering av järnvägsmateriel, m. m.;

nr 383, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens sjukvårdsförmåner m. m.; och

nr 384, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lönegrads-placering för vissa tjänster m. m.;

Den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter

från bevillningsutskottet:

nr 378, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av beslut om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag; och

nr 379, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner jämte därav föranledda ändringar i gällande tulltaxa, m. m.;

från andra lagutskottet:

nr 377, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ny lydelse av övergångsbestämmelsen till lagen den 5 april 1946 (nr 130) om ändrad lydelse av 18, 20 och 23 §§ epidemi-lagen den 19 juni 1919 (nr 443); samt

från tredje lagutskottet:

nr 374, i anledning av väckt motion om viss ändring av ersättningsbestäm-melserna i lagen om allmänna vägar; och

nr 375, i anledning av väckta motio-ner om ökat rättsskydd åt innehavare av sommarstugearrenden.

§ 4

Anmälades, att till herr talmannen un-der sammanträdet avlämnats följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 215, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktion-året 1955/56:

nr 711, av herr *Holmberg* och fru *Nilsson*,

nr 712, av herr *Andersson* i Dunker *m. fl.*, och

nr 713, av herr *Ericsson* i Näs.

Dessa motioner bordlades.

§ 5

Upplästes följande till kammaren in-komna läkarintyg:

Att fru Disa Västberg, som lider av högt blodtryck med yrselattacker, är på grund härav förhindrad att under tiden fr. o. m. 7 dec. t. o. m. 31 dec. 1955 kunna deltaga i riksdagens arbete, in-tygas härmed.

Stockholm den 7 dec. 1955

I. G. Porjé

Doc. Med. Dr
leg. läkare.

Kammaren beviljade fru Västberg ledighet från riksdagsgöromålen från och med innevarande dag för återstå-ende delen av höstsessionen.

§ 6

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-efter kl. 23.12.

In fidem
Gunnar Britth